ओं नमः परमात्मने, श्री महागणपतये नमः

श्री गुरुभ्यो नमः हरिः ओं

अच्छिद्रं, अश्वमेधं & काठकं

Contents

1 अच्छिद्रं...7

2 अश्वमेधं...67

2.1 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टम प्रपाठकः.......................................67

2.2 अश्वमेधस्य द्वितीय–तृतीया हर्विधानम्.......................................111

3 कृष्णयजुर्वेदीय काठकं...153

3.1 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः.......................................153

3.2 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः.......................................177

3.3 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः.......................................206

Notes: This Book has been brought to you with the courtesy of some Veda learners who have collaborated to prepare this book.

Please give your feedback, comments and report errors to the e-mail id vedavms@gmail.com. We shall strive to make this book more accurate and error-free.

You may note that there are inherent "paata bedhas" when we compare various sources and books. We have made constant reference to the Taittiriya Sakhaa compiled and commented by Shri. Sayanacharya of 13th Century and Shri Bhatta Bhaskaracharya (period unknown). Their manuscript compilations were later converted into books by great Scholars. One of such sets of "Taittiriya" was printed and published during earlier 1900 A.D. at Govt. Branch Press, Mysore and another set later published under "Anandaashram Series". These Books were referred to by us as our primary source material for this Book.

This book has not been prepared with any commercial purpose and is purely for studies.

Conventions used in Letters:

– is represented by (g)

– is represented by (gg)

– is represented by (gm)

– is represented as anunaasikam

(hyphen) – used between words indicate that the words has parts which need to be rendered together as per your Guru's teachings. This sign is used in areas to split words which are long or where the words has been constructed through Sandhis which result in "different letters", (which joins the original padam of words) and also for ease of reading/rendering. The usages of hyphens slightly vary in Sanskrit, Malayalam and Tamil books based on the usages in these languages.

The number references of four digits given at the beginning of a panchati, is the reference in Taitareeya Braahmanam, representing the Kandam, Prasna, Anuvaham and Panchati numbers respectively.

Important Note :

This version of the book is for learning under the guidance of a Guru. There are some mantras that need expansion when recited as a part of Karma (ritual/function). We are currently taking advice/explanations from reputed sources as to how they need proper expansion. We shall publish an Appendix or Annexure to this book to take care of the same.

1 अच्छिद्रं

तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतियाष्टके सप्तम प्रपाठकः

॥ हरिः ओं ॥

T.B.3.7.1.1

सर्वान्. वा एषोऽग्नौ कामान् प्रवेशयति ।

यो–ऽग्नीनन्वाधाय व्रतमुपैति । स यदनिष्ट्वा प्रयायात् ।

अकामप्रीता एनं कामा नानु प्रयायुः ।

अतेजा अवीर्यः स्यात् । स जुहुयात् ।

तुभ्यं ता अङ्गिरस्तम । विश्वाः सुक्षितयः पृथक् ।

अग्ने कामाय येमिर इति । कामानेवास्मिन् दधाति ॥ 1 ॥

T.B.3.7.1.2

कामप्रीता एनं कामा अनुप्रयान्ति । तेजस्वी वीर्यावान् भवति ।

संततिर्वा एषा यज्ञस्य । यो–ऽग्नीनन्वाधाय व्रतमुपैति ।

स यदुद्वायति । विच्छित्ति–रेवास्य सा ।

तं प्राञ्चमुद्धृत्य । मनसोपतिष्ठेत । मनो वै प्रजापतिः ।
प्राजापत्यो यज्ञः ॥ 2 ॥

T.B.3.7.1.3

मनसैव यज्ञ॒ं संतनोति । भूरित्याह । भूतो वै प्रजापतिः ।
भूतिमेवोपैति । वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणद्ध्र्यते ।
यस्या–हिताग्ने–रग्निरपक्षायति । यावच्छम्यया प्रविध्येत् ।
यदि तावदपक्षायेत् । त॒ं संभरेत् । इदं त एकं पर उत एकं ॥ 3 ॥

T.B.3.7.1.4

तृतीयेन ज्योतिषा सँविशस्व । सँवेशनस्तनुवै चारुरेधि ।
प्रिये देवानां परमे जनित्र इति । ब्रह्मणैवैन॒ं संभरति ।
सैव ततः प्रायश्चित्तिः । यदि परस्त–रामपक्षायेत् ।
अनु प्रयायावस्येत् । सो एव ततः प्रायश्चित्तिः ।
ओषधीर्वा एतस्य पशून् पयः प्रविशति ।
यस्य हविषे वथ्सा अपाकृता धयन्ति ॥ 4 ॥

T.B.3.7.1.5

तान्. यद्दुह्यात् । यातयाम्ना हविषा यजेत । यन्न दुह्यात् ।
यज्ञपरु–रन्तरियात् । वायव्यां ँयवागूं निर्वपेत् ।
वायुर्वै पयसः प्रदापयिता । स एवास्मै पयः प्रदापयति ।
पयो वा ओषधयः । पयः पयः । पयसैवास्मै पयोऽवरुन्धे ॥ **5** ॥

T.B.3.7.1.6

अथोत्तरस्मै हविषे वथ्सानपा कुर्यात् । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ।
अन्यतरान्. वा एष देवान् भागधेयेन व्यर्धयति ।
ये यजमानस्य सायं गृहमा–गच्छन्ति ।
यस्य सायं दुग्ध७ँ हविरार्ति–माच्छंति ।
इन्द्राय व्रीहीन्नि–रुव्यो–पवसेत् । पयो वा ओषधयः ।
पय एवारभ्य गृहीत्वो–पवसति । यत्प्रातः स्यात् ।
तच्छृतं कुर्यात् ॥ **6** ॥

T.B.3.7.1.7

अथेतर ऐन्द्रः पुरोडाशः स्यात् । इन्द्रिये एवास्मै समीची दधाति ।
पयो वा ओषधयः । पयः पयः । पयसैवास्मै पयोऽवरुन्धे ।
अथोत्तरस्मै हविषे वथ्सानपा कुर्यात् । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ।
उभयान्. वा एष देवान् भागधेयेन व्यर्धयति ।
ये यजमानस्य सायं च प्रातश्च गृहमा-गच्छन्ति ।
यस्यो भयꣳ हविरार्त्ति-मार्च्छति ॥ 7 ॥

T.B.3.7.1.8

ऐन्द्रं पञ्चशराव-मोदनं निर्वपेत् । अग्निं देवतानां प्रथमं ँयजेत् ।
अग्निमुखा एव देवताः प्रीणाति । अग्निं ँवा अन्वन्या देवताः ।
इन्द्रमन्वन्याः । ता एवोभयीः प्रीणाति । पयो वा ओषधयः ।
पयः पयः । पयसैवास्मै पयोऽवरुन्धे ।
अथोत्तरस्मै हविषे वथ्सानपा कुर्यात् ॥ 8 ॥

T.B.3.7.1.9

सैव ततः प्रायश्चित्तिः । अर्धो वा एतस्य यज्ञस्य मीयते ।
यस्य व्रत्येऽहन् पत्न्यना-लम्भुका भवति । तामपरुध्य यजेत ।
सर्वेणैव यज्ञेन यजते । तामिष्ट्वो-पह्वयेत । अमूहमस्मि ।
सा त्वं । द्यौरहं । पृथिवी त्वं । सामाहं । ऋक्त्वं ।
तावेहि संभवाव । सह रेतो दधावहै । पुꣳसे पुत्राय वेत्तवै ।
रायस्पोषाय सुप्रजास्त्वाय सुवीर्यायेति । अर्ध एवैनामु-पह्वयते ।
सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ 9 ॥

T.B.3.7.2.1

यद्विष्षण्णेन जुहुयात् । अप्रजा अपशुर्यजमानः स्यात् ।
यदनायतने निनयेत् । अनायतन-स्स्यात् ।
प्राजापत्ययर्चा वल्मीक-वपायाम-वनयेत् । प्राजापत्यो वै वल्मीकः।
यज्ञः प्रजापतिः । प्रजापतावेव यज्ञं प्रतिष्ठापयति । भूरित्याह ।
भूतो वै प्रजापतिः ॥ 10 ॥

T.B.3.7.2.2

भूतिमेवोपैति । तत् कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्. होतव्यं ।
सैव ततः प्रायश्चित्तिः । यत्कीटा-वपन्नेन जुहुयात् ।
अप्रजा अपशु-र्यजमानः स्यात् । यदनायतने निनयेत् ।
अनायतन-स्स्यात् ।
मध्यमेन पर्णेन द्यावा-पृथिव्य-यर्चाऽन्तः परिधि निनयेत् ।
द्यावा पृथिव्यो-रेवैनत्-प्रतिष्ठापयति ॥ 11 ॥

T.B.3.7.2.3

तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्. होतव्यं ।
सैव ततः प्रायश्चित्तिः । यदववृष्टेन जुहुयात् ।
अपरूप-मस्यात्म-ञ्जायेत । किलासो वा स्यादर्.शसो वा ।
यत् प्रत्येयात् । यज्ञं ँविच्छिन्द्यात् । स जुहुयात् ।
मित्रो जनान् कल्पयति प्रजानन्न् ॥ 12 ॥

T.B.3.7.2.4

मित्रो दाधार पृथिवीमुत द्यां । मित्रः कृष्टीर–निमिषा ऽभिचष्टे ।

सत्याय हव्यं घृतव–ज्जुहोतेति । मित्रेणैवैनत् कल्पयति ।

तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्. होंतव्यं । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ।

यत् पूर्वस्या–माहुत्या॑ हुताया–मुत्तरा–ऽऽहुतिः स्कन्देत् ।

द्विपाद्भिः पशुभि–र्यजमानो व्यृद्ध्येत ।

यदुत्तरया ऽभिजुहुयात् ॥ **13** ॥

T.B.3.7.2.5

चतुष्पाद्भिः पशुभिर्–यजमानो व्यृद्ध्येत ।

यत्र वेत्थ वनस्पते देवानां गुह्या नामानि ।

तत्र हव्यानि गामयेति वानस्पत्य–यर्चा समिध–माधाय ।

तूष्णीमेव पुनर् जुहुयात् ।

वनस्पतिनैव यज्ञस्यार्तां चानार्तां चाहुती विदाधार ।

तत्कृत्वा । अन्यां दुग्ध्वा पुनर्.होतव्यं ।

सैव ततः प्रायश्चित्तिः । यत्पुरा प्रयाजेभ्यः प्राङ्गारः स्कन्देत् ।
अध्वर्यवे च यजमानाय चाक॑ स्यात् ॥ 14 ॥

T.B.3.7.2.6

यद् दक्षिणा । ब्रह्मणे च यजमानाय चाक॑ स्यात् ।
यत् प्रत्यक् । होत्रे च पत्नियै च यजमानाय चाक॑ स्यात् ।
यदुदङ् । अग्नीधे च पशुभ्यश्च यजमानाय चाक॑ स्यात् । ।
यदभि जुहुयात् । रुद्रोऽस्य पशून् घातुकः स्यात् ।
यन्नाभि जुहुयात् । अशान्तः प्रह्रियेत ॥ 15 ॥

T.B.3.7.2.7

स्रुवस्य बुध्नेनाभि निदध्यात् ।
मा तमो मा यज्ञस्तमन्मा यजमान-स्तमत् ।
नमस्ते अस्त्वायते । नमो रुद्र परायते । नमो यत्र निषीदसि ।
अमुं मा हि॑सीरमुं मा हि॑सीरिति येन स्कन्देत् । तं प्रहरेत् ।
सहस्रशृङ्गो वृषभो जातवेदाः । स्तोमपृष्ठो घृतवान्-थ्सुप्रतीकः ।

मा नो हासीन्मेत्थितो नेत्त्वा जहाम ।
गोपोषं नो वीरपोषं च यच्छेति ।
ब्रह्मणैवैनं प्रहरति । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ 16 ॥

T.B.3.7.3.1

वि वा एष इन्द्रियेण वीर्येणदृर्ध्यते ।
यस्या-हिताग्ने-रग्नि-र्मथ्यमानो न जायते ।
यत्रान्यं पश्येत् । तत आहृत्य होतव्यं ।
अग्ना-वेवास्या-ग्निहोत्रꣳ हुतं भवति ।
यद्यन्यं न विन्देत् । अजायाꣳ होतव्यं । आग्नेयी वा ऐषा ।
यदजा । अग्ना-वेवास्या-ग्निहोत्रꣳ हुतं भवति ॥ 17 ॥

T.B.3.7.3.2

अजस्य तु नाश्नीयात् । यदजस्या-श्नीयात् ।
यामेवाग्ना-वाहुतिं जुहुयात् । तामद्यात् । तस्मादजस्य नाश्यं ।
यद्यजां न विन्देत् । ब्राह्मणस्य दक्षिणे हस्ते होतव्यं ।

एष वा अग्नि वैश्वानरः । यद्ब्राह्मणः ।
अग्ना-वेवास्या-ग्निहोत्र७ं हुतं भवति ॥ 18 ॥

T.B.3.7.3.3

ब्राह्मणं तु वसत्यै नापरुन्ध्यात् । यद्ब्राह्मणं वसत्या अपरुन्ध्यात् ।
यस्मिन्ने-वाग्नावाहुतिं जुहुयात् । तं भागधेयेन व्यर्धयेत् ।
तस्माद् ब्राह्मणो वसत्यै नापरुध्यः । यदि ब्राह्मणं न विन्देत् ।
दर्भस्तंबे होतव्यं । अग्निवान्. वै दर्भस्तंबः ।
अग्नावे-वास्या-ग्निहोत्र७ं हुतं भवति ।
दर्भा७स्तु नाध्यासीत ॥ 19 ॥

T.B.3.7.3.4

यद्दर्भानध्यासीत । यामेवाग्ना-वाहुतिं जुहुयात् । तामध्यासीत ।
तस्माद् दर्भा नाध्यासितव्याः । यदि दर्भान्न विन्देत् ।
अफ्सु होतव्यं । आपो वै सर्वा देवताः ।
देवतास्वे वास्या-ग्निहोत्र७ं हुतं भवति ।
आपस्तु न परिचक्षीत । यदापः परिचक्षीत ॥ 20 ॥

T.B.3.7.3.5

या मेवाफ्स्वाहुतिं जुहुयात् । तां परिचक्षीत ।
तस्मादापो न परिचक्ष्याः ।
मेध्या च वा एतस्यामेध्या च तनुवौ सꣳसृज्येते ।
यस्या–हिताग्ने–रन्यैरग्निभि–रग्नयः सꣳसृज्यन्ते ।
अग्नये विविचये पुरोडाश–मष्टाकपालं निर्वपेत् ।
मेध्यां चैवास्या–मेध्यां च तनुवौ व्यावर्तयति ।
अग्नये व्रतपतये पुरोडाश–मष्टाकपालं निर्वपेत् ।
अग्निमेव व्रतपतिꣳ स्वेन भागधेये–नोपधावति ।
स एवैनं ँव्रतमा–लंभयति ॥ 21 ॥

T.B.3.7.3.6

गर्भꣳ स्रवन्तम–गदमकः । अग्नि–रिन्द्र–स्त्वष्टा बृहस्पतिः ।
पृथिव्या–मवचुश्चो–तैतत् । नाभि–प्राप्नोति निर्.ऋतिं पराचैः ।
रेतो वा एतद्वाजिन–माहिताग्नेः । यदग्निहोत्रं । तद्यथ्स्रवेत् ।

रेतोऽस्य वाजिन७ स्रवेत् । गर्भ७ स्रवन्तम-गदमक-रित्याह ।
रेत एवास्मिन्. वाजिनं दधाति ॥ 22 ॥

T.B.3.7.3.7

अग्निरित्याह । अग्निर्वै रेतोधाः । रेत एव तद्दधाति । इन्द्र इत्याह ।
इन्द्रिय-मेवास्मिन्-दधाति । त्वष्टेत्याह ।
त्वष्टा वै पशूनां मिथुनाना७ रूपकृत् ।
रूपमेव पशुषु दधाति । बृहस्पतिरित्याह ।
ब्रह्म वै देवानां बृहस्पतिः । ब्रह्मणैवास्मै प्रजाः प्रजनयति ।
पृथिव्या-मवचुश्चोतैत-दित्याह । अस्या-मेवैनत् प्रतिष्ठापयति ।
नाभि प्राप्नोति निर्.ऋतिं पराचैरित्याह । रक्षसाम पहत्यै ॥ 23 ॥

T.B.3.7.4.1

याः पुरस्तात् प्रस्रवन्ति । उपरिष्टाथ् सर्वतश्च याः ।
ताभी रश्मिपवित्राभिः । श्रद्धां ँयज्ञमारभे । देवा गातुविदः ।
गातुं ँयज्ञाय विन्दत । मनसस्पतिना देवेन ।

वाताद्-यज्ञः प्रयुज्यतां । तृतीयस्यै दिवः ।

गायत्रिया सोम आभृतः ॥ **24** ॥

T.B.3.7.4.2

सोमपीथाय संनयितुं । वकल-मन्तरमाददे ।

आपो देवीः शुद्धाः स्थ । इमा पात्राणि शुन्धत । उपातङ्क्याय

देवानां । पर्णवल्कमुत शुन्धत । पयो गृहेषु पयो अघ्नियासु ।

पयो वथ्सेषु पय इन्द्राय हविषे ध्रियस्व ।

गायत्री पर्णवल्केन । पयः सोमं करोत्विमं ॥ **25** ॥

T.B.3.7.4.3

अग्निं गृह्णामि सुरथँयो मयो भूः ।

य उद्यन्तमा रोहति सूर्यमह्ने । आदित्यं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं ।

श्वो यज्ञाय रमतां देवताभ्यः । वसून् रुद्रानादित्यान् ।

इन्द्रेण सह देवताः । ताः पूर्वः परिगृह्णामि ।

स्व आयतने मनीषया । इमामूर्जं पञ्चदशीं ँये प्रविष्टाः ।
तान्देवान् परिगृह्णामि पूर्वः ॥ 26 ॥

T.B.3.7.4.4

अग्निर्. हव्यवाडिह तानावहतु । पौर्णमासꣳ हविरिदमेषां मयि ।
आमावास्यꣳ हविरिदमेषां मयि । अन्तराऽग्नी पशवः ।
देवसꣳ सदमागमन्न् । तान् पूर्वः परिगृह्णामि ।
स्व आयतने मनीषया । इह प्रजा विश्वरूपा रमन्तां ।
अग्निं गृहपतिमभि सँवसानाः । ताः पूर्वः परिगृह्णामि ॥ 27 ॥

T.B.3.7.4.5

स्व आयतने मनीषया । इह पशवो विश्वरूपा रमन्तां ।
अग्निं गृहपतिमभि सँवसानाः । तान् पूर्वः परिगृह्णामि ।
स्व आयतने मनीषया । अयं पितृणामग्निः ।
अवाड्ढव्या पितृभ्य आ । तं पूर्वः परिगृह्णामि ।
अविषं नः पितुं करत् । अजस्रं त्वाꣳ सभापालाः ॥ 28 ॥

T.B.3.7.4.6

विजयभागꣳ समिन्धतां । अग्ने दीदाय मे सभ्य ।

विजित्यै शरदः शतं । अन्नमावसथीयं । अभिहराणि शरदः शतं ।

आवसथे श्रियं मन्त्रं । अहिर्बुध्नियो नियच्छतु ।

इदमह-मग्नि ज्येष्ठेभ्यः । वसुभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि ।

इदमह-मिन्द्र ज्येष्ठेभ्यः ॥ 29 ॥

T.B.3.7.4.7

रुद्रेभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि । इदमहं ँवरुण-ज्येष्ठेभ्यः ।

आदित्येभ्यो यज्ञं प्रब्रवीमि । पयस्वती-रोषधयः ।

पयस्वद्वीरुधां पयः । अपां पयसो यत्पयः ।

तेन मामिन्द्र सꣳ सृज । अग्ने व्रतपते व्रतं चरिष्यामि ।

तच्छकेयं तन्मे राध्यतां । वायो व्रतपत आदित्य व्रतपते ॥ 30 ॥

T.B.3.7.4.8

व्रतानां ँव्रतपते व्रतं चरिष्यामि । तच्छकेयं तन्मे राध्यतां ।

इमां प्राचीमुदीचीं । इषमूर्जमभि स७स्कृतां ।

बहुपर्णाम–शुष्काग्रां । हरामि पशुपामहं ।

यत्कृष्णो रूपं कृत्वा । प्राविशस्त्वं ँवनस्पतीन् ।

ततस्त्वामे–कवि७्शतिधा । संभरामि सुसंभृता ॥ 31 ॥

T.B.3.7.4.9

त्रीन् परिधी७स्तिस्रः समिधः । यज्ञायुरनु संचरान् ।

उपवेषं मेक्षणं धृष्टिं । संभरामि सुसंभृता ।

या जाता ओषधयः । देवेभ्य स्त्रियुगं पुरा । तासां पर्व राध्यासं ।

परिस्तर–माहरन्न् । अपां मेध्यं ँयज्ञियं ।

सदेव७् शिवमस्तु मे ॥ 32

T.B.3.7.4.10

आच्छेत्ता वो मा रिषं । जीवानि शरदः शतं ।

अपरिमितानां परिमिताः । संनह्ये सुकृतायकं ।

एनो मा निगां कतमच्च नाहं । पुनरुत्थाय बहुला भवन्तु ।

सकृदाच्छिन्नं बर्.हिरूर्णामृदु । स्योनं पितृभ्यस्त्वा भराम्यहं ।

अस्मिन् थ्सीदन्तु मे पितरः सोम्याः ।

पितामहाः प्रपितामहाश्चानुगैः सह ॥ **33** ॥

T.B.3.7.4.11

त्रिवृत् पलाशे दर्भः । इयान् प्रादेश संमितः ।

यज्ञे पवित्रं पोतृतमं । पयो हव्यं करोतु मे । इमौ प्राणापानौ ।

यज्ञस्याङ्गानि सर्वशः । आप्याययन्तौ संचरतां ।

पवित्रे हव्यशोधने । पवित्रे स्थो वैष्णवी ।

वायुर्वां मनसा पुनातु ॥ **34** ॥

T.B.3.7.4.12

अयं प्राणश्चा–पानश्च । यजमानमपि–गच्छतां। यज्ञे ह्यभूतां पोतारौ ।

पवित्रे हव्यशोधने । त्वया वेदिं ँविविदुः पृथिवीं ।

त्वया यज्ञो जायते विश्वदानिः । अच्छिद्रं ँयज्ञमन्वेषि विद्वान् ।

त्वया होता संतनोत्यर्ध मासान् । त्रयस्त्रि८ँ शोऽसि तन्तूनां ।

पवित्रेण सहागहि ॥ **35** ॥

T.B.3.7.4.13

शिवेयꣳ रज्जुरभिधानी । अघ्निया–मुपसेवतां ।
अप्रस्रꣳ साय यज्ञस्य । उखे उपदधाम्यहं ।
पशुभिः संनीतं बिभृतां । इन्द्राय शृतं दधि ।
उपवेषोऽसि यज्ञाय । त्वां परिवेषम–धारयन्न् ।
इन्द्राय हविः कृण्वन्तः । शिवः शग्मो भवासि नः ॥ 36 ॥

T.B.3.7.4.14

अमृन्मयं देवपात्रं । यज्ञस्यायुषि प्रयुज्यतां ।
तिरः पवित्रमति नीताः । आपो धारय माऽतिगुः ।
देवेन सवित्रोत्पूताः । वसोः सूर्यस्य रश्मिभिः ।
गां दोहपवित्रे रज्जुं । सर्वा पात्राणि शुन्धत ।
एता आचरन्ति मधुमद्दुहानाः । प्रजावती–र्यशसो विश्वरूपाः ॥ 37 ॥

T.B.3.7.4.15

बह्वी र्भवन्तीरुप जायमानाः । इह व इन्द्रो रमयतु गावः ।
पूषा स्थ । अयक्ष्मा वः प्रजया सꣳ सृजामि ।

रायस्पोषेण बहुला भवन्तीः । ऊर्जं पयः पिन्वमाना घृतं च ।
जीवो जीवन्तीरुप वः सदेयं । द्यौश्चेमं ँयज्ञं पृथिवी च संदुहातां ।
धाता सोमेन सह वातेन वायुः । यजमानाय द्रविणं दधातु ॥ 38 ॥

T.B.3.7.4.16

उथ्सं दुहन्ति कलशं चतुर्बिलं । इडां देवीं मधुमती॑ सुवर्विदं ।
तदिन्द्राग्नी जिन्वत॑ सूनृतावत् । तद् यजमानम–मृतत्वे दधातु ।
कामधुक्षः प्रणो ब्रूहि । इन्द्राय हविरिन्द्रियं ।
अमूं ँयस्यां देवानां । मनुष्याणां पयो हितं ।
बहु दुग्धीन्द्राय देवेभ्यः । हव्य–माप्यायतां पुनः ॥ 39 ॥

T.B.3.7.4.17

वथ्सेभ्यो मनुष्येभ्यः । पुनर्दोहाय कल्पतां । यज्ञस्य संततिरसि ।
यज्ञस्य त्वा संततिमनु संतनोमि । अदस्तमसि विष्णवे त्वा ।
यज्ञायापि दधाम्यहं । अद्भिररिक्तेन पात्रेण । याः पूताः परिशेरते ।
अयं पयः सोमं कृत्वा । स्वां ँयोनिमपि–गच्छतु ॥ 40 ॥

T.B.3.7.4.18

पर्णवल्कः पवित्रं । सौम्यः सोमाद्धि निर्मितः ।
इमौ पर्णं च दर्भं च । देवाना७ं हव्यशोधनौ । प्रातर्वेषाय गोपाय ।
विष्णो हव्य७ं हि रक्षसि । उभावग्नी उपस्तृणते ।
देवता उपवसन्तु मे । अहं ग्राम्यानुप वसामि ।
मह्यं गोपतये पशून् ॥ 41 ॥

T.B.3.7.5.1

देवा देवेषु पराक्रमध्वं । प्रथमा द्वितीयेषु । द्वितीया-स्तृतीयेषु ।
त्रिरेकादशा इह माऽवत । इद७ं शकेयं ँयदिदं करोमि ।
आत्मा करोत्वात्मने । इदं करिष्ये भेषजं । इदं मे विश्व भेषजा ।
अश्विना प्रावतं ँयुवं । इदमह७ं सेनाया अभीत्वर्यै ॥ 42 ॥

T.B.3.7.5.2

मुखमपोहामि । सूर्य ज्योति र्विभाहि । महत इन्द्रियाय ।
आप्यायतां घृतयोनिः । अग्निर्. हव्या-ऽनुमन्यतां ।
खमङ्क्ष्व त्वचमङ्क्ष्व । सुरूपं त्वा वसुविदं । पशूनां तेजसा ।

अग्नये जुष्टमभि–घारयामि ।

स्योनं ते सदनं करोमि ॥ 43 ॥

T.B.3.7.5.3

घृतस्य धारया सुशेवं कल्पयामि । तस्मिन्–थ्सीदामृते प्रतितिष्ठ ।

व्रीहीणां मेध सुमनस्यमानः । आर्द्रः प्रथस्नुर् भुवनस्य गोपाः ।

शृत उथ्स्नाति जनिता मतीनां । यस्त आत्मा पशुषु प्रविष्टः ।

देवानां ँविष्ठामनु यो वितस्थे । आत्मन्वान् थ्सोम घृतवान्.

हि भूत्वा । देवान् गच्छ सुवर्विन्द यजमानाय मह्यं ।

इरा भूतिः पृथिव्यै रसो मोत्क्रमीत् ॥ 44 ॥

T.B.3.7.5.4

देवाः पितरः पितरो देवाः । योऽहमस्मि स सन्. यजे ।

यस्यास्मि न तमन्तरेमि । स्वं म इष्ट॒ᳲ स्वं दत्तं ।

स्वं पूर्त॒ᳲ स्व॒ᳲ श्रान्तं । स्व॒ᳲ हुतं । तस्य मेऽग्नि–रुपद्रष्टा ।

वायुरुपश्रोता । आदित्यो–ऽनुख्याता । द्यौः पिता ॥ 45 ॥

T.B.3.7.5.5

पृथिवी माता । प्रजापतिर् बन्धुः । य एवास्मि स सन्. यजे ।
मा भेर्मा सँविक्था मा त्वा हि॒ꣳसिषं । मा ते तेजोऽपक्रमीत् ।
भरतमुद्धरे मनुषिञ्च । अवदानानि ते प्रत्यवदास्यामि ।
नमस्ते अस्तु मा मा हि॒ꣳसीः । यदवदानानि तेऽवद्यन्न् ।
विलो–माकार्.ष–मात्मनः ॥ 46 ॥

T.B.3.7.5.6

आज्येन प्रत्यनज्म्येनत् । तत्त आप्यायतां पुनः ।
अज्यायो यवमात्रात् । आव्याधात् कृत्यतामिदं ।
माऽरूरुपाम यज्ञस्य । शुद्धꣳ स्विष्टमिदꣳ हविः ।
मनुना दृष्टां घृतपदीं । मित्रावरुण–समीरितां ।
दक्षिणा–र्धादसंभिन्दन्न् । अवद्या–म्येकतो मुखां ॥ 47 ॥

T.B.3.7.5.7

इडे भागं जुषस्व नः । जिन्व गा जिन्वार्वतः ।
तस्यास्ते भक्षिवाणः स्याम । सर्वात्मानः सर्वगणाः ।

ब्रध्न पिन्वस्व । ददतो मे मा क्षायि । कुर्वतो मे मोपदसत् ।
दिशां क्लृप्तिरसि । दिशो मे कल्पन्तां । कल्पन्तां मे दिशः ॥ 48 ॥

T.B.3.7.5.8

दैवीश्च मानुषीश्च । अहोरात्रे मे कल्पेतां । अर्धमासा मे कल्पन्तां ।
मासा मे कल्पन्तां । ऋतवो मे कल्पन्तां । सँवथ्सरो मे कल्पतां ।
क्लृप्तिरसि कल्पतां मे । आशानां त्वाऽऽशापालेभ्यः ।
चतुर्भ्यो अमृतेभ्यः । इदं भूतस्या-ध्यक्षेभ्यः ॥ 49 ॥

T.B.3.7.5.9

विधेम हविषा वयं । भजतां भागी भागं । माऽभागो-ऽभक्त ।
निरभागं भजामः । अपस्पिन्व । ओषधीर्जिन्व । द्विपात्पाहि ।
चतुष्पादव । दिवो वृष्टिमेरय । ब्राह्मणाना-मिदꣳ हविः ॥ 50 ॥

T.B.3.7.5.10

सोम्यानाꣳ सोमपीथिनां । निर्भक्तो ब्राह्मणः । नेहा-ब्राह्मणस्यास्ति ।
समङ्क्तां बर्.हि र्हविषा घृतेन । समादित्यै र्वसुभिः सं मरुद्भिः ।
समिन्द्रेण विश्वेभिर् देवेभिरङ्क्तां । दिव्यं नभो गच्छतु यथ् स्वाहा ।

इन्द्राणी वा विधवा भूयासं । अदितिरिव सुपुत्रा ।
अस्थूरि त्वा गार्हपत्य ॥ **51** ॥

T.B.3.7.5.11

उपनिषदे सुप्रजास्त्वाय । सं पत्नी पत्या सुकृतेन गच्छतां ।
यज्ञस्य युक्तौ धुर्याविभूतां । संजानानौ विजहता-मरातीः ।
दिवि ज्योतिरज-रमारभेतां । दश ते तनुवो यज्ञ यज्ञियाः ।
ताः प्रीणातु यजमानो घृतेन । नारिष्ठयोः प्रशिषमीडमानः ।
देवानां दैव्येऽपि यजमानो-ऽमृतो-ऽभूत् ।
यं वां देवा अकल्पयन्न् ॥ **52** ॥

T.B.3.7.5.12

ऊर्जो भागꣳ शतक्रतू । एतद्वां तेन प्रीणानि ।
तेन तृप्यतमꣳ-हहौ । अहं देवानाꣳ सुकृतामस्मि लोके ।
ममेदमिष्टं न मिथु र्भवाति । अहं नारिष्ठा-वनुयजामि विद्वान् ।
यदाभ्या-मिन्द्रो अदधा-द्भागधेयं । अदार-सृद्भवत देव सोम ।

अस्मिन्. यज्ञे मरुतो मृडता नः ।

मा नो विददभि भामो अशस्तिः ॥ **53** ॥

T.B.3.7.5.13

मा नो विदद्वृजना द्वेष्या या । ऋषभं ँवाजिनं ँवयं ।

पूर्णमासं ँयजामहे । स नो दोहता० सुवीर्यं ।

रायस्पोष० सहस्रिणं । प्राणाय सुराधसे । पूर्णमासाय स्वाहा ।

अमावास्या सुभगा सुशेवा । धेनुरिव भूय आप्यायमाना ।

सा नो दोहता० सुवीर्यं । रायस्पोष० सहस्रिणं ।

अपानाय सुराधसे । अमावास्यायै स्वाहा ।

अभिस्तृणीहि परिधेहि वेदिं । जामिं मा हि०सी रमुया शयाना ।

होतृषदना हरिताः सुवर्णाः । निष्का इमे यजमानस्य ब्रध्ने ॥ **54** ॥

T.B.3.7.6.1

परिस्तृणीत परिधत्ताग्निं । परिहितो–ऽग्नि र्यजमानं भुनक्तु ।

अपा० रस ओषधीना० सुवर्णः ।

निष्का इमे यजमानस्य सन्तु कामदुघाः ।

अमुत्रामुष्मिन् ँल्लोके । भूपते भुवनपते । महतो भूतस्य पते ।

ब्रह्माणं त्वा वृणीमहे । अहं भूपतिरहं भुवनपतिः ।

अहं महतो भूतस्य पतिः ॥ **55** ॥

T.B.3.7.6.2

देवेन सवित्रा प्रसूत आर्त्विज्यं करिष्यामि ।

देव सवितरेतं त्वा वृणते । बृहस्पतिं दैव्यं ब्रह्माणं ।

तदहं मनसे प्रब्रवीमि । मनो गायत्रियै । गायत्री त्रिष्टुभे ।

त्रिष्टुब् जगत्यै । जगत्यनुष्टुभे । अनुष्टुक् पङ्क्त्यै ।

पङ्क्तिः प्रजापतये ॥ **56** ॥

T.B.3.7.6.3

प्रजापति र्विश्वेभ्यो देवेभ्यः । विश्वे देवा बृहस्पतये ।

बृहस्पति र्ब्रह्मणे । ब्रह्म भूर्भुवस्सुवः ।

बृहस्पति र्देवानां ब्रह्मा । अहं मनुष्याणां ।

बृहस्पते यज्ञं गोपाय । इदं तस्मै हर्म्यं करोमि ।

यो वो देवाश्चरति ब्रह्मचर्यं ।
मेधावी दिक्षु मनसा तपस्वी ॥ 57 ॥

T.B.3.7.6.4

अन्तर्दूतश्चरति मानुषीषु । चतुः शिखण्डा युवतिः सुपेशाः ।
घृतप्रतीका भुवनस्य मध्ये । मर्मृज्यमाना महते सौभगाय ।
मह्यं धुक्ष्व यजमानाय कामान् । भूमि भूंत्वा महिमानं पुपोष ।
ततो देवी वर्धयते पया॒ꣳसि । यज्ञिया यज्ञं ँविचयन्ति शंच ।
ओषधीराप इह शक्वरीश्च । यो मा हृदा मनसा यश्च वाचा ॥ 58 ॥

T.B.3.7.6.5

यो ब्रह्मणा कर्मणा द्वेष्टि देवाः । यः श्रुतेन हृदयेनेष्णता च ।
तस्येन्द्र वज्रेण शिरश्छिनद्मि । ऊर्णामृदु प्रथमान॒ꣳ स्योनं ।
देवेभ्यो जुष्ट॒ꣳ सदनाय बर्.हिः। सुवर्गे लोके यजमान॒ꣳ हि धेहि ।
मां नाकस्य पृष्ठे परमे व्योमन्न् । चतुः शिखण्डा युवतिः सुपेशाः ।
घृतप्रतीका वयुनानि वस्ते । सा स्तीर्यमाणा महते सौभगाय ॥ 59 ॥

T.B.3.7.6.6

सा मे धुक्ष्व यजमानाय कामान् । शिवा च मे शग्मा चैधि ।
स्योना च मे सुषदा चैधि । ऊर्जस्वती च मे पयस्वती चैधि ।
इषमूर्जं मे पिन्वस्व । ब्रह्मतेजो मे पिन्वस्व ।
क्षत्रमोजो मे पिन्वस्व । विशं पुष्टिं मे पिन्वस्व ।
आयुरन्नाद्यं मे पिन्वस्व । प्रजां पशून् मे पिन्वस्व ॥ **60** ॥

T.B.3.7.6.7

अस्मिन् यज्ञ उप भूय इन्नु मे । अविक्षोभाय परिधीन्दधामि ।
धर्ता धरुणो धरीयान् । अग्नि र्द्वेषा(ग्ं)सि निरितो नुदातै ।
विच्छिनद्मि विधृतीभ्या(ग्ं) सपत्नान् ।
जातान् भ्रातृव्यान्. ये च जनिष्यमाणाः ।
विशो यन्त्राभ्यां ँविधमाम्येनान् । अह(ग्ं)स्वाना–मुत्तमोऽसानि देवाः ।
विशो यन्त्रे नुदमाने अरातिं । विश्वं पाप्मानममतिं दुर्मरायुं ॥ **61** ॥

T.B.3.7.6.8

सीदन्ती देवी सुकृतस्य लोके । धृती स्थो विधृती स्वधृती ।
प्राणान्मयि धारयतं । प्रजां मयि धारयतं । पशून्मयि धारयतं ।

अयं प्रस्तर उभयस्य धर्ता । धर्ता प्रयाजाना-मुतानूयाजानां ।
स दाधार समिधो विश्वरूपाः । तस्मिन्थ् स्रुचो अध्या-सादयामि ।
आरोह पथो जुहु देवयानान् ॥ 62 ॥

T.B.3.7.6.9

यत्रर्.षयः प्रथमजा ये पुराणाः । हिरण्य-पक्षाऽजिरा संभृताङ्गा ।
वहासि मा सुकृतां ँयत्र लोकाः । अवाहं बाध उपभृता सपत्नान् ।
जातान् भ्रातृव्यान्. ये च जनिष्यमाणाः । दोहै यज्ञ९ँ
सुदुघामिव धेनुं । अहमुत्तरो भूयासं । अधरे मथ्सपत्नाः ।
यो मा वाचा मनसा दुर्मरायुः । हृदा-ऽरातीया-दभिदास-दग्ने॥ 63 ॥

T.B.3.7.6.10

इदमस्य चित्तमधरं ध्रुवायाः । अहमुत्तरो भूयासं ।
अधरे मथ्सपत्नाः । ऋषभोऽसि शाक्वरः । घृताचीना९ँ सूनुः ।
प्रियेण नाम्ना प्रिये सदसि सीद । स्योनो मे सीद सुषदः
पृथिव्यां । प्रथयि प्रजया पशुभिः सुवर्गे लोके ।

दिवि सीद पृथिव्या-मन्तरिक्षे ।
अहमुत्तरो भूयासं ॥ 64 ॥

T.B.3.7.6.11

अधरे मत्सपत्नाः । इय७ स्थाली घृतस्य पूर्णा ।
अच्छिन्नपयाः शतधार उत्सः । मारुतेन शर्मणा दैव्येन ।
यज्ञोऽसि सर्वतः श्रितः । सर्वतो मां भूतं भविष्य-च्छ्रयतां ।
शतं मे सन्त्वाशिषः । सहस्रं मे सन्तु सूनृताः ।
इरावतीः पशुमतीः । प्रजापतिरसि सर्वतः श्रितः ॥ 65 ॥

T.B.3.7.6.12

सर्वतो मां भूतं भविष्य-च्छ्रयतां । शतं मे सन्त्वाशिषः ।
सहस्रं मे सन्तु सूनृताः । इरावतीः पशुमतीः ।
इदमिन्द्रिय-ममृतं ँवीर्यं । अनेनेन्द्राय पशवो-ऽचिकित्सन्न् ।
तेन देवा अवतोप मां । इहेषमूर्जं ँयशः सह ओजः सनेयं ।
शृतं मयि श्रयतां । यत् पृथिवी-मचरत्तत्-प्रविष्टं ॥ 66 ॥

T.B.3.7.6.13

येनासिञ्चद् बलमिन्द्रे प्रजापतिः । इदं तच्छुक्रं मधु वाजिनीवत् ।
येनो–परिष्टादधिनोन्–महेन्द्रं । दधि मां धिनोतु ।
अयं वेँदः पृथिवी–मन्वविन्दत् । गुहा सतीं गहने गह्वरेषु ।
स विन्दतु यजमानाय लोकं । अच्छिद्रं यँज्ञं भूरिकर्मा करोतु ।
अयं यँज्ञः समसदद्ध–विष्मान् ।
ऋचा साम्ना यजुषा देवताभिः ॥ 67

T.B.3.7.6.14

तेन लोकान्थ् सूर्यवतो जयेम । इन्द्रस्य सख्य–ममृतत्व–मश्यां ।
यो नः कनीय इह कामयातै । अस्मिन्. यज्ञे यजमानाय मह्यं ।
अप तमिन्द्राग्नी भुवनान्नुदेतां । अहं प्रजां वीँरवतीं विँदेय ।
अग्ने वाजजित् । वाजं त्वा सरिष्यन्तं ।
वाजं जेष्यन्तं । वाजिनं वाँजजितं ॥ 68 ॥

T.B.3.7.6.15

वाजजित्यायै संमार्ज्मि । अग्निमन्ना-दमन्नाद्याय ।
उपहूतो द्यौः पिता । उप मां द्यौः पिता ह्वयतां ।
अग्नि-राग्नीद्ध्रात् । आयुषे वर्चसे । जीवात्वै पुण्याय ।
उपहूता पृथिवी माता । उप मां माता पृथिवी ह्वयतां ।
अग्नि-राग्नीद्ध्रात् ॥ 69 ॥

T.B.3.7.6.16

आयुषे वर्चसे । जीवात्वै पुण्याय । मनो ज्योति र्जुषतामाज्यं ।
विच्छिन्नं यँज्ञꣳ समिमं दधातु । बृहस्पति-स्तनुतामिमं नः ।
विश्वे देवा इह मादयन्तां । यं ते अग्न आवृश्चामि ।
अहं वाँ क्षिपितश्चरन्न् । प्रजां च तस्य मूलं च ।
नीचैर्देवा निवृश्चत ॥ 70 ॥

T.B.3.7.6.17

अग्ने यो नोऽभिदासति । समानो यश्च निष्ट्यः ।
इध्मस्येव प्रक्षायतः । मा तस्योच्छेषि किंचन ।

यो मां द्वेष्टि जातवेदः । यं चाहं द्वेष्मि यश्च मां ।

सर्वाꣳस्तानग्ने संदह । याꣳश्चाहं द्वेष्मि ये च मां ।

अग्ने वाजजित् । वाजं त्वा ससृवाꣳसं ॥ 71 ॥

T.B.3.7.6.18

वाजं जिगिवाꣳसं । वाजिनं वाजजितं । वाजजित्यायै संमार्ज्मि ।

अग्नि-मन्नाद-मन्नाद्याय । वेदिर्. बर्.हिः शृतꣳ हविः ।

इध्मः परिधयः स्रुचः । आज्यं यज्ञ ऋचो यजुः ।

याज्याश्च वषट्काराः । सं मे संनतयो नमन्तां ।

इध्मसं-नहने हुते ॥ 72 ॥

T.B.3.7.6.19

दिवः खीलोऽवततः । पृथिव्या अध्युत्थितः ।

तेना सहस्रकाण्डेन ।

द्विषन्तꣳ शोचयामसि । द्विषन्मे बहु शोचतु ।

ओषधे मो अहꣳ शुचं । यज्ञ नमस्ते यज्ञ ।

नमो नमश्च ते यज्ञ । शिवेन मे संतिष्ठस्व ।

स्योनेन मे संतिष्ठस्व ॥ 73 ॥

T.B.3.7.6.20

सुभूतेन मे संतिष्ठस्व । ब्रह्मवर्चसेन मे संतिष्ठस्व ।

यज्ञस्यर्द्धिमनु संतिष्ठस्व । उप ते यज्ञ नमः ।

उप ते नमः । उप ते नमः । त्रिष्फली क्रियमाणानां ।

यो न्यङ्गो अवशिष्यते । रक्षसां भागधेयं ।

आपस्तत् प्रवहतादितः॥ 74

T.B.3.7.6.21

उलूखले मुसले यच्च शूर्पे । आशिश्लेष दृषदि यत्कपाले ।

अवप्रुषो विप्रुषः सँयजामि । विश्वे देवा हविरिदं जुषन्तां ।

यज्ञे या विप्रुषः सन्ति बह्वीः ।

अग्नौ ताः सर्वाः स्विष्टाः सुहुता जुहोमि । उद्यन्नद्य मित्रमहः ।

सपत्नान्मे अनीनशः । दिवैनान्. विद्युता जहि ।

निम्रोचन्नधरान् कृधि ॥ 75 ॥

T.B.3.7.6.22

उद्यन्नद्य वि नो भज । पिता पुत्रेभ्यो यथा । दीर्घायुत्वस्य हेशिषे ।
तस्य नो देहि सूर्य । उद्यन्नद्य मित्रमहः । आरोहन्नुत्तरां दिवं ।
हृद्रोगं मम सूर्य । हरिमाणं च नाशय । शुकेषु मे हरिमाणं ।
रोपणाकासु दध्मसि ॥ **76** ॥

T.B.3.7.6.23

अथो हारिद्रवेषु मे । हरिमाणं निदध्मसि । उदगादय-मादित्यः ।
विश्वेन सहसा सह । द्विषन्तं मम रन्धयन्न् । मो अहं द्विषतो रधं ।
यो नः शपादशपतः । यश्च नः शपतः शपात् ।
उषाश्च तस्मै निम्रुक्च । सर्वं पापꣳ समूहतां ॥ **77** ॥

T.B.3.7.6.24

यो नः सपत्नो यो रणः । मर्तोऽभिदासति देवाः। इध्मस्येव प्रक्षायतः।
मा तस्योच्छेषि किञ्चन । अवसृष्टः परापत । शरो ब्रह्मसꣳ शितः ।
गच्छाऽमित्रान् प्रविश । मैषां कंचनोच्छिषः ॥ **78** ॥

T.B.3.7.7.1

सक्षेदं पश्य । विधर्तरिदं पश्य । नाकेदं पश्य । रमतिः पनिष्ठा ।

ऋतं ँवर्.षिष्ठं । अमृता यान्याहुः । सूर्यो वरिष्ठो अक्षभिर्विभाति ।

अनु द्यावापृथिवी देवपुत्रे । दीक्षाऽसि तपसो योनिः ।

तपोऽसि ब्रह्मणो योनिः ॥ **79** ॥

T.B.3.7.7.2

ब्रह्मासि क्षत्रस्य योनिः । क्षत्रमस्यृतस्य योनिः ।

ऋतमसि भूरारभे । श्रद्धां मनसा । दीक्षां तपसा ।

विश्वस्य भुवनस्याधि पत्नीं । सर्वे कामा यजमानस्य सन्तु ।

वातं प्राणं मनसा ऽन्वारभामहे । प्रजापतिं ँयो भुवनस्य गोपाः ।

स नो मृत्योस्त्रायतां पात्वꣳहसः ॥ **80** ॥

T.B.3.7.7.3

ज्योग्जीवा जरामशीमहि । इन्द्र शाक्वर गायत्रीं प्रपद्ये ।

तां ते युनज्मि । इन्द्र शाक्वर त्रिष्टुभं प्रपद्ये । तां ते युनज्मि ।

इन्द्र शाक्वर जगतीं प्रपद्ये । तां ते युनज्मि ।

इन्द्र शाक्वरानुष्टुभं प्रपद्ये ।

तां ते युनज्मि ।

इन्द्र शाक्वर पङ्क्तिं प्रपद्ये ॥ **81** ॥

T.B.3.7.7.4

तां ते युनज्मि । आऽहं दीक्षामरुह–मृतस्य पत्नीं ।

गायत्रेण छन्दसा ब्रह्मणा च । ऋतꣳ सत्येऽधायि ।

सत्यमृतेऽधायि । ऋतं च मे सत्यं चाभूतां ।

ज्योतिरभूवꣳ सुवरगमं । सुवर्गं ँलोकं नाकस्य पृष्ठं ।

ब्रध्नस्य विष्टपमगमं । पृथिवी दीक्षा ॥ **82** ॥

T.B.3.7.7.5

तयाऽग्नि र्दीक्षया दीक्षितः । ययाऽग्नि र्दीक्षया दीक्षितः ।

तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । अन्तरिक्षं दीक्षा ।

तया वायु र्दीक्षया दीक्षितः । यया वायु र्दीक्षया दीक्षितः ।

तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । द्यौ र्दीक्षा ।

तयाऽऽदित्यो दीक्षया दीक्षितः । ययाऽऽदित्यो दीक्षया दीक्षितः ॥ **83**

T.B.3.7.7.6

तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । दिशो दीक्षा ।
तया चन्द्रमा दीक्षया दीक्षितः ।
यया चन्द्रमा दीक्षया दीक्षितः । तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि ।
आपो दीक्षा । तया वरुणो राजा दीक्षया दीक्षितः ।
यया वरुणो राजा दीक्षया दीक्षितः । तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि ।
ओषधयो दीक्षा ॥ **84** ॥

T.B.3.7.7.7

तया सोमो राजा दीक्षया दीक्षितः। यया सोमो राजा दीक्षया
दीक्षितः । तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । वाग् दीक्षा ।
तया प्राणो दीक्षया दीक्षितः । यया प्राणो दीक्षया दीक्षितः ।
तया त्वा दीक्षया दीक्षयामि । पृथिवी त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षतां ।
अन्तरिक्षं त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षतां ।
द्यौस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षतां ॥ **85** ॥

T.B.3.7.7.8

दिशस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां ।

आपस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां ।

ओषधयस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां ।

वाक्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षतां ।

ऋचस्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां ।

सामानि त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां ।

यजूꣳषि त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां ।

अहश्च रात्रिश्च । कृषिश्च वृष्टिश्च । त्विषिश्चा–पचितिश्च ॥ **86** ॥

T.B.3.7.7.9

आपश्चौषधयश्च । ऊर्क्च सूनृता च ।

तास्त्वा दीक्षमाणमनु दीक्षन्तां । स्वे दक्षे दक्षपितेह सीद ।

देवानाꣳ सुम्नो महते रणाय । स्वासस्थ–स्तनुवा सँविशस्व ।

पितेवैधि सूनव आसुशेवः । शिवो मा शिवमाविश ।

सत्यं म आत्मा । श्रद्धा मेऽक्षितिः ॥ **87** ॥

T.B.3.7.7.10

तपो मे प्रतिष्ठा । सवितृ-प्रसूता मा दिशो दीक्षयन्तु । सत्यमस्मि ।
अहं त्वदस्मि मदसि त्वमेतत् । ममासि योनिस्तव योनिरस्मि ।
ममैव सन्वह हव्यान्यग्ने । पुत्रः पित्रे लोककृ-ज्जातवेदः ।
आजुह्वानः सुप्रतीकः पुरस्तात् । अग्ने स्वां ँयोनिमासीद साध्या ।
अस्मिन्थ् सधस्थे अध्युत्तरस्मिन्न् ॥ 88 ॥

T.B.3.7.7.11

विश्वे देवा यजमानश्च सीदत । एकमिषे विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु ।
द्वे ऊर्जे विष्णुस्त्वाऽन्वेतु । त्रीणि व्रताय विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु ।
चत्वारि मायो भवाय विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु ।
पञ्च पशुभ्यो विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु ।
षड्रायस्पोषाय विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु ।
सप्त सप्तभ्यो होत्राभ्यो विष्णुस्त्वा-ऽन्वेतु ।
सखायः सप्तपदा अभूम । सख्यं ते गमेयं ॥ 89 ॥

T.B.3.7.7.12

सख्यात्ते मा योषं । सख्यान्मे मा योष्ठाः ।
साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्ते पृथिवी पादः ।
साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्तेऽन्तरिक्षं पादः ।
साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्ते द्यौः पादः ।
साऽसि सुब्रह्मण्ये । तस्यास्ते दिशः पादः ॥ 90 ॥

T.B.3.7.7.13

परो रजास्ते पञ्चमः पादः । सा न इषमूर्जं धुक्ष्व ।
तेज इन्द्रियं । ब्रह्मवर्चस-मन्नाद्यं । विमिमे त्वा पयस्वतीं ।
देवानां धेनुꣳ सुदुघा-मनप-स्फुरन्तीं । इन्द्रः सोमं पिबतु ।
क्षेमो अस्तु नः । इमां नराः कृणुत वेदिमेत्य ।
वसुमतीꣳ रुद्रवतीमा-दित्यवतीं ॥ 91 ॥

T.B.3.7.7.14

वर्ष्मन्दिवः । नाभा पृथिव्याः । यथाऽयं यजमानो न रिष्येत् ।
देवस्य सवितुः सवे । चतुः शिखण्डा युवतिः सुपेशाः ।

घृतप्रतीका भुवनस्य मध्ये । तस्याꣳ सुपर्णावधि यौ निविष्टौ ।
तयो र्देवानामधि भागधेयं । अप जन्यं भयं नुद ।
अप चक्राणि वर्तय । गृहꣳ सोमस्य गच्छतं ।
न वा उवेतन्म्रियसे न रिष्यसि । देवाꣳ इदेषि पथिभिः सुगेभिः ।
यत्र यन्ति सुकृतो नापि दुष्कृतः ।
तत्र त्वा देवः सविता दधातु ॥ **92** ॥

T.B.3.7.8.1

यदस्य पारे रजसः । शुक्रं ज्योति–रजायत ।
तन्नः पर्.षदति द्विषः । अग्ने वैश्वानर स्वाहा ।
यस्माद्भीषा–ऽवाशिष्ठाः । ततो नो अभयं कृधि ।
प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड । नमो रुद्राय मीढुषे ।
यस्माद्भीषा न्यषदः । ततो नो अभयं कृधि ॥ **93** ॥

T.B.3.7.8.2

प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड । नमो रुद्राय मीढुषे ।
उदुस्र तिष्ठ प्रतितिष्ठ मा रिषः । मेमं ँयज्ञं ँयजमानं च रीरिषः ।

सुवर्गे लोके यजमान॑ हि धेहि । शं न एधि द्विपदे शं चतुष्पदे ।
यस्माद्भीषा-ऽवेपिष्ठाः पलायिष्ठाः समज्ञास्थाः ।
ततो नो अभयं कृधि । प्रजाभ्यः सर्वाभ्यो मृड ।
नमो रुद्राय मीढुषे ॥ **94** ॥

T.B.3.7.8.3

य इदमकः । तस्मै नमः । तस्मै स्वाहा । न वा उ वेतन्म्रियसे ।
आशानां त्वा विश्वा आशाः । यज्ञस्य हि स्थ ऋत्वियौ ।
इन्द्राग्नी चेतनस्य च । हुताहुतस्य तृप्यतं ।
अहुतस्य हुतस्य च । हुतस्य चाहुतस्य च । अहुतस्य हुतस्य च ।
इन्द्राग्नी अस्य सोमस्य । वीतं पिबतं जुषेथां ।
मा यजमानं तमो विदत् । मर्त्विजो मो इमाः प्रजाः ।
मा यः सोममिमं पिबात् । स॑सृष्टमुभयं कृतं ॥ **95** ॥

T.B.3.7.9.1

अनागसस्त्वा वयं । इन्द्रेण प्रेषिता उप । वायुष्टे अस्त्व॒ꣳ शभूः ।
मित्रस्ते अस्त्व॒ꣳ शभूः । वरुणस्ते अस्त्व॒ꣳ शभूः ।
अपां क्षया ऋतस्य गर्भाः । भुवनस्य गोपाः श्येना अतिथयः ।
पर्वतानां ककुभः प्रयुतो नपातारः । वग्नुनेन्द्रꣳ ह्वयत ।
घोषेणामी-वाꣳश्चातयत ॥ 96 ॥

T.B.3.7.9.2

युक्ताः स्थ वहत । देवा ग्रावाण इन्दुरिन्द्र इत्यवादिषुः ।
ऐन्द्रम-चुच्यवुः परमस्याः परावतः । आऽस्माथ् सधस्थात् ।
ओरोरन्तरिक्षात् । आ सुभूतमसुषवुः । ब्रह्मवर्चसं म आऽसुषवुः ।
समरे रक्षाꣳ स्यवधिषुः । अपहतं ब्रह्मज्यस्य ।
वाक्च त्वा मनश्च श्रिणीतां ॥ 97 ॥

T.B.3.7.9.3

प्राणश्च त्वाऽपानश्च श्रीणीतां । चक्षुश्च त्वा श्रोत्रं च श्रीणीतां ।
दक्षश्च त्वा बलं च श्रीणीतां । ओजश्च त्वा सहश्च श्रीणीतां ।
आयुश्च त्वा जरा च श्रीणीतां । आत्मा च त्वा तनूश्च श्रीणीतां ।

शृतोऽसि शृतं कृतः । शृताय त्वा शृतेभ्यस्त्वा ।

यमिन्द्रमाहु र्वरुणं ँयमाहुः । यं मित्रमाहुर् यमु सत्यमाहुः ॥ **98** ॥

T.B.3.7.9.4

यो देवानां देवतम–स्तपोजाः । तस्मै त्वा तेभ्यस्त्वा ।

मयि त्यदिन्द्रियं महत् । मयि दक्षो मयि क्रतुः ।

मयि धायि सुवीर्यं । त्रिशुग्घर्मो विभातु मे । आकूत्या मनसा सह ।

विराजा ज्योतिषा सह । यज्ञेन पयसा सह ।

तस्य दोहमशीमहि ॥ **99** ॥

T.B.3.7.9.5

तस्य सुम्नमशीमहि । तस्य भक्षमशीमहि ।

वाग्जुषाणा सोमस्य तृप्यतु । मित्रो जनान्प्र स मित्र ।

यस्मान्न जातः परो अन्यो अस्ति । य आविवेश भुवनानि विश्वा ।

प्रजापतिः प्रजया सँविदानः ।

त्रीणि ज्योतीꣳषि सचते स षोडशी । एष ब्रह्मा य ऋत्वियः ।

इन्द्रो नाम श्रुतो गणे ॥ **100** ॥

T.B.3.7.9.6

प्र ते महे विदथे शꣳसिषꣳ हरी ।
य ऋत्वियः प्र ते वन्वे । वनुषो हर्यतं मदं ।
इन्द्रो नाम घृतं न यः । हरिभिश्चारु सेचते ।
श्रुतो गण आ त्वा विशन्तु । हरिवर्पसं गिरः ।
इन्द्राधिपते-ऽधिपतिस्त्वं देवानामसि । अधिपतिं मां ।
आयुष्मन्तं ँवर्चस्वन्तं मनुष्येषु कुरु ॥ **101** ॥

T.B.3.7.9.7

इन्द्रश्च सम्राड् वरुणश्च राजा । तौ ते भक्षं चक्रतुरग्र एतं ।
तयोरनु भक्षं भक्षयामि । वाग्जुषाणा सोमस्य तृप्यतु ।
प्रजापति र्विश्वकर्मा । तस्य मनो देवं ँयज्ञेन राध्यासं ।
अर्थे गा अस्य जहितः । अवसानपते-ऽवसानं मे विन्द ।
नमो रुद्राय वास्तोष्पतये । आयने विद्रवणे ॥ **102** ॥

T.B.3.7.9.8

उद्याने यत्परायणे । आवर्तने विवर्तने । यो गोपायति त९ हुवे ।
यान्यपामित्या-न्यप्रतीत्ता-न्यस्मि । यमस्य बलिना चरामि ।
इहैव सन्तः प्रति तद्यातयामः । जीवा जीवेभ्यो निहराम एनत् ।
अनृणा अस्मिन्न-नृणाः परस्मिन्न् । तृतीये लोके अनृणाः स्याम ।
ये देवयाना उत पितृयाणाः ॥ **103** ॥

T.B.3.7.9.9

सर्वान् पथो अनृणा आक्षीयेम । इदमू नु श्रेयो-ऽवसान-मागन्म ।
शिवे नो द्यावा पृथिवी उभे इमे । गोमद्धन-वदश्वव-दूर्जस्वत् ।
सुवीरा वीरैरनु संचरेम । अर्कः पवित्र९ रजसो विमानः ।
पुनाति देवानां भुवनानि विश्वा । द्यावा पृथिवी पयसा सँविदाने ।
घृतं दुहाते अमृतं प्रपीने । पवित्रमर्को रजसो विमानः ।
पुनाति देवानां भुवनानि विश्वा । सुव ज्योति र्यशो महत् ।
अशीमहि गाधमुत प्रतिष्ठां ॥ **104** ॥

T.B.3.7.10.1

उदस्तांफ्सीथ् सविता मित्रो अर्यमा । सर्वान-मित्रान-वधीद्युगेन ।
बृहन्तं मामकर-द्वीरवन्तं । रथन्तरे श्रयस्व स्वाहा पृथिव्यां ।
वामदेव्ये श्रयस्व स्वाहा-ऽन्तरिक्षे । बृहति श्रयस्व स्वाहा दिवि ।
बृहता त्वोपस्तभ्नोमि । आ त्वा ददे यशसे वीर्याय च ।
अस्मास्व-घ्निया यूयं दधाथेन्द्रियं पयः ।
यस्ते द्रफ्सो यस्त उदर्.षः ॥ **105** ॥

T.B.3.7.10.2

दैव्यः केतु र्विश्वं भुवन-माविवेश । स नः पाह्यरिष्ट्यै स्वाहा ।
अनु मा सर्वो यज्ञो-ऽयमेतु । विश्वे देवा मरुतः सामार्कः ।
आप्रिय-श्छन्दा॑ऽसि निविदो यजू॑ऽषि । अस्यै पृथिव्यै यद्यज्ञियं ।
प्रजापते र्वर्तनिमनु वर्तस्व । अनु वीरैरनु राध्याम गोभिः ।
अन्वश्वैरनु सर्वैरु पुष्टैः । अनु प्रजया-ऽन्विन्द्रियेण ॥ **106** ॥

T.B.3.7.10.3

देवा नो यज्ञ-मृजुधा नयन्तु । प्रति क्षत्त्रे प्रति तिष्ठामि राष्ट्रे ।
प्रत्यश्वेषु प्रतितिष्ठामि गोषु । प्रति प्रजायां प्रति तिष्ठामि भव्ये ।

विश्वमन्याऽभि वावृधे । तदन्यस्या-मधिश्रितं ।
दिवे च विश्वकर्मणे । पृथिव्यै चाकरं नमः ।
अस्कान्द्यौः पृथिवीं । अस्कानृषभो युवा गाः ॥ **107** ॥

T.B.3.7.10.4

स्कन्नेमा विश्वा भुवना । स्कन्नो यज्ञः प्रजनयतु ।
अस्कानजनि प्राजनि । आ स्कन्नाज्जायते वृषा ।
स्कन्नात् प्रजनिषीमहि । ये देवा येषामिदं भागधेयं बभूव ।
येषां प्रयाजा उतानूयाजाः । इन्द्रज्येष्ठेभ्यो वरुणराजभ्यः ।
अग्निहोतृभ्यो देवेभ्यः स्वाहा । उत त्या नो दिवा मतिः ॥ **108** ॥

T.B.3.7.10.5

अदितिरूत्या-ऽऽगमत् । सा शन्ताची मयस्करत् । अप स्रिधः ।
उत त्या दैव्या भिषजा । शं नस्करतो अश्विना ।
यूयाता-मस्मद्रपः । अप स्रिधः । शमग्नि-रग्निभिस्करत् ।
शं नस्तपतु सूर्यः । शं ँवातो वात्वरपाः ॥ **109** ॥

T.B.3.7.10.6

अप स्रिधः । तदित्पदं न विचिकेत विद्वान् ।
यन्मृतः पुनरप्येति जीवान् । त्रिवृद्यद् भुवनस्य रथवृत् ।
जीवो गर्भो न मृतः स जीवात् । प्रत्यस्मै पिपीषते ।
विश्वानि विदुषे भर । अरं गमाय जग्मवे ।
अपश्चाद्दध्वने नरे । इन्दुरिन्दुम-वागात् । इन्दोरिन्द्रो-ऽपात् ।
तस्य त इन्दविन्द्र-पीतस्य मधुमतः ।
उपहूतस्यो पहूतो भक्षयामि ॥ **110** ॥

T.B.3.7.11.1

ब्रह्म प्रतिष्ठा मनसो ब्रह्म वाचः । ब्रह्म यज्ञाना॒ँ हविषा-माज्यस्य ।
अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनं । यज्ञः पर्वाणि प्रतिरन्नेति कल्पयन्न् ।
स्वाहाकृता-ऽऽहुतिरेतु देवान् । आश्रावितमत्या श्रावितं ।
वषट्कृत-मत्यनूक्तं च यज्ञे । अतिरिक्तं कर्मणो यच्च हीनं ।
यज्ञः पर्वाणि प्रतिरन्नेति कल्पयन्न् ।
स्वाहाकृता-ऽऽहुतिरेतु देवान् ॥ **111** ॥

T.B.3.7.11.2

यद्वो देवा अतिपादयानि । वाचा चित्प्रयतं देव हेडनं ।
अरायो अस्मा~अभि-दुच्छुनायते। अन्यत्रास्मन्-मरुतस्त-न्निधेतन ।
ततं म आपस्तदु तायते पुनः । स्वादिष्ठा धीतिरुचथाय शस्यते ।
अय~ समुद्र उत विश्वभेषजः । स्वाहा-कृतस्य समुतृप्णुत र्भुवः ।
उद्वयं तमसस्परि । उदु त्यं चित्रं ॥ 112 ॥

T.B.3.7.11.3

इमं मे वरुण तत्त्वा यामि । त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने ।
त्वमग्ने अयासि प्रजापते । इमं जीवेभ्यः परिधिं दधामि ।
मैषां नु गादपरो अर्धमेतं । शतं जीवन्तु शरदः पुरूचीः ।
तिरो मृत्युं दधतां पर्वतेन । इष्टेभ्यः स्वाहा वषडनिष्टेभ्यः स्वाहा ।
भेषजं दुरिष्ट्यै स्वाहा निष्कृत्यै स्वाहा ।
दौराद्ध्यै स्वाहा दैवीभ्य-स्तनूभ्यः स्वाहा ॥ 113 ॥

T.B.3.7.11.4

ऋद्ध्यै स्वाहा समृद्ध्यै स्वाहा । यत इन्द्र भयामहे ।
ततो नो अभयं कृधि । मघवञ्छग्धि तव तन्न ऊतये ।
वि द्विषो वि मृधो जहि । स्वस्तिदा विशस्पतिः ।
वृत्रहा विमृधो वशी । वृषेन्द्रः पुर एतु नः ।
स्वस्तिदा अभयं करः । आभि र्गीर्भि र्यदतो न ऊनं ॥ **114** ॥

T.B.3.7.11.5

आप्यायय हरिवो वर्धमानः । यदा स्तोतृभ्यो महि गोत्रा रुजासि ।
भूयिष्ठभाजो अध ते स्याम । अनाज्ञातं ँयदाज्ञातं ।
यज्ञस्य क्रियते मिथु । अग्ने तदस्य कल्पय ।
त्व॒ँ हि वेत्थ यथातथं । पुरुष संमितो यज्ञः ।
यज्ञः पुरुष संमितः । अग्ने तदस्य कल्पय ।
त्व॒ँ हि वेत्थ यथातथं । यत् पाकत्रा मनसा दीनदक्षा न ।
यज्ञस्य मन्वते मर्तासः । अग्निष्टद्धोता क्रतुविद्विजानन् ।
यजिष्ठो देवा॒ँ ऋतुशो यजाति ॥ **115** ॥

T.B.3.7.12.1

यद्देवा देवहेडनं । देवासश्चकृमा वयं ।
आदित्या–स्तस्मान्मा मुञ्चत । ऋतस्यर्तेन मामुत ।
देवा जीवनकाम्या यत् । वाचाऽनृतमूदिम ।
अग्निर्मा तस्मादेनसः । गार्.हपत्यः प्रमुञ्चतु ।
दुरिता यानि चकृम । करोतु मामने नसं ॥ **116** ॥

T.B.3.7.12.2

ऋतेन द्यावा पृथिवी । ऋतेन त्व॑ सरस्वति ।
ऋतान्मा मुञ्चता॑ हसः । यदन्य कृतमारिम ।
सजातश॑ सादुत वा जामिश॑ सात् ।
ज्यायसः श॑ सादुत वा कनीयसः । अनाज्ञातं देवकृतं ँयदेनः ।
तस्मात्त्व–मस्मा–ञ्जातवेदो मुमुग्धि । यद्वाचा यन्मनसा ।
बाहुभ्या–मूरुभ्या–मष्ठीवद्भ्यां ॥ **117** ॥

T.B.3.7.12.3

शिश्ञै र्यदनृतं चकृमा वयं । अग्निर्मा तस्मादेनसः ।
यद्धस्ताभ्यां चकर किल्बिषाणि । अक्षाणां ँवग्नुमुप जिघ्नमानः ।
दूरेपश्या च राष्ट्रभृच्च । तान्यफ्सरसा–वनुदत्ता–मृणानि ।
अदीव्यन्नृणं ँयदहं चकार । यद्वाऽदास्यन्थ् संजगारा जनेभ्यः ।
अग्निर्मा तस्मादेनसः । यन्मयि माता गर्भे सति ॥ 118 ॥

T.B.3.7.12.4

एनश्चकार यत्पिता । अग्निर्मा तस्मादेनसः ।
यदा पिपेष मातरं पितरं । पुत्रः प्रमुदितो धयन्न् ।
अहि॑ꣳसितौ पितरौ मया तत् । तदग्ने अनृणो भवामि ।
यदन्तरिक्षं पृथिवीमुत द्यां । यन्मातरं पितरं ँवा जिहि॑ꣳसिम ।
अग्निर्मा तस्मादेनसः । यदाशसा निशसा यत्पराशसा ॥ 119 ॥

T.B.3.7.12.5

यदेनश्च कृमा नूतनं ँयत्पुराणं । अग्निर्मा तस्मादेनसः ।
अतिक्रामामि दुरितं ँयदेनः । जहामि रिप्रं परमे सधस्थे ।

यत्र यन्ति सुकृतो नापि दुष्कृतः । तमारोहामि सुकृतां नु लोकं ।
त्रिते देवा अमृजतै–तदेनः । त्रित एतन्मनुष्येषु मामृजे ।
ततो मा यदि किंचिदानशे । अग्निर्मा तस्मादेनसः ॥ **120** ॥

T.B.3.7.12.6

गार्.हपत्यः प्रमुञ्चतु । दुरिता यानि चकृम । करोतु मामने नसं ।
दिवि जाता अफ्सु जाताः । या जाता ओषधीभ्यः ।
अथो या अग्निजा आपः । ता नः शुन्धन्तु शुन्धनीः ।
यदापो नक्तं दुरितं चराम । यद्वा दिवा नूतनं यँत्पुराणं ।
हिरण्य–वर्णास्तत उत्पुनीत नः । इमं मे वरुण तत्त्वा यामि ।
त्वं नो अग्ने स त्वं नो अग्ने । त्वमग्ने अयाऽसि ॥ **121** ॥

T.B.3.7.13.1

यत्ते ग्राव्णा चिच्छिदुः सोम राजन्न् । प्रियाण्यङ्गानि स्वधिता
परूꣳषि । तथ्संधथ् स्वाज्येनोत वर्धयस्व ।
अनागसो अधमिथ्संक्षयेम । यत्ते ग्रावा बाहुच्युतो अचुच्यवुः ।
नरो यत्ते दुदुहु र्दक्षिणेन । तत्त आप्यायतां तत्ते ।

निष्ट्यायतां देव सोम । यत्ते त्वचं बिभिदुर्यच्च योनिं ।

यदास्थानात् प्रच्युतो वेनसि त्मना ॥ **122** ॥

T.B.3.7.13.2

त्वया तथ्सोम गुप्तमस्तु नः । सा नः संधा–ऽसत्परमे व्योमन्न् ।

अहाच्छरीरं पयसा समेत्य । अन्योऽन्यो भवति वर्णो अस्य ।

तस्मिन्. वयमुपहूतास्तव स्मः । आ नो भज सदसि विश्वरूपे ।

नृचक्षाः सोम उत शुश्रुगस्तु । मा नो विहासीद्गिर आवृणानः ।

अनागा–स्तनुवो वावृधानः । आ नो रूपं ँवहतु जायमानः ॥ **123** ॥

T.B.3.7.13.3

उपक्षरन्ति जुह्वो घृतेन । प्रियाण्यङ्गानि तव वर्धयन्तीः ।

तस्मै ते सोम नम इद्वषट्च । उप मा राजन्थ् सुकृते ह्वयस्व ।

सं प्राणापानाभ्या॒ँ समु चक्षुषा त्वं ।

स॒ँ श्रोत्रेण गच्छस्व सोम राजन्न् ।

यत्त आस्थित॒ँ शमु तत्ते अस्तु ।

जानीतान्नः संगमने पथीनां ।

एतं जानीतात्परमे व्योमन्न् ।
वृकाः सधस्था विद रूपमस्य ॥ 124 ॥

T.B.3.7.13.4

यदा गच्छात् पथिभि र्देवयानैः । इष्टापूर्ते कृणुता-दाविरस्मै ।
अरिष्टो राजन्नगदः परेहि । नमस्ते अस्तु चक्षसे रघूयते ।
नाकमारोह सह यजमानेन । सूर्यं गच्छतात्परमे व्योमन्न् ।
अभूद्देवः सविता वन्द्योऽनु नः । इदानीमह्न उपवाच्यो नृभिः ।
वि यो रत्ना भजति मानवेभ्यः । श्रेष्ठं नो अत्र द्रविणं यथा दधत् ।
उप नो मित्रावरुणा-विहावतं । अन्वादीध्या-थामिह नः सखाया ।
आदित्यानां प्रसितिर् हेतिः । उग्रा शतापाष्ठा घविषा परिणो वृणक्तु ।
आप्यायस्व सं ते ॥ 125 ॥

T.B.3.7.14.1

यद्दिदीक्षे मनसा यच्च वाचा । यद्वा प्राणैश्चक्षुषा यच्च श्रोत्रेण ।
यद्रेतसा मिथुनेना-प्यात्मना । अद्भ्यो लोका दधिरे तेज इन्द्रियं ।
शुक्रा दीक्षायै तपसो विमोचनीः ।

आपो विमोक्त्री मयि तेज इन्द्रियं ।
यदृचा साम्ना यजुषा । पशूनां चर्मन्. हविषा दिदीक्षे ।
यच्छन्दोभि-रोषधीभि-र्वनस्पतौ ।
अद्भ्यो लोका दधिरे तेज इन्द्रियं ॥ **126** ॥

T.B.3.7.14.2

शुक्रा दीक्षायै तपसो विमोचनीः ।
आपो विमोक्त्री मयि तेज इन्द्रियं ।
येन ब्रह्म येन क्षत्रं । येनेन्द्राग्नी प्रजापतिः सोमो वरुणो
येन राजा । विश्वे देवा ऋषयो येन प्राणाः । अद्भ्यो लोका
दधिरे तेज इन्द्रियं । शुक्रा दीक्षायै तपसो विमोचनीः ।
आपो विमोक्त्री मयि तेज इन्द्रियं ।
अपां पुष्पमस्यो-षधीना॒ँ रसः । सोमस्य प्रियं धाम ॥ **127** ॥

T.B.3.7.14.3

अग्नेः प्रियतम॒ँ हविः स्वाहा । अपां पुष्प-मस्योषधीना॒ँ रसः ।
सोमस्य प्रियं धाम । इन्द्रस्य प्रियतम॒ँ हविः स्वाहा ।

अपां पुष्पमस्यो–षधीना७ँ रसः । सोमस्य प्रियं धाम ।

विश्वेषां देवानां प्रियतम७ँ हविः स्वाहा । वय७ँ सोम व्रते तव ।

मनस्तनूषु पिप्रतः । प्रजावन्तो अशीमहि ॥ **128** ॥

T.B.3.7.14.4

देवेभ्यः पितृभ्यः स्वाहा । सोम्येभ्यः पितृभ्यः स्वाहा ।

कव्येभ्यः पितृभ्यः स्वाहा । देवास इह मादयध्वं ।

सोम्यास इह मादयध्वं । कव्यास इह मादयध्वं ।

अनन्तरिताः पितरः सोम्याः सोमपीथात् ।

अपैतु मृत्युरमृतं न आगन्न् । वैवस्वतो नो अभयं कृणोतु ।

पर्णं ँवनस्पतेरिव ॥ **129** ॥

T.B.3.7.14.5

अभि नः शीयता७ँ रयिः । सचतां नः शचीपतिः ।

परं मृत्यो अनुपरेहि पन्थां । यस्ते स्व इतरो देवयानात् ।

चक्षुष्मते शृण्वते ते ब्रवीमि । मा नः प्रजा७ँ रीरिषो मोत वीरान् ।

इदमू नु श्रेयोऽवसान–मागन्म । यद्गोजिद्धन–जिदश्व–जिद्यत् ।
पर्णं वनस्पतेरिव । अभि नः शीयताँ रयिः ।
सचतां नः शचीपतिः ॥ 130 ॥

॥ हरिः ओं ॥

2 अश्वमेधं

2.1 तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके अष्टम प्रपाठकः

॥ हरिः ओम् ॥

T.B.3.8.1.1

सांग्रहण्येष्ट्या यजते । इमां जनता८ संगृह्णानीति ।
द्वादशारत्नी रशना भवति । द्वादश मासाः सँवथ्सरः ।
सँवथ्सरमेवा वरुन्धे । मौञ्जी भवति । ऊर्वै मुञ्जाः ।
ऊर्जमे वा वरुन्धे । चित्रा नक्षत्रं भवति । चित्रं ँवा एतत्कर्म ॥ 1 ॥

T.B.3.8.1.2

यदश्वमेधः समृद्ध्यै । पुण्यनाम देवयजन-मध्यवस्यति ।
पुण्यामेव तेन कीर्तिमभि जयति ।
अपदाती-नृत्विजः समावहन्त्या सुब्रह्मण्यायाः ।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । केशश्मश्रु वपते ।
नखानि निकृन्तते । दतो धावते । स्नाति । अहतं ँवासः परिधत्ते ।

पाप्मनोऽपहत्यै । वाचं ँयत्वोपवसति । सुवर्गस्य लोकस्य गुप्त्यै ।
रात्रिं जागरयन्त आसते । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ 2 ॥

T.B.3.8.2.1

चतुष्टय्य आपो भवन्ति । चतुश्शफो वा अश्वः प्राजापत्यः
समृद्ध्यै । ता दिग्भ्यः समाभृता भवन्ति । दिक्षु वा आपः ।
अन्नं ँवा आपः । अद्भ्यो वा अन्नं जायते ।
यदेवाद्भ्योऽन्नं जायते । तदवरुन्धे । तासु ब्रह्मौदनं पचति ।
रेत एव तद्दधाति ॥ 3 ॥

T.B.3.8.2.2

चतुश्शरावो भवति । दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति ॥ उभयतो रुक्मौ भवतः ।
उभयत एवास्मिन्–रुचं दधाति । उद्धरति शृतत्वाय ।
सर्पिष्वान् भवति मेध्यत्वाय । चत्वार आर्.षेयाः प्राश्नन्ति ।
दिशामेव ज्योतिषि जुहोति । चत्वारि हिरण्यानि ददाति ।
दिशामेव ज्योती॑ष्य वरुन्धे ॥ 4 ॥

T.B.3.8.2.3

यदाज्य–मुच्छिष्यते । तस्मिन्–रशनां न्युनत्ति । प्रजापतिर्वा ओदनः ।
रेत आज्यम् । यदाज्ये रशनां न्युनत्ति । प्रजापतिमेव रेतसा
समर्धयति । दर्भमयी रशना भवति । बहु वा एष कुचरो–
ऽमेध्यमुप गच्छति । यदश्वः । पवित्रं वै दर्भाः ॥ 5 ॥

T.B.3.8.2.4

यद्दर्भमयी रशना भवति । पुनात्येवैनम् । पूतमेनं मेध्य–मालभते ।
अश्वस्य वा आलब्धस्य महिमोद–क्रामत् । स महर्त्विजः प्राविशत् ।
तन्महर्त्विजां महर्त्विक्त्वम् । यन्महर्त्विजः प्राश्नन्ति । महिमान–
मेवास्मिन्त–द्दधति । अश्वस्य वा आलब्धस्य रेत उदक्रामत् ।
तथ्सुवर्णꣳ हिरण्यम–भवत् । यथ्सुवर्णꣳ हिरण्यं ददाति ।
रेत एव तद्दधाति । ओदने ददाति । रेतो वा ओदनः ।
रेतो हिरण्यम् । रेतसै वास्मिन् रेतो दधाति ॥ 6 ॥

T.B.3.8.3.1

यो वै ब्रह्मणे देवेभ्यः प्रजापतये–ऽप्रति–प्रोच्याश्वं मेध्यं बध्नाति ।
आ देवताभ्यो वृश्च्यते । पापीयान्भवति । यः प्रतिप्रोच्य ।
न देवताभ्य आवृश्च्यते । वसीयान्भवति । यदाह । ब्रह्मन्नश्वं मेध्यं
भन्थ्स्यामि देवेभ्यः प्रजापतये तेन राध्या समिति । ब्रह्म वै ब्रह्मा ।
ब्रह्मण एव देवेभ्यः प्रजापतये प्रतिप्रोच्याश्वं मेध्यं बध्नाति ॥ **7** ॥

T.B.3.8.3.2

न देवताभ्य आवृश्च्यते । वसीयान् भवति ।
देवस्य त्वा सवितुः प्रसव इति रशना–मादत्ते प्रसूत्यै ।
अश्विनो–र्बाहुभ्या–मित्याह । अश्विनौ हि देवाना–मध्वर्यू
आस्ताम् । पूष्णो हस्ताभ्या–मित्याह यत्यै ।
व्यृद्धं वा एतद्यज्ञस्य । यदयजुष्केण क्रियते ।
इमाम–गृभ्ण–न्रशना–मृतस्ये–त्यधि वदति यजुष्कृत्यै ।
यज्ञस्य समृद्ध्यै ॥ **8** ॥

T.B.3.8.3.3

तदाहुः । द्वादशारत्नी रशना कर्तव्या(3) त्रयोदशारत्नी(3)रिति ।
ऋषभो वा एष ऋतूनाम् । यथ्सँवथ्सरः ।
तस्य त्रयोदशो मासो विष्टपम् । ऋषभ एष यज्ञानाम् ।
यदश्वमेधः । यथा वा ऋषभस्य विष्टपम् । एवमेतस्य विष्टपम् ।
त्रयो दशमरत्निꣳ रशनाया-मुपादधाति ॥ 9 ॥

T.B.3.8.3.4

यथर्.षभस्य विष्टपꣳ सꣳस्करोति । तादृगेव तत् ।
पूर्व आयुषि विदथेषु कव्येत्याह । आयुरेवास्मि-न्दधाति ।
तया देवाः सुतमा-बभूवु-रित्याह । भूतिमे वो पावर्तते ।
ऋतस्य सामन्थ्सर-मारपन्तीत्याह । सत्यं ँवा ऋतम्।
सत्येनैवैन मृतेनारभते । अभिधा असीत्याह ॥ 10 ॥

T.B.3.8.3.5

तस्मादश्व-मेधयाजी सर्वाणि भूतान्यभि भवति । भुवन-मसीत्याह ।
भूमान-मेवोपैति । यन्ता-ऽसीत्याह । यन्तारमेवैनं करोति ।

धर्ताऽसीत्याह । धर्तारमेवैनं करोति । सोऽग्निं ँवैश्वानर-मित्याह ।
अग्ना-वेवैनं ँवैश्वानरे जुहोति । सप्रथसमित्याह ॥ 11 ॥

T.B.3.8.3.6

प्रजयैवैनं पशुभिः प्रथयति । स्वाहाकृत इत्याह । होम एवास्यैषः ।
पृथिव्या-मित्याह । अस्यामेवैनं प्रतिष्ठापयति ।
यन्ता राड्यन्ताऽसि यमनो धर्ताऽसि धरुण इत्याह ।
रूपमेवास्यै-तन्महिमानं ँव्याचष्टे । कृष्यै त्वा क्षेमाय त्वा रय्यै
त्वा पोषाय त्वेत्याह । आशिषमे वै ता-माशास्ते ।
स्वगा त्वा देवेभ्य इत्याह । देवेभ्य एवैन৺ स्वगा करोति ।
स्वाहा त्वा प्रजापतय इत्याह । प्राजापत्यो वा अश्वः ।
यस्या एव देवताया आलभ्यते । तयैवैन৺ समर्धयति ॥ 12

T.B.3.8.4.1

यः पितुरनुजायाः पुत्रः । स पुरस्तान्नयति ।
यो मातुरनुजायाः पुत्रः । स पश्चान्नयति ।

विष्वञ्चमे वास्मा–त्पाप्मानं ँविवृहतः ।
यो अर्वन्तं जिघाᳬसति तमभ्यमीति वरुण इति श्वानं
चतुरक्षं प्रसौति । परो मर्तः परः श्वेति शुनश्चतु–रक्षस्य प्रहन्ति ।
श्वेव वै पाप्मा भ्रातृव्यः । पाप्मान–मेवास्य भ्रातृव्यᳬ हन्ति ।
सैध्रकं मुसलं भवति ॥ 13 ॥

T.B.3.8.4.2

कर्म कर्मैवास्मै साधयति । पौᳫश्चलेयो हन्ति ।
पुᳫ श्चल्वां ँवै देवाः शुचं न्यदधुः । शुचैवास्य शुचᳬ हन्ति ।
पाप्मा वा एतमीप्स–तीत्याहुः । योऽश्वमेधेन यजत इति ।
अश्वस्या–धस्पद–मुपास्यति । वज्री वा अश्वः प्राजापत्यः ।
वज्रेणैव पाप्मानं भ्रातृव्य–मवक्रामति । दक्षिणा–ऽपप्लावयति ॥ 14

T.B.3.8.4.3

पाप्मान–मेवास्मा–च्छमल–मपप्लावयति । ऐषीक उदूहो भवति ।
आयुर्वा इषीकाः । आयुरे–वास्मिन्दधति । अमृतं ँवा इषीकाः ।

अमृतमे–वास्मिन्दधति । वेतसशाखोप–संबद्धा भवति ।

अप्सु–योनिर्वा अश्वः । अप्सुजो वेतसः ।

स्वादेवैनं ँयोनेर्नि–र्मिमीते । पुरस्ता–त्प्रत्यञ्चमभ्यु–दूहति ।

पुरस्ता–देवास्मिन् प्रतीच्य मृतं दधाति ।

अहं च त्वं च वृत्रहन्निति ब्रह्मा यजमानस्य हस्तं गृह्णाति ।

ब्रह्मक्षत्त्रे एव संदधाति । अभि क्रत्वेन्द्र भूरध ज्मन्नित्य–

ध्वर्यु–र्यजमानं ँवाचयत्य–भिजित्यै ॥ 15 ॥

T.B.3.8.5.1

चत्वार ऋत्विजः समुक्षन्ति ।

आभ्य एवैनं चतसृभ्यो दिग्भ्यो–ऽभिसमीरयन्ति ।

शतेन राजपुत्रैः सहाध्वर्युः । पुरस्ता–त्प्रत्यङ्क्तिष्ठन् प्रोक्षति ।

अनेनाश्वेन मेध्येनेष्ट्वा । अयꣳ राजा वृत्रं ँवध्यादिति ।

राज्यं ँवा अध्वर्युः । क्षत्त्रꣳ राजपुत्रः । राज्येनै–वास्मिन्

क्षत्त्रं दधाति । शतेना–राजभिरुग्रैः सह ब्रह्मा ॥ 16 ॥

T.B.3.8.5.2

दक्षिणत उदङ्क्तिष्ठन् प्रोक्षति । अनेनाश्वेन मेध्येनेष्ट्वा ।
अयꣳ राजा–ऽप्रतिधृष्यो–ऽस्त्विति । बलं वै ब्रह्म ।
बलमराजोग्रः । बलेनै–वास्मिन् बलं दधाति ।
शतेन सूतग्रामणिभिः सह होता । पश्चा–त्प्राङ्क्तिष्ठन् प्रोक्षति ।
अनेनाश्वेन मेध्येनेष्ट्वा । अयꣳ राजाऽस्यै विशः ॥ 17 ॥

T.B.3.8.5.3

बहुग्वै बह्वश्वायै बह्वजाविकायै । बहुव्रीहियवायै बहुमाषतिलायै ।
बहुहिरण्यायै बहुहस्तिकायै । बहुदासपूरुषायै रयिमत्यै पुष्टिमत्यै ।
बहुरायस्पोषायै राजाऽस्त्विति । भूमा वै होता । भूमा सूतग्रामण्यः ।
भूम्नैवास्मिन् भूमानं दधाति । शतेन क्षत्त–संग्रहीतृभिः सहोद्गाता ।
उत्तरतो दक्षिणा तिष्ठन् प्रोक्षति ॥ 18 ॥

T.B.3.8.5.4

अनेनाश्वेन मेध्ये नेष्ट्वा । अयꣳ राजा सर्वमायुरेत्विति ।
आयुर्वा उद्गाता । आयुः क्षत्त-संग्रहीतारः । आयुषै-वास्मिन्नायु-
र्दधाति । शतꣳ शतं भवन्ति । शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः ।
आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति । चतुः शता भवन्ति । चतस्रो दिशः ।
दिक्ष्वेव प्रतितिष्ठति ॥ 19 ॥

T.B.3.8.6.1

यथा वै हविषो गृहीतस्य स्कन्दति । एवं ँवा एतदश्वस्य स्कन्दति ।
यन्निक्तमना-लब्ध-मुथ्सृजन्ति । यथ्स्तोक्या अन्वाह ।
सर्वहुत-मेवैनं करोत्य-स्कन्दाय । अस्कन्नꣳ हि तत्।
यद्धुतस्य स्कन्दति । सहस्र-मन्वाह । सहस्र संमितः सुवर्गो
लोकः । सुवर्गस्य लोकस्या-भिजित्यै ॥ 20 ॥

T.B.3.8.6.2

यत्परिमिता अनुब्रूयात् । परिमितम-वरुन्धीत । अपरिमिता अन्वाह ।
अपरिमितः सुवर्गो लोकः । सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ।

स्तोक्या जुहोति । या एव वर्ष्या आपः । ता अवरुन्धे ।
अस्यां जुहोति । इयं ँवा अग्निर्वैश्वानरः ॥ 21 ॥

T.B.3.8.6.3

अस्यामेवैनाः प्रतिष्ठापयति । उवाच ह प्रजापतिः ।
स्तोक्यासु वा अहमश्वमेधꣳ सꣳ स्थापयामि ।
तेन ततः सꣳस्थितेन चरामीति । अग्नये स्वाहेत्याह ।
अग्नय एवैनं जुहोति । सोमाय स्वाहेत्याह । सोमायैवैनं जुहोति ।
सवित्रे स्वाहेत्याह । सवित्र एवैनं जुहोति ॥ 22 ॥

T.B.3.8.6.4

सरस्वत्यै स्वाहेत्याह । सरस्वत्या एवैनं जुहोति । पूष्णे स्वाहेत्याह ।
पूष्ण एवैनं जुहोति । बृहस्पतये स्वाहेत्याह ।
बृहस्पतय एवैनं जुहोति । अपां मोदाय स्वाहेत्याह ।
अद्भ्य एवैनं जुहोति । वायवे स्वाहेत्याह ।
वायव एवैनं जुहोति ॥ 23 ॥

T.B.3.8.6.5

मित्राय स्वाहेत्याह । मित्रायैवैनं जुहोति । वरुणाय स्वाहेत्याह ।

वरुणायैवैनं जुहोति ॥ एताभ्य एवैनं देवताभ्यो जुहोति ।

दश दश संपादं जुहोति । दशाक्षरा विराट् । अन्नं ँविराट् ।

विराजै-वान्नाद्यम-वरुन्धे । प्र वा एषो-ऽस्माँल्लोका-च्च्यवते ।

यः पराचीराहुती-र्जुहोति । पुनः पुनरभ्या वर्तं जुहोति ।

अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति ।

एता७ँ ह वाव सोऽश्वमेधस्य स७ँस्थिति मुवाचा-स्कन्दाय ।

अस्कन्न७ँ हि तत् । यद्यज्ञस्य स७ँस्थितस्य स्कन्दति ॥ **24** ॥

T.B.3.8.7.1

प्रजापतये त्वा जुष्टं प्रोक्षामीति पुरस्ता-त्प्रत्यङ्क्तिष्ठन् प्रोक्षति ।

प्रजापतिर्वै देवाना-मन्नादो वीर्यावान् ।

अन्नाद्यमे-वास्मिन्. वीर्यं दधाति ।

तस्मादश्वः पशूना-मन्नादो वीर्यावत्तमः ।

इन्द्राग्निभ्यां त्वेति दक्षिणतः । इन्द्राग्नी वै देवानामोजिष्ठौ बलिष्ठौ ।

ओज एवास्मिन् बलं दधाति । तस्मादश्वः पशूनामोजिष्ठो बलिष्ठः ।

वायवे त्वेति पश्चात् । वायुर्वै देवानामाशुः सारसारितमः ॥ 25 ॥

T.B.3.8.7.2

जवमे-वास्मिन्दधाति । तस्मादश्वः पशूनामाशुः सारसारितमः ।

विश्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्युत्तरतः ।

विश्वे वै देवा देवानां यशस्वितमाः । यश एवास्मि-न्दधाति ।

तस्मादश्वः पशूनां यशस्वितमः । देवेभ्य-स्त्वेत्यधस्तात् ।

देवा वै देवानाम-पचिततमाः । अपचिति-मेवास्मि-न्दधाति ।

तस्मादश्वः पशूनाम-पचिततमः ॥ 26 ॥

T.B.3.8.7.3

सर्वेभ्यस्त्वा देवेभ्य इत्युपरिष्टात् । सर्वे वै देवास्त्विषिमन्तो

हरस्विनः । त्विषिमे-वास्मिन्. हरो दधाति । तस्मादश्वः पशूनां

त्विषिमान् हरस्वितमः । दिवे त्वाऽन्तरिक्षाय त्वा पृथिव्यै त्वेत्याह ।

एभ्य एवैनं ँल्लोकेभ्यः प्रोक्षति । सते त्वाऽसते त्वा-

ऽद्भ्यस्त्वौ-षधीभ्यस्त्वा विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्य इत्याह ।

तस्मादश्व-मेधयाजिनᳪं सर्वाणि भूतान्युप जीवन्ति ।

ब्रह्मवादिनो वदन्ति । यत्प्राजापत्योऽश्वः ।

अथ कस्मादेन-मन्याभ्यो देवताभ्योऽपि प्रोक्षतीति ।

अश्वे वै सर्वा देवता अन्वायत्ताः ।

तं ँयद्विश्वेभ्यस्त्वा भूतेभ्य इति प्रोक्षति ।

देवता एवास्मि-न्नन्वायातयति ।

तस्मादश्वे सर्वा देवता अन्वायत्ताः ॥ 27 ॥

T.B.3.8.8.1

यथा वै हविषो गृहीतस्य स्कन्दति । एवं ँवा एतदश्वस्य स्कन्दति ।

यत्प्रोक्षित-मनालब्ध-मुथ्सृजन्ति । यदश्व-चरितानि जुहोति ।

सर्वहुत-मेवैनं करोत्य-स्कन्दाय । अस्कन्नᳪं हि तत् ।

यद्धुतस्य स्कन्दति । ईंकाराय स्वाहें कृताय स्वाहेत्याह ।

एतानि वा अश्वचरितानि । चरितैरेवैनᳪं समर्धयति ॥ 28 ॥

T.B.3.8.8.2

तदाहुः । अनाहुतयो वा अश्वचरितानि । नैता होतव्या इति ।
अथो खल्वाहुः । होतव्या एव । अत्र वावैवं ँविद्वानश्वमेध७ँ
स७ स्थापयति । यदश्व-चरितानि जुहोति । तस्मा-द्धोतव्या इति ।
बहिर्धा वा एन मेतदायत नाद्दधाति । भ्रातृव्यमस्मै जनयति ॥ 29 ॥

T.B.3.8.8.3

यस्या नायतने-ऽन्यत्राग्ने-राहुतीर् जुहोति । सावित्रिया इष्ट्याः
पुरस्ताथ्स्विष्ट कृतः । आहवनीये-ऽश्वचरितानि जुहोति ।
आयतन एवास्याहुतीर् जुहोति । नास्मै भ्रातृव्यं जनयति । तदाहुः ।
यज्ञमुखे यज्ञमुखे होतव्याः । यज्ञस्य क्लृप्त्यै ।
सुवर्गस्य लोकस्या-नुख्यात्या इति । अथो खल्वाहुः ॥ 30 ॥

T.B.3.8.8.4

यद्यज्ञमुखे यज्ञमुखे जुहुयात् । पशुभि-र्यजमानं ँव्यर्धयेत् ।
अव सुवर्गा ँल्लोका-त्पद्येत । पापीयान्थ्स्यादिति ।
सकृदेव होतव्याः । न यजमानं पशुभि-र्व्यर्धयति ।

अभि सुवर्गं ँलोकं जयति । न पापीयान् भवति ।
अष्टाचत्वारि॑ँ शतमश्व रूपाणि जुहोति ।
अष्टाचत्वारि॑ँ शदक्षरा जगती । जागतोऽश्वः प्राजापत्यः समृद्ध्यै ।
एकमतिरिक्तं जुहोति । तस्मादेकः प्रजास्वर्धुकः ॥ **31** ॥

T.B.3.8.9.1

विभूर्मात्रा प्रभूः पित्रेत्याह । इयं ँवै माता । असौ पिता ।
आभ्यामेवैनं परिददाति । अश्वोऽसि हयोऽसीत्याह ।
शास्त्ये-वैनमेतत् । तस्माच्छिष्टाः प्रजा जायन्ते । अत्योऽसीत्याह ।
तस्मादश्वः सर्वान् पशूनत्येऽति ।
तस्मादश्वः सर्वेषां पशूना॑ श्रैष्ठ्यं गच्छति ॥ **32** ॥

T.B.3.8.9.2

प्र यशः श्रैष्ठ्यमाप्नोति । य एवं ँवेद । नरोऽस्यर्वाऽसि सप्तिरसि
वाज्यसीत्याह । रूपमेवास्यै-तन्महिमानं ँव्याचष्टे ।
ययुर्नामा-ऽसीत्याह । एतद्वा अश्वस्य प्रियं नामधेयम् ।

प्रियेणैवैनं नामधेये–नाभिवदति । तस्मादप्या–मित्रौ संगत्य ।
नाम्ना चेद्ध्वयेते । मित्रमेव भवतः ॥ 33 ॥

T.B.3.8.9.3

आदित्यानां पत्वा–ऽन्विहीत्याह । आदित्यानेवैनं गमयति ॥
अग्नये स्वाहा स्वाहेन्द्रा–ग्निभ्यामिति पूर्वहोमा–ञ्जुहोति ।
पूर्व एव द्विषन्तं भ्रातृव्य–मतिक्रामति ।
भूरसि भुवे त्वा भव्याय त्वा भविष्यते त्वेत्युथ्सृजति सर्वत्वाय ।
देवा आशापाला एतं देवेभ्योऽश्वं मेधाय प्रोक्षितं गोपायतेत्याह ।
शतं ँवै तल्प्या राजपुत्रा देवा आशापालाः ।
तेभ्य एवैनं परिददाति । ईश्वरो वा अश्वः प्रमुक्तः परां परावतं
गन्तोः । इह धृतिः स्वाहेह विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमतिः
स्वाहेति चतृषु पथ्सु जुहोति ॥ 34 ॥

T.B.3.8.9.4

एता वा अश्वस्य बन्धनम् । ताभिरेवैनं बध्नाति ।
तस्मादश्वः प्रमुक्तो बन्धन–मागच्छति ।

तस्मादश्वः प्रमुक्तो बन्धनं न जहाति ।
राष्ट्रं ँवा अश्वमेधः । राष्ट्रे खलु वा एते व्यायच्छन्ते ।
येऽश्वं मेध्यꣳ रक्षन्ति । तेषां ँय उदृचं गच्छन्ति ।
राष्ट्रादेव ते राष्ट्रं गच्छन्ति । अथ य उदृचं न गच्छन्ति ॥ 35 ॥
राष्ट्रादेव ते व्यवच्छिद्यन्ते । परा वा एष सिच्यते ।
यो-ऽबलो-ऽश्वमेधेन यजते । यदमित्रा अश्वं ँविन्देरन्न् ।
हन्येतास्य यज्ञः । चतुश्शता रक्षन्ति । यज्ञस्या-घाताय ।
अथान्य-मानीय प्रोक्षेयुः । सैव ततः प्रायश्चित्तिः ॥ 4 ॥ 36

T.B.3.8.10.1

प्रजापतिर-कामयता-श्वमेधेन यजेयेति । स तपोऽतप्यत ।
तस्य तेपानस्य । सप्तात्मनो देवता उदक्रामन्न् ।
सा दीक्षा-ऽभवत् । स एतानि वैश्व देवान्य पश्यत् । तान्य जुहोत् ।
तैर्वै स दीक्षाम-वारुन्ध । यद्वैश्व देवानि जुहोति ।
दीक्षामेवतै-र्यजमानो-ऽवरुन्धे ॥ 37 ॥

T.B.3.8.10.2

सप्त जुहोति । सप्त हि ता देवता उदक्रामन्न् । अन्वहं जुहोति ।
अन्वहमेव दीक्षाम-वरुन्धे । त्रीणि वैश्वदेवानि जुहोति ।
चत्वार्यौ-द्ग्रहणानि । सप्त संपद्यन्ते ।
सप्त वै शीर.षण्याः प्राणाः । प्राणा दीक्षा ।
प्राणैरेव प्राणान्दीक्षाम-वरुन्धे ॥ 38 ॥

T.B.3.8.10.3

एकवि॒ंशतिं वैश्वदेवानि जुहोति । एकवि॒ंशतिर्वै देवलोकाः ।
द्वादश मासाः पञ्चर्तवः । त्रय इमे लोकाः ।
असावादित्य एकवि॒ंशः । एष सुवर्गो लोकः । तद्दैव्यं क्षत्त्रम् ।
सा श्रीः । तद्ब्रध्नस्य विष्टपम् । तथ्स्वाराज्य-मुच्यते ॥ 39 ॥

T.B.3.8.10.4

त्रि॒ंशतमौ-द्ग्रहणानि जुहोति । त्रि॒ंशदक्षरा विराट् ।
अन्नं विराट् । विराजै-वान्नाद्यम वरुन्धे ।
त्रेधा विभज्य देवतां जुहोति । त्र्यावृतो वै देवाः ।

त्र्यावृत इमे लोकाः । एषां ँल्लोकानामाप्त्यै ।
एषां ँल्लोकानां क्लृप्त्यै । अप वा एतस्मात्प्राणाः क्रामन्ति ॥ **40** ॥

T.B.3.8.10.5

यो दीक्षामति-रेचयति । सप्ताहं प्रचरन्ति ।
सप्त वै शीर्षण्याः प्राणः । प्राणा दीक्षा ।
प्राणैरेव प्राणान्दीक्षाम-वरुन्धे । पूर्णाहुति-मुत्तमां जुहोति ।
सर्वं ँवै पूर्णाहुतिः । सर्वमेवाप्नोति । अथो इयं ँवै पूर्णाहुतिः ।
अस्यामेव प्रतितिष्ठति ॥ **41** ॥

T.B.3.8.11.1

प्रजापति-रश्वमेधम-सृजत । तꣳ सृष्टं न किञ्चनो-दयच्छत् ।
तं ँवैश्वदेवान्ये-वोदयच्छन्न् । यद्वैश्वदेवानि जुहोति ।
यज्ञस्योद्यत्यै । स्वाहा-ऽऽधिमाधीताय स्वाहा ।
स्वाहा-ऽऽधीतं मनसे स्वाहा । स्वाहा मनः प्रजापतये स्वाहा ।
काय स्वाहा कस्मै स्वाहा कतमस्मै स्वाहेति प्राजापत्ये मुख्ये
भवतः । प्रजापति-मुखाभिरेवैनं देवताभि-रुद्यच्छते ॥ **42** ॥

T.B.3.8.11.2

अदित्यै स्वाहाऽदित्यै मह्यै स्वाहाऽदित्यै सुमृडीकायै स्वाहेत्याह ।
इयं ँवा अदितिः । अस्या एवैनं प्रतिष्ठा-योद्यच्छते ।
सरस्वत्यै स्वाहा सरस्वत्यै बृहत्यै स्वाहा सरस्वत्यै पावकायै
स्वाहेत्याह । वाग्वै सरस्वती । वाचैवै-नमुद्यच्छते ।
पूष्णे स्वाहा पूष्णे प्रपथ्याय स्वाहा पूष्णे नरन्धिषाय स्वहेत्याह ।
पशवो वै पूषा । पशुभिरेवैन-मुद्यच्छते ।
त्वष्ट्रे स्वाहा त्वष्ट्रे तुरीपाय स्वाहा त्वष्ट्रे पुरुरूपाय स्वाहेत्याह ।
त्वष्टा वै पशूनां मिथुनानाꣳ रूपकृत् । रूपमेव पशुषु दधाति ।
अथो रूपैरेवैन-मुद्यच्छते । विष्णवे स्वाहा विष्णवे निखुर्यपाय
स्वाहा विष्णवे निभूयपाय स्वाहेत्याह । यज्ञो वै विष्णुः ।
यज्ञायैवैन-मुद्यच्छते । पूर्णाहुति-मुत्तमां जुहोति ।
प्रत्युत्तब्ध्यै सयत्वाय ॥ 43 ॥

T.B.3.8.12.1

सावित्र-मष्टाकपालं प्रातर्निर्वपति । अष्टाक्षरा गायत्री ।
गायत्रं प्रातः सवनं । प्रातः सवना देवैनं गायत्रिया-श्छन्दसोऽधि
निर्मिमीते । अथो प्रातः सवनमेव तेनाप्नोति । गायत्रीं छन्दः।
सवित्रे प्रसवित्र एकादश-कपालं मध्यन्दिने ।
एकादशाक्षरा त्रिष्टुप् । त्रैष्टुभं माध्यन्दिन७ं सवनम् ।
माध्यन्दिना-देवैन७ं सवनात्त्रिष्टुभ-श्छन्दसोऽधि निर्मिमीते ॥ **44** ॥

T.B.3.8.12.2

अथो माध्यन्दिनमेव सवनं तेनाप्नोति । त्रिष्टुभं छन्दः ।
सवित्र आसवित्रे द्वादश-कपाल-मपराह्णे । द्वादशाक्षरा जगती ।
जागतं तृतीय सवनम् । तृतीय सवनादेवैनं जगत्या-श्छन्दसोऽधि
निर्मिमीते । अथो तृतीय सवनमेव तेनाप्नोति ।
जगतीं चन्दः । ईश्वरो वा अश्वः प्रमुक्तः परां परावतं गन्तोः ।
इह धृतिः स्वाहेह विधृतिः स्वाहेह रन्तिः स्वाहेह रमतिः
स्वाहेति चतस्र आहुती-र्जुहोति ॥ **45** ॥

चतस्रो दिशः । दिग्भिरेवैनं परिगृह्णाति । आश्वत्थो व्रजो भवति ।
प्रजापति-र्देवेभ्यो निलायत । अश्वो रूपं कृत्वा ।
सोऽश्वत्थे सँवथ्सरम-तिष्ठत् । तदश्वत्थस्या-श्वत्थत्वम् ।
यदाश्वत्थो व्रजो भवति । स्व एवैनं ँयोनौ प्रतिष्ठापयति ॥ 46 ॥

T.B.3.8.13.1

आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायता-मित्याह ।
ब्राह्मण एव ब्रह्मवर्चसं दधाति । तस्मात्पुरा ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चस्य
जायत । आऽस्मिन्राष्ट्रे राजन्य इषव्यः शूरो महारथो जायता-
मित्याह । राजन्य एव शौर्यं महिमानं दधाति ।
तस्मात्पुरा राजन्य इषव्यः शूरो महारथो-ऽजायत ।
दोग्ध्री धेनुरित्याह । धेन्वामेव पयो दधाति ।
तस्मात्पुरा दोग्ध्री धेनुरजायत । वोढाऽनड्वा-नित्याह ॥ 47 ॥

T.B.3.8.13.2

अनडुह्येव वीर्यं दधाति । तस्मात्पुरा वोढाऽनड्वान जायत ॥
आशुः सप्तिरित्याह । अश्व एव जवं दधाति ।

तस्मा-त्पुरा-ऽऽशुरश्वो-ऽजायत । पुरंधिर्योषेत्याह । योषित्येव रूपं
दधाति । तस्माथ्स्त्री युवतिः प्रिया भावुका । जिष्णू रथेष्ठा इत्याह ।
आ ह वै तत्र जिष्णू रथेष्ठा जायते ॥ 48 ॥

T.B.3.8.13.3

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । सभेयो युवेत्याह । यो वै पूर्ववयसी ।
स सभेयो युवा । तस्माद्युवा पुमान् प्रियो भावुकः ।
आऽस्य यजमानस्य वीरो जायता-मित्याह ।
आ ह वै तत्र यजमानस्य वीरो जायते ।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । निकामे निकामे नः पर्जन्यो वर्.षत्वित्याह ।
निकामे निकामे ह वै तत्र पर्जन्यो वर्.षति ।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । फलिन्यो न ओषधयः पच्यन्ता-मित्याह ।
फलिन्यो ह वै तत्रौषधयः पच्यन्ते । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ।
योगक्षेमो नः कल्पता-मित्याह । कल्पते ह वै तत्र प्रजाभ्यो
योगक्षेमः । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । ॥ 49 ॥

T.B.3.8.14.1

प्रजापति-र्देवेभ्यो यज्ञान्व्यादिशत् । स आत्मन्न-श्वमेधमधत्त ।
तं देवा अब्रुवन्न् । एष वाव यज्ञः । यदश्वमेधः ।
अप्येव नोऽत्रास्त्विति । तेभ्य एतानन्न-होमान् प्रायच्छत् ।
तान जुहोत् । तैर्वै स देवान प्रीणात् । यदन्न-होमाञ्जुहोति ॥ 50 ॥

T.B.3.8.14.2

देवानेव तैर्यजमानः प्रीणाति । आज्येन जुहोति ।
अग्नेर्वा एतद्रूपम् । यदाज्यम् । यदाज्येन जुहोति ।
अग्निमेव तत्प्रीणाति । मधुना जुहोति ।
महत्यै वा एतद्देवतायै रूपम् । यन्मधु । यन्मधुना जुहोति ॥ 51 ॥

T.B.3.8.14.3

महतीमेव तद्देवतां प्रीणाति । तण्डुलै-र्जुहोति ।
वसूनां ँवा एतद्रूपम् । यत्तण्डुलाः । यत्तण्डुलै-र्जुहोति ।
वसूनेव तत्प्रीणाति । पृथुकै-र्जुहोति । रुद्राणां ँवा एतद्रूपम् ।
यत्पृथुकाः । यत्पृथुकै-र्जुहोति ॥ 52 ॥

T.B.3.8.14.4

रुद्रानेव तत्प्रीणाति । लाजैर्जुहोति । आदित्यानां ँवा एतद्रूपम् ।

यल्लाजाः । यल्लाजै-र्जुहोति । आदित्यानेव तत्प्रीणाति ।

करम्बै-र्जुहोति । विश्वेषां ँवा एतद्देवाना꣡ रूपम् । यत्करम्बाः ।

यत्करम्बै-र्जुहोति ॥ 53 ॥

T.B.3.8.14.5

विश्वानेव तद्देवान् प्रीणाति । धानाभि-र्जुहोति ।

नक्षत्राणां ँवा एतद्रूपम् । यद्धानाः । यद्धानाभि-र्जुहोति ।

नक्षत्राण्येव तत्प्रीणाति । सक्तुभि-र्जुहोति । प्रजापतेर्वा एतद्रूपम् ।

यथ्सक्तवः । यथ्सक्तुभि-र्जुहोति ॥ 54 ॥

T.B.3.8.14.6

प्रजापतिमेव तत्प्रीणाति । मसूस्यैर्जुहोति ।

सर्वासां ँवा एतद्देवताना꣡ रूपम् । यन्मसूस्यानि ।

यन्मसूस्यै-र्जुहोति । सर्वा एव तद्देवताः प्रीणाति ।

प्रियङ्गुतण्डुलै-र्जुहोति । प्रियाङ्गा ह वै नामैते ।

एतैर्वै देवा अश्वस्याङ्गानि समदधुः । यत्प्रियङ्गुतण्डुलै-र्जुहोति ।

अश्वस्यै-वाङ्गानि संदधाति । दशान्नानि जुहोति । दशाक्षरा विराट् ।
विराट्-कृथ्स्नस्या-न्नाद्यस्या-वरुद्ध्यै ॥ **55** ॥

T.B.3.8.15.1

प्रजापति-रश्वमेधम सृजत । तꣳ सृष्टꣳ रक्षाꣳस्य जिघाꣳसन्न् ।
स एतान् प्रजापतिर्नक्तꣳ होमान-पश्यत् । तान जुहोत् ।
तैर्वै स यज्ञाद्रक्षाꣳस्य पाहन्न् । यन्नक्तꣳ होमाञ्जुहोति ।
यज्ञादेव तैर्यजमानो रक्षाꣳस्य पहन्ति । आज्येन जुहोति ।
वज्रो वा आज्यम् । वज्रेणैव यज्ञाद्रक्षाꣳस्य पहन्ति ॥ **56** ॥

T.B.3.8.15.2

आज्यस्य प्रतिपदं करोति । प्राणो वा आज्यम् ।
मुखत एवास्य प्राणं दधाति । अन्नहोमा-ञ्जुहोति । शरीरवदेवा-
वरुन्धे । व्यत्यासं जुहोति । उभयस्या वरुध्यै । नक्तं जुहोति ।
रक्षसाम पहत्यै । आज्येनान्ततो जुहोति ॥ **57** ॥

T.B.3.8.15.3

प्राणो वा आज्यम् । उभयत एवास्य प्राणं दधाति ।

पुरस्ता–च्चोपरिष्टाच्च । एकस्मै स्वाहेत्याह ।

अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति । द्वाभ्या᳠ स्वाहेत्याह ।

अमुष्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति । उभयोरेव लोकयोः प्रतितिष्ठति ।

अस्मि᳠श्चा–मुष्मि᳠श्च । शताय स्वाहेत्याह ।

शतायुर्वै पुरुषः शतवीर्यः । आयुरेव वीर्यमवरुन्धे ।

सहस्राय स्वाहेत्याह । आयुर्वै सहस्रम् । आयुरेवा–वरुन्धे ।

सर्वस्मै स्वाहेत्याह । अपरिमितमेवा वरुन्धे ॥ **58** ॥

T.B.3.8.16.1

प्रजापतिं ँवा एष ईफ्सतीत्याहुः । योऽश्वमेधेन यजत इति ।

अथो आहुः । सर्वाणि भूतानीति । एकस्मै स्वाहेत्याह ।

प्रजापतिर्वा एकः । तमेवाप्नोति । एकस्मै स्वाहा द्वाभ्या᳠

स्वाहेत्यभि–पूर्वमाहुती–र्जुहोति ।

अभिपूर्वमेव सुवर्गं ँलोकमेति । एकोत्तरं जुहोति ॥ **59** ॥

T.B.3.8.16.2

एकवदेव सुवर्गं ँल्लोकमेति । सन्ततं जुहोति ।
सुवर्गस्य लोकस्य सन्तत्यै । शताय स्वाहेत्याह ।
शतायुर्वै पुरुशः शतवीर्यः । आयुरेव वीर्यमवरुन्धे ।
सहस्राय स्वाहेत्याह । आयुर्वै सहस्रम् । आयुरेवा वरुन्धे ।
अयुताय स्वाहा नियुताय स्वाहा प्रयुताय स्वाहेत्याह ॥ 60 ॥

T.B.3.8.16.3

त्रय इमे लोकाः । इमानेव लोकान–वरुन्धे । अर्बुदाय स्वाहेत्याह ।
वाग्वा अर्बुदम् । वाचमेवा वरुन्धे । न्यर्बुदाय स्वाहेत्याह ।
यो वै वाचो भूमा । तन्न्यर्बुदम् । वाच एव भूमानम वरुन्धे ।
समुद्राय स्वाहेत्याह ॥ 61 ॥

T.B.3.8.16.4

समुद्रमेवाप्नोति । मध्याय स्वाहेत्याह । मध्यमेवाप्नोति ।
अन्ताय स्वाहेत्याह । अन्तमे–वाप्नोति । परार्धाय स्वाहेत्याह ।
परार्धमेवाप्नोति । उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहेत्याह । रात्रिर्वा उषाः ।

अहर्व्युष्टिः । अहोरात्रे एवावरुन्धे । अथो अहोरात्रयोरेव प्रतितिष्ठति ।
ता यदुभयीर्दिवा वा नक्तं ँवा जुहुयात् । अहोरात्रे मोहयेत् ।
उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहोदेष्यते स्वाहोद्यते स्वाहेत्यनुदिते
जुहोति । उदिताय स्वाहा सुवर्गाय स्वाहा लोकाय स्वाहेत्युदिते
जुहोति । अहोरात्रयो-रव्यतिमोहाय ॥ 62 ॥

T.B.3.8.17.1

विभूर्मात्रा प्रभूः पित्रेत्यश्व-नामानि जुहोति ।
उभयोरेवैनं ँलोकयो-र्नामधेयं गमयति ।
आयनाय स्वाहा प्रायणाय स्वाहेत्युद्-द्रावाञ्जुहोति ।
सर्वमेवैन-मस्कन्नꣳ सुवर्गं ँलोकं गमयति ।
अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेति पूर्वहोमा-ञ्जुहोति ।
पूर्व एव द्विषन्तं भ्रातृव्य-मतिक्रामति ।
पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहेत्याह । यथा यजुरेवैतत् ।
अग्नये स्वाहा सोमाय स्वाहेति पूर्वदीक्षा जुहोति ।
पूर्व एव द्विषन्तं भ्रातृव्य-मतिक्रामति ॥ 63 ॥

T.B.3.8.17.2

पृथिव्यै स्वाहाऽन्तरिक्षाय स्वाहेत्ये-कवि॒ꣳशिनीं दीक्षां जुहोति ।
एकवि॒ꣳशतिर्वै देवलोकाः । द्वादश मासाः पञ्चर्तवः ।
त्रय इमे लोकाः । असावादित्य एकवि॒ꣳशः । एष सुवर्गो लोकः ।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । भुवो देवानां कर्मणेत्यृतु-दीक्षा
जुहोति । ऋतूने-वास्मै कल्पयति ।
अग्नये स्वाहा वायवे स्वाहेति जुहोत्य-नन्तरित्यै ॥ **64** ॥

T.B.3.8.17.3

अर्वाङ्यज्ञः संक्रामत्वि-त्याप्ती-र्जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्याप्त्यै ।
भूतं भव्यं भविष्यदिति पर्याप्ती-र्जुहोति ।
सुवर्गस्य लोकस्य पर्याप्त्यै ।
आ मे गृहा भवन्त्वित्याभू-र्जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्या भूत्यै ।
अग्निना तपो-ऽन्वभवदित्यनुभू-र्जुहोति ।
सुवर्गस्य लोकस्यानु-भूत्यै ।

स्वाहा–ऽऽधिमाधीताय स्वाहेति समस्तानि वैश्वदेवानि जुहोति ।
समस्तमेव द्विषन्तं भ्रातृव्य–मतिक्रामति ॥ 65 ॥

T.B.3.8.17.4

दद्भ्यः स्वाहा हनूभ्या॑ स्वाहेत्यङ्गहोमा–ञ्जुहोति ।
अङ्गे अङ्गे वै पुरुषस्य पाप्मोपश्लिष्टः ।
अङ्गादङ्गा देवैनं पाप्मनस्तेन मुञ्चति ।
अञ्ज्येताय स्वाहा कृष्णाय स्वाहा श्वेताय स्वाहेत्य–श्वरूपाणि
जुहोति । रूपैरेवैन॑ समर्धयति । ओषधीभ्यः स्वाहा मूलेभ्यः
स्वाहेत्योषधि होमाञ्जुहोति । द्वय्यो वा ओषधयः ।
पुष्पेभ्योऽन्याः फलं गृह्णन्ति । मूलेभ्योऽन्याः ।
ता एवोभयीर-वरुन्धे ॥ 66 ॥

T.B.3.8.17.5

वनस्पतिभ्यः स्वाहेति वनस्पति–होमाञ्जुहोति ।
आरण्य–स्यान्नाद्यस्या–वरुध्यै । मेषस्त्वा पचतै–
रवत्वित्य–पाव्यानि जुहोति । प्राणा वै देवा अपाव्याः ।

प्राणानेवा वरुन्धे । कूप्याभ्यः स्वाहाऽद्भ्यः स्वाहेत्यपा॑ं
होमाञ्जुहोति । अप्सु वा आपः । अन्नं ँवा आपः । अद्भ्यो
वा अन्नं जायते । यदेवाद्भ्योऽन्नं जायते । तदवरुन्धे ॥ 67

T.B.3.8.18.1

अम्भा॑ंसि जुहोति । अयं ँवै लोको–ऽम्भा॑ंसि ।
तस्य वसवो–ऽधिपतयः । अग्निर्ज्योतिः । यदम्भा॑ंसि जुहोति ।
इममेव लोकमवरुन्धे । वसूना॑ं सायुज्यं गच्छति ।
अग्निं ज्योतिर–वरुन्धे । नभा॑ं सि जुहोति ।
अन्तरिक्षं ँवै नभा॑ंसि ॥ 68 ॥

T.B.3.8.18.2

तस्य रुद्रा अधिपतयः । वायुर्ज्योतिः । यन्नभा॑ंसि जुहोति ।
अन्तरिक्षमेवा-वरुन्धे । रुद्राणा॑ं सायुज्यं गच्छति ।
वायुं ज्योतिर-वरुन्धे । महा॑ंसि जुहोति ।
असौ वै लोको महा॑ंसि । तस्यादित्या अधिपतयः ।
सूर्यो ज्योतिः ॥ 69 ॥

T.B.3.8.18.3

यन्महा꣡ꣳसि जुहोति । अमुमेव लोकम-वरुन्धे ।
आदित्यानाꣳ सायुज्यं गच्छति । सूर्यं ज्योतिर–वरुन्धे ।
नमो राज्ञे नमो वरुणायेति यव्यानि जुहोति ।
अन्नाद्यस्या–वरुध्यै । मयोभूर्वातो अभि वातूस्रा इति गव्यानि
जुहोति । पशूनाम–वरुध्यै । प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहेति
संतति–होमाञ्जुहोति । सुवर्गस्य लोकस्य संतत्यै ॥ 70 ॥

T.B.3.8.18.4

सिताय स्वाहा–ऽसिताय स्वाहेति प्रमुक्ती–र्जुहोति ।
सुवर्गस्य लोकस्य प्रमुक्त्यै । पृथिव्यै स्वाहा–ऽन्तरिक्षाय
स्वाहेत्याह । यथा यजुरेवैतत् । दत्त्वते स्वाहा–ऽदन्तकाय स्वाहेति
शरीर–होमाञ्जुहोति । पितृलोकमेवतै-र्यजमानो–ऽवरुन्धे ।
कस्त्वा युनक्ति स त्वा युनक्त्विति परिधीन्युनक्ति ।
इमे वै लोकाः परिधयः । इमानेवास्मै लोकान् युनक्ति ।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ 71 ॥

T.B.3.8.18.5

यः प्राणतो य आत्मदा इति महिमानौ जुहोति ।
सुवर्गो वै लोको महः। सुवर्गमेव ताभ्यां ँलोकं ँयजमानोऽवरुन्धे ।
आ ब्रह्मन् ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायतामिति समस्तानि
ब्रह्मवर्चसानि जुहोति । ब्रह्मवर्चस-मेवतै-र्यजमानो ऽवरुन्धे ।
जज्ञि बीजमिति जुहोत्य-नन्तरित्यै ।
अग्नये समनम-त्पृथिव्यै समनमदिति सन्नति होमाञ्जुहोति ।
सुवर्गस्य लोकस्य संनत्यै । भूताय स्वाहा भविष्यते स्वाहेति
भूताभव्यौ होमौ जुहोति । अयं ँवै लोको भूतम् ॥ 72 ॥

T.B.3.8.18.6

असौ भविष्यत् । अनयोरेव लोकयोः प्रतितिष्ठति । सर्वस्याप्त्यै ।
सर्वस्या-वरुद्ध्यै । यदक्रन्दः प्रथमं जायमान इत्यश्वस्तोमीयं
जुहोति । सर्वस्याप्त्यै । सर्वस्य जित्यै । सर्वमेव तेनाप्नोति ।
सर्वं जयति । योऽश्वमेधेन यजते ॥ 73 ॥

T.B.3.8.18.7

य उ चैनमेवं वेद । यज्ञ॒ रक्षाꣳस्य जिघाꣳसन्न् ।
स एतान् प्रजापति-र्नक्तꣳ होमान-पश्यत् । तानजुहोत् ।
तैर्वै स यज्ञाद्रक्षाꣳस्य पाहन्न् । यन्नक्तꣳ होमाञ्जुहोति ।
यज्ञादेवतै-र्यजमानो रक्षाꣳस्य पहन्ति ।
उषसे स्वाहा व्युष्ट्यै स्वाहेत्यन्ततो जुहोति ।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै ॥ 74 ॥

T.B.3.8.19.1

एकयूपो वैकादशिनी वा । अन्येषां यज्ञानां यूपा भवन्ति ।
एकविꣳशिन्य-श्वमेधस्य । सुवर्गस्य लोकस्या-भिजित्यै ।
बैल्वो वा खादिरो वा पालाशो वा । अन्येषां यज्ञक्रतूनां यूपा
भवन्ति । राज्जुदाल एकविꣳशत्य-रत्निरश्वमेधस्य ।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । नान्येषां पशूनां तेजन्या अवद्यन्ति ।
अवद्यन्त्यश्वस्य ॥ 75 ॥

T.B.3.8.19.2

पाप्मा वै तेजनी । पाप्मनोऽपहत्यै । प्लक्षशा–खायामन्येषां
पशूनामवद्यन्ति । वेतस–शाखाया–मश्वस्य । अप्सुयोनिर्वा अश्वः ।
अप्सुजो वेतसः । स्व एवास्य योनाव–वद्यति ।
यूपेषु ग्राम्यान् पशून्नि-युञ्जन्ति । आरोकेष्वा–रण्यान्धारयन्ति ।
पशूनां ँव्यावृत्त्यै । आ ग्राम्यान् पशून्–ँलभन्ते ।
प्रारण्या–न्थ्सृजन्ति । पाप्मनो–ऽपहत्यै ॥ **76** ॥

T.B.3.8.20.1

राज्जुदाल–मग्निष्ठं मिनोति । भ्रूणहत्याया अपहत्यै ।
पौतुद्रवावभितो भवतः । पुण्यस्य गन्धस्या वरुध्यै ।
भ्रूणहत्या–मेवास्मा–दपहत्य । पुण्येन गन्धेनो भयतः परिगृह्णाति ।
षड्बैल्वा भवन्ति । ब्रह्मवर्चसस्या–वरुद्ध्यै । षट्खादिराः ।
तेजसो–ऽवरुध्यै ॥ **77** ॥

T.B.3.8.20.2

षट्पालाशाः । सोमपीथस्या-वरुध्यै । एकवि॒ꣳशतिः संपद्यन्ते ।
एकवि॒ꣳशतिर्वै देवलोकाः । द्वादश मासाः पञ्चर्तवः ।
त्रय इमे लोकाः । असावादित्य एकवि॒ꣳशः । एष सुवर्गो लोकः ।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । शतं पशवो भवन्ति ॥ 78 ॥

T.B.3.8.20.3

शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः । आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति ।
सर्वं ँवा अश्वमेध्याप्नोति । अपरिमिता भवन्ति ।
अपरिमितस्या-वरुद्ध्यै । ब्रह्मवादिनो वदन्ति । कस्माथ्सत्यात् ।
दक्षिणतो-ऽन्येषां पशूनाम-वद्यन्ति । उत्तरतो-ऽश्वस्येति ।
वारुणो वा अश्वः ॥ 79 ॥

T.B.3.8.20.4

एषा वै वरुणस्य दिक् । स्वायामेवास्य दिश्यवद्यति ।
यदित रेषां पशूनाम-वद्यति । शतदेवत्यं तेनावरुन्धे ।
चिते-ऽग्ना-वधिवैतसे कटेऽश्वं चिनोति । अप्सु-योनिर्वा अश्वः ।

अफ्सुजो वेतसः । स्व एवैनं ँयोनौ प्रतिष्ठापयति ।

पुरस्ता-त्प्रत्यञ्चं तूपरं चिनोति । पश्चात्प्राचीनं गोमृगम् ॥ 80 ॥

T.B.3.8.20.5

प्राणापाना-वेवास्मि-न्थ्सम्यञ्चौ दधाति ।

अश्वं तूपरं गोमृगमिति सर्वहुत एताञ्जुहोति ।

एषां ँलोकानाम-भिजित्यै । आत्मना-ऽभिजुहोति ।

सात्मानमेवैनꣳ सतनुं करोति । सात्माऽमुष्मिं ँलोके भवति ।

य एवं ँवेद । अथो वसोरेव धारां तेनावरुन्धे ।

इलुवर्दाय स्वाहा बलिवर्दाय स्वाहेत्याह ।

सँवथ्सरो वा इलुवर्दः । परिवथ्सरो बलिवर्दः ।

सँवथ्सरादेव परिवथ्सरा-दायुर वरुन्धे । आयुरेवास्मि-न्दधाति ।

तस्मादश्व-मेधयाजी जरसा विस्रसाऽमुं ँलोकमेति ॥ 81 ॥

T.B.3.8.21.1

एकवि॒ꣳ॒ शो॑ऽग्निर्भ॑वति । ए॒क॒वि॒ꣳ॒शः स्तोम॑: ।
एकवि॒ꣳशति॒र्यूपा॑:। यथा॒ वा अ॑श्वा वर्॒ष॒भा वा॒ वृषाण॑: स॒ꣳस्फु॒रेर॑न्न् ।
ए॒व॒मे॒तथ्स्तोमा॒: स॒ꣳस्फु॑रन्ते । यदे॑कवि॒ꣳ॒शा॑: । ते यथ्सम्॑ृच्छेरन्न् ।
ह॒न्येतास्य य॒ज्ञ॑: । द्वा॒द॒श ए॒वाग्निः स्या॒दित्याहुः ।
द्वा॒द॑शः स्तोम॑: ॥ **82** ॥

T.B.3.8.21.2

एका॑द॒श यूपा॑: । यद्द्वा॑द॒शो॑–ऽग्निर्भ॑वति ।
द्वा॑द॒श मासा॑: सँवथ्स॒रः । स॒ँ॒व॒थ्स॒रेणै॒–वास्मा अन्न॒मव॑रु॒न्धे ।
यद्द॒श यू॒पा भव॑न्ति । दशाक्षरा वि॒राट् । अन्नं॑ ँवि॒राट् ।
वि॒राजै॒–वान्ना॒द्यम–व॑रुन्धे । य ए॑का॒द॒शः । स्तन ए॒वास्यै॒ सः । **83**

T.B.3.8.21.3

दु॒ह ए॒वैनां॒ ते॑न । तदा॑हुः । यद्द्वा॑द॒शो॑ऽग्निः स्याद्द्वा॑द॒शः स्तोम॒
एका॑द॒श यूपा॑: । यथा॒ स्थूरि॑णा या॒यात् । ता॒दृक्तत् ।
ए॒क॒वि॒ꣳ॒श ए॒वाग्निः स्या॒दित्या॑हुः । ए॒क॒वि॒ꣳ॒शः स्तोम॑: ।

एकवि॒ꣳशतिर्यूपाः । यथा प्रष्टिभिर्याति ।

तादृगेव तत् ॥ 84 ॥

T.B.3.8.21.4

यो वा अश्वमेधे तिस्रः ककुभो वेद । ककुद्ध राज्ञां भवति ।

एकवि॒ꣳशो–ऽग्निर्भवति । एकवि॒ꣳशः स्तोमः ।

एकवि॒ꣳशतिर्यूपाः । एता वा अश्वमेधे तिस्रः ककुभः ।

य एवं वेद । ककुद्ध राज्ञां भवति ।

यो वा अश्वमेधे त्रीणि शीर्.षाणि वेद । शिरो ह राज्ञां भवति ।

एकवि॒ꣳशो–ऽग्निर्भवति । एकवि॒ꣳशः स्तोमः ।

एकवि॒ꣳशतिर्यूपाः । एतानि वा अश्वमेधे त्रीणि शीर्.षाणि ।

य एवं वेद । शिरो ह राज्ञां भवति ॥ 85 ॥

T.B.3.8.22.1

देवा वा अश्वमेधे पवमाने । सुवर्गं लोकं न प्राजानन्न् ।

तमश्वः प्राजानात् । यदश्वमेधे–ऽश्वेन मेध्येनोदञ्चो बहिष्पवमान॒ꣳ

सर्पन्ति । सुवर्गस्य लोकस्य प्रज्ञात्यै । न वै मनुष्यः सुवर्गं

लोकमञ्जसा वेद । अश्वो वै सुवर्गं ँलोकमञ्जसा वेद ।

यदुद्गा-तोद्गायेत् । यथाऽक्षेत्रज्ञोऽन्येन पथा प्रतिपादयेत् ।

तादृक्तत् ॥ **86** ॥

T.B.3.8.22.2

उद्गातारम-परुद्ध्य । अश्व-मुद्गीथाय वृणीते ।

यथा क्षेत्रज्ञो-ऽञ्जसा नयति ।

एवमेवैनमश्वः सुवर्गं ँलोकमञ्जसा नयति । पुच्छमन्वा-रभन्ते ।

सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । हिं करोति । सामैवाकः ।

हिं करोति । उद्गीथ एवास्य सः ॥ **87** ॥

T.B.3.8.22.3

वडबा उप रुन्धन्ति । मिथुनत्वाय प्रजात्यै ।

अथो यथोपगातार उपगायन्ति । तादृगेव तत् ।

उदगासीदश्वो मेध्य इत्याह । प्राजापत्यो वा अश्वः ।

प्रजापति-रुद्गीथः । उद्गीथमे-वावरुन्धे ।

अथो ऋख्सामयोरेव प्रतितिष्ठति । हिरण्येनोपा-करोति ।
ज्योतिर्वै हिरण्यम् । ज्योतिरेव मुखतो दधाति ।
यजमाने च प्रजासु च ।
अथो हिरण्य-ज्योतिरेव यजमानः सुवर्गं ँलोकमेति ॥ **88** ॥

T.B.3.8.23.1

पुरुषो वै यज्ञः । यज्ञः प्रजापतिः । यदश्वे पशून्नि-युञ्जन्ति ।
यज्ञादेव तद्यज्ञं प्रयुङ्क्ते । अश्वं तूपरं गोमृगम् ।
तानग्निष्ठ आलभते । सेनामुखमेव तथ्सꣳश्यति ।
तस्मा-द्राजमुखं भीष्मं भावुकम् ।
आग्नेयं कृष्णग्रीवं पुरस्ता-ल्ललाटे । पूर्वाग्निमेव तं कुरुते ॥ **89** ॥

T.B.3.8.23.2

तस्मा-त्पूर्वाग्निं पुरस्ता-थ्स्थापयन्ति । पौष्णमन्वञ्चम् ।
अन्नं ँवै पूषा । तस्मा-त्पूर्वाग्ना-वाहार्यमा-हरन्ति ।
ऐन्द्रापौष्ण मुपरिष्टात् । ऐन्द्रो वै राजन्योऽन्नं पूषा ।

अन्नाद्येनैवैन–मुभयतः परिगृह्णाति । तस्मा–द्राजन्योन्नादो भावुकः ।
आग्नेयौ कृष्णग्रीवौ बाहुवोः । बाहुवोरेव वीर्यं धत्ते ॥ **90** ॥

T.B.3.8.23.3

तस्मा–द्राजन्यो बाहुबली भावुकः । त्वाष्ट्रौ लोमशसक्थौ सक्थ्योः ।
सक्थ्योरेव वीर्यं धत्ते । तस्माद्राजन्य ऊरुबली भावुकः ।
शितिपृष्ठौ बार्.हस्पत्यौ पृष्ठे । ब्रह्मवर्चसमे–वोपरिष्टाद्धत्ते ।
अथो कवचे एवैते अभितः पर्यूहते ।
तस्माद्राजन्यः सन्नद्धो वीर्यं करोति । धात्रे पृषोदरम–धस्तात् ।
प्रतिष्ठामेवैतां कुरुते । अथो इयं वै धाता । अस्यामेव प्रतितिष्ठति ।
सौर्यं बलक्षं पुच्छे । उथ्सेधमेव तं कुरुते ।
तस्मादुथ्सेधं भये प्रजा अभिस৺ श्रयन्ति ॥ **91** ॥

हरिः ओम् ॥

2.2 अश्वमेधस्य द्वितीय–तृतीया हर्विधानम्

तैत्तिरीय ब्राह्मणे तृतीयाष्टके नवम प्रपाठकः

॥ हरिः ओं ॥

T.B.3.9.1.1

प्रजापति–रश्वमेधम–सृजत । सोऽस्माथ्सृष्टो–ऽपाक्रामत् ।
तमष्टा दशिभिरनु प्रायुङ्क्त । तमाप्नोत् ।
तमाप्त्वाऽष्टा दशिभिर वारुन्ध ।
यदष्टादशिन आलभ्यन्ते । यज्ञमेव तैराप्त्वा यजमानो–ऽवरुन्धे ।
सँवथ्सरस्य वा एषा प्रतिमा । यदष्टादशिनः ।
द्वादश मासाः पञ्चर्तवः ॥ 1 ॥

T.B.3.9.1.2

सँवथ्सरोऽष्टादशः । यदष्टादशिन आलभ्यन्ते ।
सँवथ्सरेमेव तैराप्त्वा यजमानो–ऽवरुन्धे । अग्निष्टे ऽन्यान्
पशूनुपा–करोति । इतरेषु यूपेष्वष्टा दशिनो–ऽजामित्वाय ।

नव नवालभ्यन्ते सवीर्यत्वाय । यदाऽऽरण्यैः स२ स्थापयेत् ।
व्यवस्येतां पिता पुत्रौ । व्यध्वानः क्रामेयुः ।
विदूरं ग्रामयो र्ग्रामान्तौ स्याताम् ॥ 2 ॥

T.B.3.9.1.3

ऋक्षीकाः पुरुषव्याघ्राः परिमोषिण आव्याधिनी-स्तस्करा
अरण्येष्वा-जायेरन्न् । तदाहुः । अपशवो वा एते । यदारण्याः ।
यदारण्यैः स२स्थापयेत । क्षिप्रे यजमान-मरण्यं मृत२ं हरेयुः ।
अरण्यायतना ह्यारण्याः पशव इति । यत्पशून्ना-लभेत ।
अनवरुद्धा अस्य पशवः स्युः । यत्पर्यग्नि-कृतानुथ्सृजेत् ॥ 3 ॥

T.B.3.9.1.4

यज्ञवैशसं कुर्यात् । यत्पशूना-लभते । तेनैव पशूनवरुन्धे ।
यत्पर्यग्नि-कृतानुथ्सृजत्य-यज्ञवैशसाय । अवरुद्धा अस्य पशवो
भवन्ति । न यज्ञवेश संभवति । न यजमान-मरण्यं मृत२ं हरन्ति ।
ग्राम्यैः स२स्थापयति । एते वै पशवः क्षेमो नाम ।
सं पिता पुत्राव वस्यतः । समध्वानः क्रामन्ति ।

समन्तिकं ग्रामयो-र्ग्रामान्तौ भवतः । नर्क्षीकाः पुरुषव्याघ्राः
परिमोषिण आव्याधिनी-स्तस्करा अरण्येष्वा जायन्ते ॥ **4** ॥

T.B.3.9.2.1

प्रजापतिर-कामयतोभौ लोकाव-वरुन्धीयेति ।
स एतानुभयान् पशून पश्यत् । ग्राम्याऽश्वा-रण्याऽश्च ।
तानालभत । तैर्वै स उभौ लोकाव वारुन्ध ।
ग्राम्यैरेव पशुभिरिमं ँल्लोकम वारुन्ध । आरण्यैरमुम् ।
यद्ग्राम्यान् पशूनालभते । इममेव तैर्लोकम-वरुन्धे ।
यदारण्यान् ॥ **5** ॥

T.B.3.9.2.2

अमुं तैः । अनवरुद्धो वा एतस्य सँवथ्सर इत्याहुः ।
य इत इतश्चातुर्मास्यानि सँवथ्सरं प्रयुङ्क्त इति । एतावान्. वै
सँवथ्सरः । यच्चातुर्मास्यानि । यदेते चातुर्मास्याः पशव
आलभ्यन्ते । प्रत्यक्षमेव तैः सँवथ्सरं यजमानो-ऽवरुन्धे ।

वि वा एष प्रजया पशुभिर् ऋद्ध्यते ।
यः सँवथ्सरं प्रयुङ्क्ते ।
सँवथ्सरः सुवर्गो लोकः ॥ 6 ॥

T.B.3.9.2.3

सुवर्गं तु लोकं नापराध्नोति । प्रजा वै पशव एकादशिनी ।
यदेत ऐकादशिनाः पशव आलभ्यन्ते ।
साक्षादेव प्रजां पशून्. यजमानो–ऽवरुन्धे ।
प्रजापतिर्वि राजमसृजत । सा सृष्टाऽश्वमेधं प्राविशत् ।
तां दशिभिरनु प्रायुङ्क्त । तामाप्नोत् । तामाप्त्वा दशिभिर वारुन्ध ।
यद्दशिन आलभ्यन्ते ॥ 7 ॥

T.B.3.9.2.4

विराजमेव तैराप्त्वा यजमानो–ऽवरुन्धे । एकादश दशत
आलभ्यन्ते । एकादशाक्षरा त्रिष्टुप् । त्रैष्टुभाः पशवः ।
पशूनेवा वरुन्धे । वैश्वदेवो वा अश्वः। नानादेवत्याः पशवो भवन्ति ।

अश्वस्य सर्वत्वाय । नानारूपा भवन्ति ।
तस्मान्नानारूपाः पशवः । बहुरूपा भवन्ति । तस्मा-द्बहुरूपाः
पशवः समृद्ध्यै ॥ 8 ॥

T.B.3.9.3.1

अस्मै वै लोकाय ग्राम्याः पशव आलभ्यन्ते ।
अमुष्मा आरण्याः । यद्ग्राम्यान् पशूनालभते ।
इममेव तैर्लोकम-वरुन्धे । यदारण्यान् । अमुं तैः ।
उभयान् पशूनालभते । ग्राम्याऽश्चा-रण्याऽश्च ।
उभयोर् लोकयोर वरुद्ध्यै । उभयान् पशूनालभते ॥ 9 ॥

T.B.3.9.3.2

ग्राम्याऽश्चा-रण्याऽश्च । उभयस्या-न्नाद्यस्या-वरुद्ध्यै ।
उभयान्पशूना-लभते । ग्राम्याऽश्चारण्याऽश्च ।
उभयेषां पशूनाम-वरुद्ध्यै । त्रयस्त्रयो भवन्ति । त्रय इमे लोकाः ।
एषां ँलोकानामाप्त्यै । ब्रह्मवादिनो वदन्ति । कस्माथ्सत्यात् ॥ 10 ॥

T.B.3.9.3.3

अस्मि ँल्लोके बहवः कामा इति ।
यथ्समानीभ्यो देवताभ्यो-ऽन्येऽन्ये पशव आलभ्यन्ते ।
अस्मिन्नेव तल्लोके कामान्दधाति । तस्मादस्मिं-ँल्लोके बहवः
कामाः । त्रयाणां त्रयाणा॑ सह वपा जुहोति । त्र्यावृतो वै देवाः ।
त्र्यावृत इमे लोकाः । एषां ँल्लोकानामाप्त्यै ।
एषां ँल्लोकानां क्लृप्त्यै ।
पर्यग्नि-कृता-नारण्यानु-थ्सृजन्त्यहि॑-सायै ॥ **11** ॥

T.B.3.9.4.1

युञ्जन्ति ब्रध्नमित्याह । असौ वा आदित्यो ब्रध्नः ।
आदित्य-मेवास्मै युनक्ति । अरुषमित्याह । अग्निर्वा अरुषः ।
अग्निमेवास्मै युनक्ति । चरन्तमित्याह । वायुर्वै चरन्न् ।
वायुमेवास्मै युनक्ति । परितस्थुष इत्याह ॥ **12** ॥

T.B.3.9.4.2

इमे वै लोकाः परितस्थुषः । इमनेवास्मै लोकान् युनक्ति ।
रोचन्ते रोचना दिवीत्याह । नक्षत्राणि वै रोचना दिवि ।
नक्षत्राण्ये वास्मै रोचयति । युञ्जन्त्यस्य काम्येत्याह ।
कामानेवास्मै युनक्ति । हरी विपक्षसेत्याह ।
इमे वै हरी विपक्षसा । इमे एवास्मै युनक्ति ॥ 13 ॥

T.B.3.9.4.3

शोणा धृष्णू नृवाहसेत्याह । अहोरात्रे वै नृवाहसा ।
अहोरात्रे एवास्मै युनक्ति । एता एवास्मै देवता युनक्ति ।
सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै । केतुं कृण्वन्न-केतव इति ध्वजं
प्रतिमुञ्चति । यश एवैन७ँ राज्ञां गमयति ।
जीमूतस्येव भवति प्रतीकमित्याह । यथा यजुरेवैतत् ।
ये ते पन्थानः सवितः पूर्व्यास इत्यध्वर्यु-र्यजमानं
ँवाचयत्य-भिजित्यै ॥ 14 ॥

T.B.3.9.4.4

परा वा एतस्य यज्ञ एति । यस्य पशुरुपा–कृतो–ऽन्यत्र वेद्या एति ।
एत७ स्तोतरेतेन पथा पुनरश्व–मावर्तयासि न इत्याह ।
वायुर्वै स्तोता । वायुमेवास्य परस्ता–द्दधात्या–वृत्त्यै ।
यथा वै हविषो गृहीतस्य स्कन्दति । एवं ँवा एतदश्वस्य स्कन्दति ।
यदस्यो–पाकृतस्य लोमानि शीयन्ते । यद्वालेषु काचाना–वयन्ति ।
लोमान्येवास्य तथ्संभरन्ति ॥ 15 ॥

T.B.3.9.4.5

भूर्भुवस्सुवरिति प्राजापत्या–भिरावयन्ति । प्राजापत्यो वा अश्वः ।
स्वयैवैनं देवतया समर्धयन्ति । भूरिति महिषी । भुव इति वावाता ।
सुवरिति परिवृक्ती । एषां ँलोकानाम–भिजित्यै । हिरण्ययाः काचा
भवन्ति । ज्योतिर्वै हिरण्यम् । राष्ट्रमश्वमेधः ॥ 16 ॥

T.B.3.9.4.6

ज्योतिश्चैवास्मै राष्ट्रं च समीची दधाति । सहस्रं भवन्ति ।
सहस्र संमितः सुवर्गो लोकः । सुवर्गस्य लोकस्या–भिजित्यै ।
अप वा एतस्मात्तेज इन्द्रियं पशवः श्रीः क्रामन्ति ।

योऽश्वमेधेन यजते । वसवस्त्वा-ऽञ्जन्तु गायत्रेण छन्दसेति

महिष्यभ्यनक्ति । तेजो वा आज्यम् । तेजो गायत्री ।

तेजसैवास्मै तेजोऽवरुन्धे ॥ 17 ॥

T.B.3.9.4.7

रुद्रास्त्वा-ऽञ्जन्तु त्रैष्टुभेन छन्दसेति वावाता । तेजो वा आज्यम् ।

इन्द्रियं त्रिष्टुप् । तेजसै-वास्मा इन्द्रियम-वरुन्धे ।

आदित्या-स्त्वा-ऽञ्जन्तु जागतेन छन्दसेति परिवृक्ती ।

तेजो वा आज्यम् । पशवो जगती । तेजसै-वास्मै पशून-वरुन्धे ।

पत्नयो-ऽभ्यञ्जन्ति । श्रिया वा एतद्रूपम् ॥ 18 ॥

T.B.3.9.4.8

यत्पत्नयः । श्रिय-मेवास्मि-न्तद्दधति ।

नास्मात्तेज इन्द्रियं पशवः श्रीरपकामन्ति ।

लाजी(3)ञ्छाची(3)न्. यशो ममाँ(4) इत्यतिरिक्त-मन्नमश्वायो

पाहरन्ति । प्रजामेवान्नादीं कुर्वते ।

एतद्देवा अन्नमत्तैत-दन्नमद्धि प्रजापत इत्याह ।
प्रजायामे-वान्नाद्यं दधते । यदि नावजिघ्रेत् ।
अग्निः पशुरासी-दित्यव-घ्रापयेत् ।
अव हैव जिघ्रति । आक्रान्. वाजी क्रमैरत्य-क्रमीद्वाजी
द्यौस्ते पृष्ठं पृथिवी सधस्थमित्यश्व-मनुमन्त्रयते ।
एषां ँलोकानाम-भिजित्यै । समिद्धो अञ्जन्कृदरं मतीना-
मित्यश्वस्या प्रियो भवन्ति सरूपत्वाय ॥ 19 ॥

T.B.3.9.5.1

तेजसा वा एष ब्रह्मवर्चसेन व्यृद्ध्यते । यो-ऽश्वमेधेन यजते ।
होता च ब्रह्मा च ब्रह्मोद्यं ँवदतः ।
तेजसा चैवैनं ब्रह्मवर्चसेन च समर्धयतः । दक्षिणतो ब्रह्मा भवति ।
दक्षिणत आयतनो वै ब्रह्मा । बार्.हस्पत्यो वै ब्रह्मा ।
ब्रह्मवर्चसमेवास्य दक्षिणतो दधाति । तस्मा-द्दक्षिणोऽर्धो
ब्रह्मवर्चसितरः ॥ उत्तरतो होता भवति ॥ 20 ॥

T.B.3.9.5.2

उत्तरत आयतनो वै होता । आग्नेयो वै होता । तेजो वा अग्निः ।
तेज एवास्योत्तरतो दधाति । तस्मादुत्तरोऽर्ध–स्तेजस्वितरः ।
यूपमभितो वदतः । यजमानदेवत्यो वै यूपः ।
यजमानमेव तेजसा च ब्रह्मवर्चसेन च समर्धयतः ।
कि७ स्विदासी–त्पूर्वचित्ति–रित्याह । द्यौर्वै वृष्टिः पूर्वचित्तिः॥ **21** ॥

T.B.3.9.5.3

दिवमेव वृष्टिमवरुन्धे । कि७ स्विदासी–द्बृहद्वय इत्याह ।
अश्वो वै बृहद्वयः । अश्वमेवा वरुन्धे ।
कि७स्विदासी–त्पिशङ्गि–लेत्याह । रात्रिर्वै पिशङ्गिला ।
रात्रिमेवा वरुन्धे । कि७स्विदासी–त्पिलिप्पि–लेत्याह ।
श्रीर्वै पिलिप्पिला । अन्नाद्यमे–वावरुन्धे ॥ **22** ॥

T.B.3.9.5.4

कः स्विदेकाकी चरतीत्याह । असौ वा आदित्य एकाकी चरति ।
तेज एवावरुन्धे । क उ स्विज्जायते पुनरित्याह ।

चन्द्रमा वै जायते पुनः । आयुरेवावरुन्धे ।

कि॰स्विद्धिमस्य भेषजमित्याह । अग्निर्वै हिमस्य भेषजम् ।

ब्रह्मवर्चसमे वावरुन्धे । कि॰स्विदा-वपनं महदित्याह ॥ 23 ॥

T.B.3.9.5.5

अयं ँवै लोक आवपनं महत् । अस्मिन्नेव लोके प्रतितिष्ठति ।

पृच्छामि त्वा परमन्तं पृथिव्या इत्याह । वेदिर्वै परोऽन्तः पृथिव्याः ।

वेदिमे-वावरुन्धे । पृच्छामि त्वा भुवनस्य नाभिमित्याह ।

यज्ञो वै भुवनस्य नाभिः । यज्ञमे-वावरुन्धे ।

पृच्छामि त्वा वृष्णो अश्वस्य रेत इत्याह । सोमो वै वृष्णो अश्वस्य

रेतः । सोमपीथमे-वावरुन्धे । पृच्छामि वाचः परमं ँव्योमेत्याह ।

ब्रह्म वै वाचः परमं ँव्योम । ब्रह्मवर्चसमे-वावरुन्धे ॥ 24 ॥

T.B.3.9.6.1

अप वा एतस्मा-त्प्राणाः क्रामन्ति । योऽश्वमेधेन यजते ।

प्राणाय स्वाहा व्यानाय स्वाहेति संज्ञप्यमान आहुती-र्जुहोति ।

प्राणानेवास्मि-न्दधाति । नास्मा-त्प्राणा अपक्रामन्ति ।

अवन्ती–स्स्थावन्ती–स्त्वा–ऽवन्तु । प्रियं त्वा प्रियाणाम् ।
वर्.षिष्ठमाप्यानाम् । निधीनां त्वा निधिपतिँ हवामहे
वसोम–मेत्याह । अपैवास्मै तद्ध्नुवते ॥ **25** ॥

T.B.3.9.6.2

अथो धुवन्त्येवैनम् । अथो न्येवास्मैन्–हुवते । त्रिः परियन्ति ।
त्रय इमे लोकाः । एभ्य एवैनं ँलोकेभ्यो धुवते ।
त्रिः पुनः परियन्ति । षट्–थ्संपद्यन्ते । षड्वा ऋतवः ।
ऋतुभिरेवैनं धुवते । अप वा एतेभ्यः प्राणाः क्रामन्ति ॥ **26** ॥

T.B.3.9.6.3

ये यज्ञे धुवनं तन्वते । नवकृत्वः परियन्ति । नव वै पुरुषे प्राणाः ।
प्राणाने–वात्मन्दधते । नैभ्यः प्राणा अपक्रामन्ति ।
अम्बे अम्बाल्यम्बिक इति पत्नी मुदानयति । अह्वतैवैनाम् ।
सुभगे काम्पील–वासिनीत्याह । तप एवैना–मुपनयति ।
सुवर्गे लोके संप्रोर्ण्वाथा–मित्याह ॥ **27** ॥

T.B.3.9.6.4

सुवर्गमेवैनां ँल्लोकं गमयति ।

आऽहमजानि गर्भधमा त्वमजासि गर्भधमित्याह ।

प्रजा वै पशवो गर्भः । प्रजामेव पशूनात्मन्धत्ते ।

देवा वा अश्वमेधे पवमाने । सुवर्गं ँल्लोकं न प्राजानन्न् ।

तमश्वः प्राजानात् । यथ्सूचीभि-रसिपथा-न्कल्पयन्ति ।

सुवर्गस्य लोकस्य प्रज्ञात्यै । गायत्री त्रिष्टुब्जगतीत्याह ॥ 28 ॥

T.B.3.9.6.5

यथा यजुरेवैतत् । त्रय्यः सूच्यो भवन्ति ।

अयस्मय्यो रजता हरिण्यः । अस्य वै लोकस्य रूपमयस्मय्यः ।

अन्तरिक्षस्य रजताः । दिवो हरिण्यः । दिशो वा अयस्मय्यः ।

अवान्तरदिशा रजताः । ऊर्ध्वा हरिण्यः । दिश एवास्मै कल्पयति ।

कस्त्वा-छ्यति कस्त्वा विशास्ती-त्याहा हि॒ꣳसायै ॥ 29 ॥

T.B.3.9.7.1

अप वा एतस्माच्छ्री राष्ट्रं क्रामति । योऽश्वमेधेन यजते ।
ऊर्ध्वामेना-मुच्छ्रयता-दित्याह । श्रीर्वै राष्ट्रमश्वमेधः ।
श्रियमेवास्मै राष्ट्रमूर्ध्व-मुच्छ्रयति । वेणुभारं गिरावि-वेत्याह ।
राष्ट्रं ँवै भारः । राष्ट्रमेवास्मै पर्यूहति ।
अथास्या मध्यमेधता-मित्याह । श्रीर्वै राष्ट्रस्य मध्यम् ॥ **30** ॥

T.B.3.9.7.2

श्रियमेवा-वरुन्धे । शीते वाते पुनन्नि-वेत्याह ।
क्षेमो वै राष्ट्रस्य शीतो वातः । क्षेममेवा-वरुन्धे ।
यद्धरिणी यवमत्तीत्याह । विड्वै हरिणी । राष्ट्रं ँयवः ।
विशं चैवास्मै राष्ट्रं च समीची दधाति ।
न पुष्टं पशु मन्यत इत्याह । तस्माद्राजा पशून्न पुष्यति ॥ **31** ॥

T.B.3.9.7.3

शूद्रा यदर्यजारा न पोषाय धनायतीत्याह ।
तस्मा-द्वैशीपुत्रं नाभिषिञ्चन्ते । इयं ँयका शकुन्तिकेत्याह ।

विड्वै शकुन्तिका । राष्ट्रमश्वमेधः । विशं चैवास्मै राष्ट्र च समीची दधाति । आहलमिति सर्पतीत्याह । तस्माद्राष्ट्राय विशः सर्पन्ति । आहतं गभे पस इत्याह । विड्वै गभः ॥ **32** ॥

T.B.3.9.7.4

राष्ट्रं पसः । राष्ट्रमेव विश्याहन्ति । तस्माद्राष्ट्रं ँविशं घातुकम् । माता च ते पिता च त इत्याह । इयं ँवै माता । असौ पिता । आभ्यामेवैनं परिददाति । अग्रं ँवृक्षस्य रोहत इत्याह । श्रीर्वै वृक्षस्याग्रम् । श्रियमे-वावरुन्धे ॥ **33** ॥

T.B.3.9.7.5

प्रसुलामीति ते पिता गभे मुष्टिमत॒ंसय-दित्याह । विड्वै गभः । राष्ट्रं मुष्टिः । राष्ट्रमेव विश्याहन्ति । तस्माद्राष्ट्रं ँविशं घातुकम् । अप वा एतेभ्यः प्राणाः क्रामन्ति । ये यज्ञेऽपूतं ँवदन्ति । दधिक्राव्णो अकारिषमिति सुरभि-मतीमृचं ँवदन्ति । प्राणा वै सुरभयः । प्राणाने-वात्मन्दधते ।

नैभ्यः प्राणा अपक्रामन्ति । आपो हिष्ठा मयोभुव

इत्यद्भिर्मा-र्जयन्ते । आपो वै सर्वा देवताः ।

देवताभिरे-वात्मानं पवयन्ते ॥ 34 ॥

T.B.3.9.8.1

प्रजापतिः प्रजाः सृष्ट्वा प्रेणाऽनु प्राविशत् ।

ताभ्यः पुनः संभवितुं नाशक्नोत् । सोऽब्रवीत् । ऋध्नवदित्थसः ।

यो मेतः पुनः संभरदिति । तं देवा अश्वमेधेनैव समभरन्न् ।

ततो वै त आर्ध्नुवन्न । योऽश्वमेधेन यजते ।

प्रजापतिमेव संभरत्यृध्नोति । पुरुषमालभते ॥ 35 ॥

T.B.3.9.8.2

वैराजो वै पुरुषः । विराजमेवा-लभते । अथो अन्नं ँवै विराट् ।

अन्नमेवा-वरुन्धे । अश्वमा-लभते । प्राजापत्यो वा अश्वः ।

प्रजापतिमे-वालभते । अथो श्रीर्वा एकशफम् ।

श्रियमे-वावरुन्धे । गामालभते ॥ 36 ॥

T.B.3.9.8.3

यज्ञो वै गौः । यज्ञमेवा लभते । अथो अन्नँ वै गौः ।

अन्नमेवा वरुन्धे । अजावी आलभते भूम्ने । अथो पुष्टिर्वै भूमा ।

पुष्टिमेवा वरुन्धे । पर्यग्निकृतं पुरुषं चारण्या७-श्चोथ्सृजन्त्यहि७्-

सायै । उभौ वा एतौ पशू आलभ्येते । यश्चावमो यश्च परमः ।

तेऽस्योभये यज्ञे बद्धाः । अभीष्टा अभिप्रीताः ।

अभिजिता अभिहुता भवन्ति । नैनं दङ्क्ष्णवः पशवो यज्ञे बद्धाः ।

अभीष्टा अभिप्रीताः । अभिजिता अभिहुता हि७्सन्ति ।

योऽश्वमेधेन यजते । य उ चैनमेवं वेद ॥ 37 ॥

T.B.3.9.9.1

प्रथमेन वा एष स्तोमेन राध्वा ।

चतुष्टोमेन कृतेनायाना-मुत्तरेऽहन्न् ।

एकवि७्शे प्रतिष्ठायां प्रतितिष्ठति ।

एकवि७्शा-त्प्रतिष्ठाया ऋतूनन्वा-रोहति ।

ऋतवो वै पृष्ठानि । ऋतवः सँवथ्सरः ।

ऋतुष्वेव सँवथ्सरे प्रतिष्ठाय । देवता अभ्यारोहति ।

शक्वरयः पृष्ठं भवन्त्य-न्यदन्य-च्छन्दः ।

अन्येऽन्ये वा एते पशव आलभ्यन्ते ॥ 38 ॥

T.B.3.9.9.2

उतेव ग्राम्याः । उतेवारण्याः । अहरेव रूपेण समर्धयति ।

अथो अह्न एवैष बलिर्.ह्रियते । तदाहुः । अपशवो वा एते ।

यदजा-वयश्चारण्याश्च । एते वै सर्वे पशवः । यद्गव्या इति ।

गव्यान् पशूनुत्तमे-ऽहन्नालभते ॥ 39 ॥

T.B.3.9.9.3

तेनैवोभयान् पशूनवरुन्धे । प्राजापत्या भवन्ति ।

अनभिजितस्या-भिजित्यै । सौरीर्नव श्वेतावशा अनूबन्ध्या भवन्ति ।

अन्तत एव ब्रह्मवर्चसम-वरुन्धे ।

सोमाय स्वराज्ञे-ऽनोवाहाव-नड्वा-हाविति द्वन्द्विनः पशूनालभते ।

अहोरात्राणा-मभिजित्यै ।

पशुभिर्वा एष व्यृद्ध्यते ।

योऽश्वमेधेन यजते । छगलं कल्माषं किकिदीविं ँविदीगयमिति
त्वाष्ट्रान् पशूनालभते । पशुभिरेवात्मानꣳ समर्धयति ।
ऋतुभिर्वा एष व्यृद्ध्यते । योऽश्वमेधेन यजते ।
पिशङ्गा-स्त्रयो वासन्ता इत्यृतु-पशूना-लभते ।
ऋतुभिरे-वात्मानꣳ समर्धयति । आ वा एष पशुभ्यो वृश्च्यते ।
योऽश्वमेधेन यजते । पर्यग्निकृता उत्सृजन्त्य-नाव्रस्काय ॥ **40** ॥

T.B.3.9.10.1

प्रजापतिर-कामयत महानन्नादः स्यामिति ।
स एतावश्वमेधे महिमानाव-पश्यत् । तावगृह्णीत ।
ततो वै स महानन्नादो-ऽभवत् । यः कामयेत महानन्नादः
स्यामिति । स एतवश्वमेधे महिमानौ गृह्णीत ।
महानेवान्नादो भवति । यजमानदेवत्या वै वपा । राजा महिमा ।
यद्वपां महिम्नोभयतः परियजति । यजमानमेव राज्येनोभयतः
परिगृह्णाति । पुरस्ता-थ्स्वाहाकारा वा अन्ये देवाः ।

उपरिष्टा-थ्स्वाहाकारा अन्ये ।

ते वा एतेऽश्व एव मेध्य उभये-ऽवरुध्यन्ते ।

यद्वपां महिम्नोभयतः परियजति ।

तानेवोभयान् प्रीणाति ॥ **41** ॥

<u>T.B.3.9.11.1</u>

वैश्वदेवो वा अश्वः । तं यत्प्राजापत्यं कुर्यात् ।

या देवता अपिभागाः । ता भागधेयेन व्यर्धयेत् ।

देवताभ्यः समदं दध्यात् ।

स्तेगान्द७-ष्ट्राभ्यां मण्डूका-ञ्जम्भ्ये-भिरिति ।

आज्य-मवदानं कृत्वा प्रतिसख्याय-माहुती-र्जुहोति ।

या एव देवता अपिभागाः । ता भागधेयेन समर्धयति ।

न देवताभ्यः समदं दधाति ॥ **42** ॥

T.B.3.9.11.2

चतुर्दशैताननुवा-काञ्जुहोत्य-नन्तरित्यै ।
प्रयासाय स्वाहेति पञ्चदशम् । पञ्चदश वा अर्धमासस्य रात्रयः ।
अर्धमासशः सँवथ्सर आप्यते । देवासुराः सँयत्ता आसन्न् ।
तेऽब्रुवन्नग्नयः स्विष्टकृतः। अश्वस्य मेध्यस्य वयमुद्धार-मुद्धरामहै ।
अथैतानभि-भवामेति । ते लोहित-मुदहरन्त ।
ततो देवा अभवन्न् ॥ 43 ॥

T.B.3.9.11.3

पराऽसुराः । यत्स्विष्टकृद्भ्यो लोहितं जुहोति भ्रातृव्याभि-भूत्यै ।
भवत्यात्मना । पराऽस्य भ्रातृव्यो भवति ।
गोमृगकण्ठेन प्रथमा-माहुतिं जुहोति ।
पशवो वै गोमृगः । रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत् ।
रुद्रादेव पशूनन्तर्दधाति । अथो यत्रैषा-ऽऽहुतिर्. हूयते ।
न तत्र रुद्रः पशूनभि-मन्यते ॥ 44 ॥

T.B.3.9.11.4

अश्वशफेन द्वितीया-माहुतिं जुहोति । पशवो वा एकशफम् ।

रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत् । रुद्रादेव पशूनन्तर्दधाति ।

अथो यत्रैषा-ऽऽहुतिर्. हूयते । न तत्र रुद्रः पशूनभिमन्यते ।

अयस्मयेन कमण्डलुना तृतीयाम् ।

आहुतिं जुहोत्या-यास्यो वै प्रजाः । रुद्रोऽग्निः स्विष्टकृत् ।

रुद्रादेव प्रजा अन्तर्दधाति । अथो यत्रैषा-ऽऽहुतिर् हूयते ।

न तत्र रुद्रः प्रजा अभिमन्यते ॥ **45** ॥

T.B.3.9.12.1

अश्वस्य वा आलब्धस्य मेध उदक्रामत् । तदश्वस्तो मीय-मभवत् ।

यदश्वस्तो मीयं जुहोति । स मेधमे-वैनमा-लभते ।

आज्येन जुहोति । मेधो वा आज्यम् । मेधोऽश्वस्तो-मीयम् ।

मेधेनै-वास्मिन् मेधं दधाति । षट्त्रि꣡ꣳशतं जुहोति ।

षट्त्रि꣡ꣳशदक्षरा बृहती ॥ **46** ॥

T.B.3.9.12.2

बार्.हताः पशवः । सा पशूनां मात्रा । पशूनेव मात्रया समर्धयति ।
ता यद्भूयसीर्वा कनीयसीर्वा जुहुयात् । पशून्मात्रया व्यर्धयेत् ।
षट्त्रि॑ꣳशतं जुहोति । षट्त्रि॑ꣳशदक्षरा बृहती । बार्.हताः पशवः ।
सा पशूनां मात्रा । पशूनेव मात्रया समर्धयति ॥ **47** ॥

T.B.3.9.12.3

अश्वस्तोमीयꣳ हुत्वा द्विपदा जुहोति । द्विपाद्वै पुरुषो द्विप्रतिष्ठः ।
तदेनं प्रतिष्ठया समर्धयति । तदाहुः ।
अश्वस्तोमीयं पूर्वꣳ होतव्या(3)न्द्विपदा(3) इति ।
अश्वो वा अश्वस्तोमीयम् । पुरुषो द्विपदाः ।
अश्वस्तोमीयꣳ हुत्वा द्विपदा जुहोति । तस्मा-द्द्विपाच्चतुष्पादमत्ति ।
अथो द्विपद्येव चतुष्पदः प्रतिष्ठापयति । द्विपदा हुत्वा ।
नान्यामुत्त-रामाहुतिं जुहुयात् । यदन्यामुत्त-रामाहुतिं जुहुयात् ।
प्र प्रतिष्ठायाश्च्यवेत । द्विपदा अन्ततो जुहोति प्रतिष्ठित्यै ॥ **48** ॥

T.B.3.9.13.1

प्रजापति–रश्वमेधम–सृजत । सो–ऽस्माथ्सृष्टो–ऽपाक्रामत् ।
तं यँज्ञ–क्रतुभि–रन्वैच्छत् । तं यँज्ञ–क्रतुभि–र्नान्वविन्दत् ।
तमिष्टिभि–रन्वैच्छत् । तमिष्टिभिर–न्वविन्दत् ।
तदिष्टीना–मिष्टित्वम् । यथ्सँवथ्सर–मिष्टिभि–र्यजते ।
अश्वमेव तदन्विच्छति । सावित्रियो भवन्ति ॥ **49** ॥

T.B.3.9.13.2

इयं वैँ सविता । यो वा अस्यां नश्यति यो निलयते ।
अस्यां वाँव तं विँन्दन्ति । न वा इमां कश्च नेत्याहुः ।
तिर्यङ्नोध्वों–ऽत्येतुमर्हतीति । यथ्सावित्रियो भवन्ति ।
सवितृ–प्रसूत एवैनमिच्छति । ईश्वरो वा अश्वः प्रमुक्तः परां
परावतं गन्तोः । यथ्सायं धृतीर्जुहोति । अश्वस्य यत्यै धृत्यै ॥ **50** ॥

T.B.3.9.13.3

यत्प्रातरिष्टिभिर्-यजते । अश्वमेव तदन्विच्छति ।
यथ्सायं धृतीर्जुहोति । अश्वस्यैव यत्यै धृत्यै ।
तस्माथ्सायं प्रजाः क्षोम्या भवन्ति । यत्प्रात-रिष्टिभिर्-यजते ।
अश्वमेव तदन्विच्छति । तस्माद्दिवा नष्टैष एति ।
यत्प्रातरिष्टिभिर्. यजते सायं धृतीर्जुहोति ।
अहोरात्राभ्या-मेवैनम-न्विच्छति ।
अथो अहोरात्राभ्या-मेवास्मै योगक्षेमं कल्पयति ॥ **51** ॥

T.B.3.9.14.1

अप वा एतस्माच्छ्री राष्ट्रं क्रामति । योऽश्वमेधेन यजते ।
ब्राह्मणौ वीणागाथिनौ गायतः । श्रिया वा एतद्रूपम् । यद्वीणा ।
श्रिय-मेवास्मि-न्तद्धत्तः । यदा खलु वै पुरुषः श्रिय मश्नुते ।
वीणाऽस्मै वाद्यते । तदाहुः । यदुभौ ब्राह्मणौ गायेताम् ॥ **52** ॥

T.B.3.9.14.2

प्रभ्र॑ꣳशुका-ऽस्माच्छ्रीः स्यात् । न वै ब्रा॑ह्मणे श्री रमत इति ।

ब्राह्मणोऽन्यो गायेत् । राजन्योऽन्यः ।

ब्रह्म वै ब्राह्मणः । क्षत्त्रꣳ राजन्यः ।

तथा हास्य ब्रह्मणा च क्षत्त्रेण चोभयतः श्रीः परिगृहीता भवति ।

तदाहुः । यदुभौ दिवा गायेताम् । अपास्माद्राष्ट्रं क्रामेत् ॥ **53** ॥

T.B.3.9.14.3

न वै ब्राह्मणे राष्ट्रꣳ रमत इति । यदा खलु वै राजा कामयते ।

अथ ब्राह्मणं जिनाति । दिवा ब्राह्मणो गायेत् । नक्तꣳ राजन्यः ।

ब्रह्मणो वै रूपमहः । क्षत्त्रस्य रात्रिः ।

तथा हास्य ब्रह्मणा च क्षत्त्रेण चोभयतो राष्ट्रं परिगृहीतं भवति ।

इत्यददा इत्ययजथा इत्यपच इति ब्राह्मणो गायेत् ।

इष्टापूर्तं वै ब्राह्मणस्य ॥ **54** ॥

T.B.3.9.14.4

इष्टापूर्ते-नैवैन९ँ स समर्धयति ।

इत्यजिना इत्ययुध्यथा इत्यमु९ँ संग्राम-महन्निति राजन्यः ।

युद्धं ँवै राजन्यस्य । युद्धेनैवैन९ँ स समर्धयति ।

अक्लृप्ता वा एतस्यर्तव इत्याहुः । योऽश्वमेधेन यजत इति ।

तिस्रोऽन्यो गायति तिस्रोऽन्यः । षट्थ्संपद्यन्ते । षड्वा ऋतवः ।

ऋतूनेवास्मै कल्पयतः । ताभ्या९ँ स८स्थायाम् ।

अनोयुक्ते च शते च ददाति । शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः ।

आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति ॥ **55** ॥

T.B.3.9.15.1

सर्वेषु वा एषु लोकेषु मृत्यवोऽन्वायत्ताः ।

तेभ्यो यदाहुतीर्न जुहुयात् । लोके लोक एनं मृत्युर्विन्देत् ।

मृत्यवे स्वाहा मृत्यवे स्वाहेत्यभि पूर्वमाहुती-र्जुहोति ।

लोकाल्लोकादेव मृत्युमवयजते । नैनं ँलोके लोके मृत्युर्विन्दति ।

यदमुष्मै स्वाहाऽमुष्मै स्वाहेति जुह्वथ्सं चक्षीत ।

बहुं मृत्युममित्रं कुर्वीत । मृत्यवे स्वाहेत्येकस्मा एवैका–ञ्जुहुयात् ।
एको वा अमुष्मिँल्लोके मृत्युः ॥ 56 ॥

T.B.3.9.15.2

अशनया मृत्युरेव । तमेवामुष्मिं–ँल्लोकेऽवयजते ।
भ्रूणहत्यायै स्वाहेत्यवभृथ आहुतिं जुहोति ।
भ्रूणहत्यामे वा वयजते ।
तदाहुः । यद्भ्रूणहत्या ऽपात्र्याऽथ । कस्माद्यज्ञेऽपि क्रियत इति ।
अमृत्युर्वा अन्यो भ्रूणहत्याया इत्याहुः । भ्रूणहत्या वाव मृत्युरिति ।
यद्भ्रूणहत्यायै स्वाहेत्यवभृथ आहुतिं जुहोति ॥ 57 ॥

T.B.3.9.15.3

मृत्युमे वा हुत्या तर्पयित्वा परिपाणं कृत्वा ।
भ्रूणघ्ने भेषजं करोति । एता ह वै मुण्डिभ औदन्यवः ।
भ्रूणहत्यायै प्रायश्चित्तिँ विदाञ्चकार । यो हास्यापि प्रजायां
ब्राह्मण हन्ति । सर्वस्मै तस्मै भेषजं करोति ।

जुम्बकाय स्वाहेत्यवभृथ उत्तमामाहुतिं जुहोति ।

वरुणो वै जुम्बकः । अन्तत एव वरुणम–वयजते ।

खलतेर्विक्लिधस्य शुक्लस्य पिङ्गाक्षस्य मूर्धञ्जुहोति ।

एतद्वै वरुणस्य रूपं । रूपेणैव वरुणमवयजते ॥ **58** ॥

T.B.3.9.16.1

वारुणो वा अश्वः । तं देवतया व्यर्धयति । यत्प्राजापत्यं करोति ।

नमो राज्ञे नमो वरुणायेत्याह । वारुणो वा अश्वः ।

स्वयैवैनं देवतया समर्धयति । नमोऽश्वाय नमः प्रजापतय इत्याह ।

प्राजापत्यो वा अश्वः । स्वयैवैनं देवतया समर्धयति ।

नमोऽधिपतय इत्याह ॥ **59** ॥

T.B.3.9.16.2

धर्मो वा अधिपतिः । धर्ममेवा–वरुन्धे ।

अधिपति–रस्यधिपतिं मा कुर्वधिपतिरहं प्रजानां भूयास–मित्याह ।

अधिपति–मेवैनꣳ समानानां करोति । मां धेहि मयि धेहीत्याह ।

आशिषमेवै तामा-शास्ते । उपाकृताय स्वाहेत्युपाकृते जुहोति ।

आलब्धाय स्वाहेति नियुक्ते जुहोति । हुताय स्वाहेति हुते जुहोति ।

एषां ँलोकानाम-भिजित्यै ॥ 60 ॥

T.B.3.9.16.3

प्र वा एष एभ्यो लोकेभ्यश्च्यवते । योऽश्वमेधेन यजते ।

आग्नेय-मैन्द्राग्न-माश्विनम् । तान् पशूनालभते प्रतिष्ठित्यै ।

यदाऽऽग्नेयो भवति । अग्निः सर्वा देवताः ।

देवता एवावरुन्धे ॥ ब्रह्म वा अग्निः ।

क्षत्त्रमिन्द्रः । यदैन्द्राग्नो भवति ॥ 61 ॥

T.B.3.9.16.4

ब्रह्मक्षत्त्रे एवावरुन्धे । यदाऽश्विनो भवति । आशिषाम-वरुद्ध्यै ।

त्रयो भवन्ति । त्रय इमे लोकाः । एष्वेव लोकेषु प्रतितिष्ठति ।

अग्नये-ऽꣳहोमुचे-ऽष्टा कपाल इति दशहविषमिष्टिं निर्वपति ।

दशाक्षरा विराट् । अन्नं ँविराट् । विराजै-वान्नाद्यम-वरुन्धे ।

अग्नेर्मन्वे प्रथमस्य प्रचेतस इति याज्यानुवाक्या

भवन्ति सर्वत्वाय ॥ 62 ॥

T.B.3.9.17.1

यद्यश्वमुपत-पद्विन्देत् । आग्नेयमष्टा कपालं निर्वपेत ।
सौम्यं चरुम् । सावित्र-मष्टाकपालम् । यदाग्नेयो भवति ।
अग्निः सर्वा देवताः । देवता-भिरेवैनं भिषज्यति ।
यथ्सौम्यो भवति । सोमो वा ओषधीना॑ राजा ।
याभ्य एवैनं ँविन्दति ॥ 63 ॥

T.B.3.9.17.2

ताभिरेवैनं भिषज्यति । यथ्सावित्रो भवति ।
सवितृप्रसूत एवैनं भिषज्यति । एताभिरेवैनं देवताभिर्-भिषज्यति ।
अगदो हैव भवति । पौष्णं चरुं निर्वपेत् । यदि श्लोणः स्यात् ।
पूषा वै श्लौण्यस्य भिषक् । स एवैनं भिषज्यति ।
अश्लोणो हैव भवति ॥ 64 ॥

T.B.3.9.17.3

रौद्रं चरुं निर्वपेत् । यदि महती देवता-ऽभिमन्येत ।
एतद्देवत्यो वा अश्वः । स्वयैवैनं देवतया भिषज्यति ।
अगदो हैव भवति ।

वैश्वानरं द्वादश-कपालं निर्वपेन्मृगाखरे यदि नागच्छेत् ।
इयं ँवा अग्निर्वैश्वानरः । इयमेवैन-मर्चिभ्यां परिरोधमानयति ।
आ हैव सुत्यमह-र्गच्छति । यद्यधीयात् ॥ 65 ॥

T.B.3.9.17.4

अग्नये-ऽ॒ꣳहो-मुचेऽष्टा कपालः । सौर्यं पयः ।
वायव्य आज्यभागः । यजमानो वा अश्वः ।
अ॒ꣳहसा वा एष गृहीतः ।
यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितो-ऽध्येति । यद॒ꣳहोमुचे निर्वपति ।
अ॒ꣳहस एव तेन मुच्यते ।
यजमानो वा अश्वः ।
रेतसा वा एष व्यृध्यते ॥ 66 ॥

T.B.3.9.17.5

यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितो-ऽध्येति । सौर्य॒ꣳ रेतः ।
यथ्सौर्यं पयो भवति । रेतसैवैन॒ꣳ स समर्धयति ।

यजमानो वा अश्वः । गर्भैर्वा एष व्यृध्यते ।
यस्याश्वो मेधाय प्रोक्षितो-ऽध्येति । वायव्या गर्भाः ।
यद्वायव्य आज्यभागो भवति । गर्भैरेवैन॑ँ स समर्धयति ।
अथो यस्यैषा-ऽश्वमेधे प्रायश्चितिः क्रियते ।
इष्ट्वा वसीयान् भवति ॥ **67** ॥

T.B.3.9.18.1

तदाहुः । द्वादश ब्रह्मौदनान्थ्सꣳ-स्थिते निर्वपेत् ।
द्वादश-भिर्वेष्टिभि-र्यजेतेति । यदिष्टि-भिर्यजेत ।
उपनामुक एनं यज्ञः स्यात् । पापीयाꣳस्तु स्यात् ।
आप्तानि वा एतस्य छन्दा॑ँसि । य ईजानः ।
तानि क एतावदाशु पुनः प्रयुञ्जीतेति ।
सर्वा वै सꣳस्थिते यज्ञे वागाप्यते ॥ **68** ॥

T.B.3.9.18.2

साऽऽप्ता भवति यातयाम्नी । क्रूरीकृतेव हि भवत्यरुष्कृता ।
सा न पुनः प्रयुज्येत्याहुः । द्वादशैव ब्रह्मौदनान्थ्सꣳ स्थिते

निर्वपेत् । प्रजापतिर्वा ओदनः । यज्ञः प्रजापतिः ।

उपनामुक एनं यँज्ञो भवति । न पापीयान् भवति । द्वादश भवन्ति ।

द्वादश मासाः सँवथ्सरः । सँवथ्सर एव प्रतितिष्ठति ॥ **69** ॥

T.B.3.9.19.1

एष वै विभूर्नाम यज्ञः । सर्वꣳ ह वै तत्र विभु भवति ।

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । एष वै प्रभूर्नाम यज्ञः ।

सर्वꣳ ह वै तत्र प्रभु भवति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ।

एष वा ऊर्जस्वान्नाम यज्ञः । सर्वꣳ ह वै तत्रोर्जस्व-द्भवति ।

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । एष वै पयस्वान्नाम यज्ञः ॥ **70** ॥

T.B.3.9.19.2

सर्वꣳ ह वै तत्र पयस्व-द्भवति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ।

एष वै विधृतो नाम यज्ञः । सर्वꣳ ह वै तत्र विधृतं भवति ।

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । एष वै व्यावृत्तो नाम यज्ञः ।

सर्वꣳ ह वै तत्र व्यावृत्तं भवति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ।

एष वै प्रतिष्ठितो नाम यज्ञः ।
सर्वꣳ ह वै तत्र प्रतिष्ठितं भवति ॥ 71 ॥

T.B.3.9.19.5

यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । एष वै तेजस्वी नाम यज्ञः ।
सर्वꣳ ह वै तत्र तेजस्वि भवति । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ।
एष वै ब्रह्मवर्चसी नाम यज्ञः ।
आ ह वै तत्र ब्राह्मणो ब्रह्मवर्चसी जायते ।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । एष वा अतिव्याधी नाम यज्ञः ।
आ ह वै तत्र राजन्यो–ऽतिव्याधी जायते । यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ।
एष वै दीर्घो नाम यज्ञः । दीर्घायुषो ह वै तत्र मनुष्या भवन्ति ।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते । एष वै क्लृप्तो नाम यज्ञः ।
कल्पते ह वै तत्र प्रजाभ्यो योगक्षेमः ।
यत्रैतेन यज्ञेन यजन्ते ॥ 72 ॥

T.B.3.9.20.1

तार्प्येणाश्वꣳ संज्ञपयन्ति । यज्ञो वै तार्प्यम् ।
यज्ञेनैवैनꣳ समर्धयन्ति । यामेन साम्ना प्रस्तोता-ऽनूपतिष्ठते ।
यमलोक-मेवैनं गमयति ॥ तार्प्ये च कृत्यधीवासे चाश्वꣳ
संज्ञपयन्ति । एतद्वै पशूनाꣳ रूपम् । रूपेणैव पशूनवरुन्धे ।
हिरण्यकशिपु भवति । तेजसो-ऽवरुद्ध्यै ॥ **73** ॥

T.B.3.9.20.2

रुक्मो भवति । सुवर्गस्य लोकस्या-नुख्यात्यै । अश्वो भवति ।
प्रजापते-राप्त्यै । अस्य वै लोकस्य रूपं तार्प्यम् ।
अन्तरिक्षस्य कृत्त्य-धीवासः । दिवो हिरण्यकशिपु ।
आदित्यस्य रुक्मः ।
प्रजापतेरश्वः ।
इममेव लोकं तार्प्येणाप्नोति ॥ **74** ॥

T.B.3.9.20.3

अन्तरिक्षं कृत्यधीवासेन । दिव~ँ हिरण्यकशिपुना ।
आदित्य~ँ रुक्मेण । अश्वेनैव मेध्येन प्रजापतेः सायुज्य~ँ
सलोकता-माप्नोति । एतासामेव देवताना~ँ सायुज्यम् ।
सार्ष्टिता~ँ समान लोकतामाप्नोति ।
योऽश्वमेधेन यजते । य उ चैनमेवं ँवेद ॥ 75 ॥

T.B.3.9.21.1

आदित्याश्चाङ्गिरसश्च सुवर्गे लोकेऽस्पर्धन्त । तेऽङ्गिरस आदित्येभ्यः ।
अमुमादित्य-मश्व~ँ श्वेतं भूतं दक्षिणा-मनयन्न् ।
तेऽब्रुवन्न् । यं नोऽनेष्ट । स वर्योऽभूदिति ।
तस्मादश्व~ँ सवर्येत्या-ह्वयन्ति । तस्माद्यज्ञे वरो दीयते ।
यत्प्रजापति-रालब्धो-ऽश्वो-ऽभवत् । तस्मादश्वो नाम ॥ 76 ॥

T.B.3.9.21.2

यच्छवय-दरुरासीत् । तस्मादर्वा नाम ।
यथ्सद्यो वाजान्थ्स-मजयत् । तस्माद्वाजी नाम ।
यदसुराणां ँलोकानादत्त । तस्मादादित्यो नाम ।

अग्निर्वा अश्वमेधस्य योनिरायतनम् । सूर्यो–ऽग्नेर्योनि–रायतनम् ।
यदश्वमेधे–ऽग्नौ चित्य उत्तरवेदि–मुपवपति ।
योनि–मन्तमेवैन–मायतनवन्तं करोति ॥ 77 ॥

T.B.3.9.21.3

योनि-मानायतनवान् भवति । स एवं वेद ।
प्राणापानौ वा एतौ देवानाम् । यदर्काश्वमेधौ ।
प्राणापानावे–वावरुन्धे । ओजो बलं वा एतौ देवानाम् ।
यदर्काश्वमेधौ । ओजो बलमेवावरुन्धे ।
अग्निर्वा अश्वमेधस्य योनि–रायतनम् ।
सूर्यो–ऽग्नेर्योनि–रायतनम् ।
यदश्वमेधे–ऽग्नौ चित्य उत्तरवेदिं चिनोति ।
तावर्काश्वमेधौ । अर्काश्वमेधावेवा वरुन्धे ।
अथो अर्काश्व–मेधयोरेव प्रतितिष्ठति ॥ 78 ॥

T.B.3.9.22.1

प्रजापतिं ँवै देवाः पितरम् । पशुं भूतं मेधाया-लभन्त ।
तमालभ्यो-पावसन्न् । प्रातर्यष्टास्मह इति ।
एकं ँवा एतद्देवानामहः । यथ्सँवथ्सरः ।
तस्मादश्वः पुरस्ता-थ्सँवथ्सर आलभ्यते ।
यत्प्रजापति-रालब्धो-ऽश्वोऽभवत् । तस्मादश्वः ।
यथ्सद्यो मेधोऽभवत् ॥ 79 ॥

T.B.3.9.22.2

तस्मादश्वमेधः । वेदुको-ऽश्वमाशुं भवति । य एवं वेद ।
यद्वै तत्प्रजापति-रालब्धो-ऽश्वोऽभवत् ।
तस्मादश्वः प्रजापतेः पशूना-मनुरूपतमः ॥
आऽस्य पुत्रः प्रतिरूपो जायते । य एवं ँवेद ।
सर्वाणि भूतानि संभृत्यालभते ।
समेनं देवा-स्तेजसे ब्रह्मवर्चसाय भरन्ति ।
योऽश्वमेधेन यजते ॥ 80 ॥

T.B.3.9.22.3

य उ चैनमेवं ँवेद । एतद्वै तद्देवा एतां देवताम् ।

पशुं भूतं मेधायालभन्त । यज्ञमेव । यज्ञेन यज्ञम-यजन्त देवाः ।

कामप्रं यज्ञम कुर्वत । तेऽमृतत्वम-कामयन्त ।

तेऽमृतत्वम-गच्छन्न् । योऽश्वमेधेन यजते। देवानामेवा-यनेनैति॥ 81

T.B.3.9.22.4

प्राजापत्येनैव यज्ञेन यजते कामप्रेण । अपुन-र्मारमेव गच्छति ।

एतस्य वै रूपेण पुरस्ता-त्प्राजापत्य-मृषभं तूपरं

बहुरूप-मालभते । सर्वेभ्यः कामेभ्यः । सर्वस्याप्त्यै ।

सर्वस्य जित्यै । सर्वमेव तेनाप्नोति । सर्वं जयति ।

योऽश्वमेधेन यजते । य उ चैनमेवं ँवेद ॥ 82 ॥

T.B.3.9.23.1

यो वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमनी वेद ।

अश्वस्यैव मेध्यस्य लोमं ँलोमञ्जुहोति ।

अहोरात्रे वा अश्वस्य मेध्यस्य लोमनी । यथ्सायं प्रातर्जुहोति ।

अश्वस्यैव मेध्यस्य लोमं ँलोमञ्जुहोति । एतदनुकृति हस्म
वै पुरा । अश्वस्य मेध्यस्य लोमं ँलोमञ्जुह्वति ।
यो वा अश्वस्य मेध्यस्य पदे वेद । अश्वस्यैव मेध्यस्य
पदे पदे जुहोति । दर्.शपूर्णमासौ वा अश्वस्य मेध्यस्य पदे ॥ **83**

T.B.3.9.23.2

यद्दर्.शपूर्णमासौ यजते । अश्वस्यैव मेध्यस्य पदे पदे जुहोति ।
एतदनुकृति ह स्म वै पुरा । अश्वस्य मेध्यस्य पदे पदे जुह्वति ।
यो वा अश्वस्य मेध्यस्य विवर्तनं ँवेद ।
अश्वस्यैव मेध्यस्य विवर्तने विवर्तने जुहोति ।
असौ वा आदित्योऽश्वः । स आहवनीयमा-गच्छति । तद्विवर्तते ।
यदग्निहोत्रं जुहोति । अश्वस्यैव मेध्यस्य विवर्तने विवर्तने जुहोति ।
एतदनुकृति ह स्म वै पुरा ।
अश्वस्य मेध्यस्य विवर्तने विवर्तने जुह्वति ॥ **84** ॥

॥ हरिः ओम् ॥

3 कृष्णयजुर्वेदीय काठकं

3.1तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः

॥ हरिः ओं ॥

T.B.3.10.1.1

संज्ञानं ँविज्ञानं प्रज्ञानं जानदभिजानत् ।
संकल्पमानं प्रकल्पमान-मुपकल्पमान-मुपक्लृप्तं क्लृप्तं ।
श्रेयो वसीय आयथ्संभूतं भूतं। चित्रः केतुः प्रभानाभान्थ् संभान् ।
ज्योतिष्मा॑-स्तेजस्वानातप॑-स्तपन्नभि-तपन्न् ।
रोचनो रोचमान-श्शोभन-श्शोभमानः कल्याणः ।
दर्.शा दृष्टा दर्.शता विश्वरूपा सुदर्.शना । आप्यायमाना
प्यायमाना प्याया सूनृतेरा । आपूर्यमाणा पूर्यमाणा पूरयन्ती पूर्णा
पौर्णमासी । दाता प्रदाताऽऽनन्दो मोदः प्रमोदः ॥ 1

T.B.3.10.1.2

आवेशय–न्निवेशयन्-थ्सँवेशन स्सꣳ–शान्त श्शान्तः ।

आभवन् प्रभवन्–थ्संभवन्–थ्संभूतो भूतः ।

प्रस्तुतं ँविष्टुतꣳ सꣳस्तुतं कल्याणं ँविश्वरूपं ।

शुक्रममृतं तेजस्वि तेज स्समिद्धं ।

अरुणं भानुमन् मरीचिम–दभितपत् तपस्वत् ।

सविता प्रसविता दीप्तो दीपयन् दीप्यमानः ।

ज्वलं ज्वलिता तपन्. वितपन्-थ्संतपन्न् ।

रोचनो रोचमान श्शुंभू श्शुंभमानो वामः ।

सुता सुन्वती प्रसुता सूयमाना ऽभिषूयमाणा ।

पीती प्रपा संपा तृप्ति–स्तर्पयन्ती ॥ 2

T.B.3.10.1.3

कान्ता काम्या कामजाता ऽऽयुष्मती कामदुघा ।

अभिशास्ता ऽनुमन्ता–ऽऽनन्दो मोदः प्रमोदः ।

आसादयन् निषादयन्–थ्सꣳ सादनः सꣳ सन्न स्सन्नः ।

आभू र्विभूः प्रभू श्शंभू र्भुवः । पवित्रं पवियिष्यन् पूतो मेध्यः ।
यशो यशस्वा–नायुरमृतः । जीवो जीविष्यन् थ्स्वर्गो लोकः ।
सहस्वान् थ्सहीयानो–जस्वान् थ्सहमानः । जयन्न–भिजयन्–
थ्सुद्रविणो द्रविणोदाः । आर्द्रपवित्रो हरिकेशो मोदः प्रमोदः॥ 3

T.B.3.10.1.4

अरुणो ऽरुणरजाः पुण्डरीको विश्वजिद–भिजित् ।
आर्द्रः पिन्वमानो ऽन्नवान्–रसवा–निरावान् । सर्वौषधः संभरो
महस्वान् । एजत्का जोवत्काः । क्षुल्लका श्शिपिविष्टकाः ।
सरिस्त्ररा स्सुशेरवः । अजिरासो गमिष्णवः ।
इदानीं तदानी–मेतर्हि क्षिप्रमजिरं । आशु र्निमेषः फणो
द्रवन्नति–द्रवन्न् । त्वर७ स्त्वरमाण आशुराशीयाणं जवः ।
अग्निष्टोम उक्थ्यो ऽतिरात्रो द्विरात्र–स्त्रिरात्र–श्चतूरात्रः ।
अग्निर्. ऋतु स्सूर्य ऋतुश्चन्द्रमा ऋतुः ।
प्रजापति स्सँवथ्सरो महान्कः ॥ 4

T.B.3.10.2.1

भूरग्निं च पृथिवीं च मां च । त्रीꣳश्च लोकान् थ्सँवथ्सरं च ।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद ।

भुवो वायुं चान्तरिक्षं च मां च । त्रीꣳश्च लोकान् थ्सँवथ्सरं च ।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतयाऽ ङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ।

स्वरादित्यं च दिवं च मां च । त्रीꣳश्च लोकान् थ्सँवथ्सरं च ।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ।

भूर्भुवस्स्व-श्चन्द्रमसं च दिशश्च मां च ।

त्रीꣳश्च लोकान् थ्संवथ्सरं च । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ **5**

T.B.3.10.3.1

त्वमेव त्वां ँवेत्थ योऽसि सोऽसि । त्वमेव त्वामेचैषीः ।

चितश्चासि संचित-श्चास्यग्ने । एतावाꣳश्चासि भूयाꣳश्चास्यग्ने ।

यत्ते अग्ने न्यूनं ँयदु तेऽतिरिक्तं ।

आदित्या-स्तदंङ्गिरस-श्चिन्वन्तु । विश्वे ते देवाश्चितिमा-पूरयन्तु ।

चितश्चासि संचित-श्चास्यग्ने । एतावा॑ँ श्चासि भूया॑ँ-श्चास्यग्ने ।
मा ते अग्ने च येन माऽति च येनायुरावृक्षि ।
सर्वेषां ज्योतिषां ज्योति र्यददावुदेति । तपसो जातमनि-भृष्टमोजः।
तत्ते ज्योतिरिष्टके । तेन मे तप । तेन मे ज्वल । तेन मे दीदिहि ।
यवद्देवाः । यावदसाति सूर्यः । यावदुतापि ब्रह्म ॥ 6

T.B.3.10.4.1

सँवथ्सरोऽसि परिवथ्सरोऽसि । इदावथ्सरोऽसी-दुवथ्सरोऽसि ।
इद्वथ्सरोऽसि वथ्सरोऽसि । तस्य ते वसन्तः शिरः ।
ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षः । वर्.षाः पुच्छं । शरदुत्तरः पक्षः ।
हेमन्तो मद्ध्यं । पूर्वपक्षाश्चितयः । अपरपक्षाः पुरीषं ॥ 7

T.B.3.10.4.2

अहोरात्रा-णीष्टकाः । ऋषभोऽसि स्वर्गो लोकः ।
यस्यां दिशि महीयसे । ततो नो मह आवह ।
वायु र्भूत्वा सर्वा दिश आवाहि । सर्वा दिशोऽनु विवाहि ।

सर्वा दिशोऽनु सँवाहि । चित्त्या चिति–मापृण ।

अचित्त्या चिति–मापृण । चिदसि समुद्रयोनिः ॥ 8

T.B.3.10.4.3

इन्दु र्दक्षः श्येन ऋतावा । हिरण्यपक्षः शकुनो भुरण्युः ।

महान् थ्सधस्थे ध्रुव आनिषत्तः । नमस्ते अस्तु मा मा

हिꣳसीः । एति प्रेति वीति समित्युदिति । दिवं मे यच्छ ।

अन्तरिक्षं मे यच्छ । पृथिवीं मे यच्छ । पृथिवीं मे यच्छ ।

अन्तरिक्षं मे यच्छ । दिवं मे यच्छ । अह्ना प्रसारय ।

रात्र्या समच । रात्र्या प्रसारय । अह्ना समच ।

कामं प्रसारय । कामꣳ समच ॥ 9

T.B.3.10.5.1

भूर्भुवस्स्वः । ओजो बलं । ब्रह्म क्षत्रं । यशो महत् ।

सत्यं तपो नाम । रूप–ममृतं । चक्षुः श्रोत्रं । मन आयुः ।

विश्वं ँयशो महः । समं तपो हरो भाः । जातवेदा यदि वा

पावकोऽसि । वैश्वानरो यदि वा वैद्युतोऽसि ।

शं प्रजाभ्यो यजमानाय लोकं ।

ऊर्जं पुष्टिं दद-दभ्यावव‍ृथ्स्व ॥ 10

T.B.3.10.6.1

राज़ी विराज़ी । सम्राज़ी स्वराज़ी । अर्चिः शोचिः ।

तपो हरो भाः । अग्नि-रिन्द्रो बृहस्पतिः ।

विश्वे देवा भुवनस्य गोपाः । ते मा सर्वे यशसा स‌ꣳसृजन्तु ॥ 11

T.B.3.10.7.1

असवे स्वाहा वसवे स्वाहा । विभुवे स्वाहा विवस्वते स्वाहा ।

अभिभुवे स्वाहा-ऽधिपतये स्वाहा ।

दिवां पतये स्वाहा ऽꣳहस्पत्याय स्वाहा ।

चाक्षुष्मत्याय स्वाहा ज्योतिष्मत्याय स्वाहा ।

राज़े स्वाहा विराज़े स्वाहा । सम्राज़े स्वाहा स्वराज़े स्वाहा ।

शूषाय स्वाहा सूर्याय स्वाहा । चन्द्रमसे स्वाहा ज्योतिषे स्वाहा ।

सꣳ सर्पाय स्वाहा कल्याणाय स्वाहा । अर्जुनाय स्वाहा ॥ 12

T.B.3.10.8.1

विपश्चिते पवमानाय गायत । मही न धारा ऽत्यन्धो अर्.षति ।
अहिर्. हजीर्णामति सर्पति त्वचं । अत्यो न क्रीडन्न सरद्वृषा हरिः ।
उपयामगृहीतो ऽसि मृर्त्यवे त्वा जुष्टं गृह्णामि ।
एष ते योनिर्मृत्यवे त्वा । अप मृत्यु–मपक्षुधं। अपेतः शपथं जहि ।
अधा नो अग्न आवह । रायस्पोषᳪ सहस्रिणं ॥ 13

T.B.3.10.8.2

ये ते सहस्रमयुतं पाशाः । मृत्यो मर्त्याय हन्तवे ।
तान्. यज्ञस्य मायया । सर्वानव यजामहे ।
भक्षो ऽस्यमृत भक्षः । तस्य ते मृत्यु–पीतस्या–मृतवतः ।
स्वगा–कृतस्य मधुमतः । उपहूतस्यो–पहूतो भक्षयामि ।
मन्द्रा ऽभिभूतिः केतु र्यज्ञानां ँवाक् । असावेहि ॥ 14

T.B.3.10.8.3

अन्धो जागृविः प्राण । असावेहि । बधिर आक्रन्दयित–रपान ।
असावेहि । अहस्तोस्त्वा चक्षुः । असावेहि । अपादाशो मनः ।

असावेहि । कवे विप्रचित्ते श्रोत्र ।
असावेहि ॥ 15

T.B.3.10.8.4

सुहस्तः सुवासाः । शूषो नामास्य–मृतो मर्त्येषु ।
तन्त्वाऽहं तथा वेद । असावेहि । अग्निर्मे वाचि श्रितः ।
वाग्घृदये । हृदयं मयि । अहममृते ।
अमृतं ब्रह्मणि । वायुर्मे प्राणे श्रितः ॥ 16

T.B.3.10.8.5

प्राणो हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ।
सूर्यो मे चक्षुषि श्रितः । चक्षुर्. हृदये । हृदयं मयि । अहममृते ।
अमृतं ब्रह्मणि । चन्द्रमा मे मनसि श्रितः ॥ 17

T.B.3.10.8.6

मनो हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ।
दिशो मे श्रोत्रे श्रिताः । श्रोत्र॒ꣳ हृदये । हृदयं मयि ।

अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ।

आपो मे रेतसि श्रिताः ॥ 18

T.B.3.10.8.7

रेतो हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ।

पृथिवी मे शरीरे श्रिता । शरीरꣳ हृदये । हृदयं मयि । अहममृते ।

अमृतं ब्रह्मणि । ओषधि वनस्पतयो मे लोमसु श्रिताः ॥ 19

T.B.3.10.8.8

लोमानि हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ।

इन्द्रो मे बले श्रितः । बलꣳ हृदये । हृदयं मयि । अहममृते ।

अमृतं ब्रह्मणि । पर्जन्यो मे मूर्ध्नि श्रितः ॥ 20

T.B.3.10.8.9

मूर्धा हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ॥

ईशानो मे मन्यौ श्रितः । मन्युर्. हृदये । हृदयं मयि । अहममृते ।

अमृतं ब्रह्मणि । आत्मा म आत्मनि श्रितः ॥ 21

T.B.3.10.8.10

आत्मा हृदये । हृदयं मयि । अहममृते । अमृतं ब्रह्मणि ।
पुनर्म आत्मा पुनरायुरागात् । पुनः प्राणः पुनराकूत-मागात् ।
वैश्वानरो रश्मिभि र्वावृधानः । अन्तस्तिष्ठत्वमृतस्य गोपाः ॥ 22

T.B.3.10.9.1

प्रजापति र्देवान-सृजत । ते पाप्मना संदिता अजायन्त ।
तान्. व्यद्यत् । यद् व्यद्यत् । तस्माद् विद्युत् । तमवृश्चत् ।
यदवृश्चत् । तस्माद् वृष्टिः । तस्माद् यत्रैते देवते अभिप्राप्नुतः ।
विच हैवास्य तत्र पाप्मानन्द्यतः ॥ 23

T.B.3.10.9.2

वृश्चतश्च । सैषा मीमा७् साऽग्निहोत्र एव संपन्ना ।
अथो आहुः । सर्वेषु यज्ञक्रतुष्विति ।
होष्यन्नप उपस्पृशेत् । विद्युदसि विद्यमे पाप्मानमिति ।
अथ हुत्वोप-स्पृशेत् । वृष्टिरसि वृश्च मे पाप्मानमिति ।

यक्ष्यमाणो वेष्ट्वा वा ।

वि च हैवास्यैते देवते पाप्मानं घ्नतः ॥ 24

T.B.3.10.9.3

वृश्चतश्च । अत्यꣳ हो हारुणिः ।

ब्रह्मचारिणे प्रश्नान् प्रोच्य प्रजिघाय । परेहि ।

प्लक्षं दैयां पातिं पृच्छ । वेत्थ सावित्रां(3) न वेत्था(3) इति ।

तमागत्य पप्रच्छ । आचार्यो मा प्राहैषीत् ।

वेत्थ सावित्रां(3) न वेत्था(3) इति । सहोवाच वेदेति ॥ 25

T.B.3.10.9.4

स कस्मिन् प्रतिष्ठित इति । परो रजसीति ।

कस्तद्यत् परोरजा इति । एष वाव स परोरजा इति होवाच ।

य एष तपति । एषो ऽर्वाग्रजा इति । स कस्मिन् त्वेष इति ।

सत्य इति । किं तथ्सत्यमिति । तप इति ॥ 26

T.B.3.10.9.5

कस्मिन्नु तप इति । बल इति । किं तद् बलमिति ।

प्राण इति । मास्म प्राणमति पृच्छ इति माऽऽचार्यो ऽब्रवीदिति

होवाच ब्रह्मचारी । सहोवाच प्लक्षो दैयां पातिः ।

यद्वै ब्रह्मचारिन् प्राणमत्यप्रक्ष्यः । मूर्धा ते व्यपतिष्यत् ।

अहमुत आचार्या-च्छ्रेयान् भविष्यामि ।

यो मा सावित्रे समवादिष्टेति ॥ 27

T.B.3.10.9.6

तस्माथ् सावित्रे न सँवदेत ।

स यो हवै सावित्रं ँविदुषा सावित्रे सँवदते ।

सहास्मि-ञ्छ्रियं दधाति ।

अनु हवा अस्मा असौ तपञ्छ्रियं मन्यते ।

अन्वस्मै श्रीस्तपो मन्यते । अन्वस्मै तपो बलं मन्यते ।

अन्वस्मै बलं प्राणं मन्यते । स यदाह ।

संज्ञानं ँविज्ञानं दर्.शा दृष्टेति । एष एव तत् ॥ 28

T.B.3.10.9.7

अथ यदाह । प्रस्तुतं ँविष्टुतꣳ सुता सुन्वतीति । एष एव तत् ।

एष ह्येव तान्यहानि । एष रात्रयः । अथ यदाह ।

चित्रः केतु र्दाता प्रदाता सविता प्रसविता ऽभिशास्ता ऽनुमन्तेति ।

एष एव तत् । एष ह्येव तेऽह्नो मुहूर्ताः । एष रात्रेः ॥ 29

T.B.3.10.9.8

अथ यदाह । पवित्रं पवयिष्यन्–थ्सहस्वान्–थ्सहीयानरुणो

ऽरुणरजा इति । एष एव तत् । एष ह्येव ते ऽर्धमासाः ।

एष मासाः । अथ यदाह ।

अग्निष्टोम उक्थ्यो ऽग्निर्. ऋतुः प्रजापतिः सँवथ्सर इति ।

एष एव तत् । एष ह्येव ते यज्ञक्रतवः । एष ऋतवः ॥ 30

T.B.3.10.9.9

एष सँवथ्सरः । अथ यदाह । इदानीं तदानीमिति ।

एष एव तत् । एष ह्येव ते मुहूर्तानां मुहूर्ताः ।

जनको ह वैदेहः । अहोरात्रैः समाजगाम । तꣳ होचुः ।

यो वा अस्मान्. वेद ।

विजहत्–पाप्मानमेति ॥ 31

T.B.3.10.9.10

सर्व–मायुरेति । अभि स्वर्गं ँल्लोकं जयति । नास्या–मुष्मिन्

ँल्लोके ऽन्नं क्षीयत इति । विजहद्ध वै पाप्मानमेति । सर्वमायुरेति ।

अभि स्वर्गं ँल्लोकं जयति । नास्या–मुष्मिन् ँल्लोके ऽन्नं क्षीयते ।

य एवं ँवेद । अहीना हाश्वत्थ्यः । सावित्रं ँविदां चकार ॥ 32

T.B.3.10.9.11

स ह ह॒ँ सो हिरण्मयो भूत्वा । स्वर्गं ँल्लोकमियाय ।

आदित्यस्य सायुज्यं । ह॒ँ सो हवै हिरण्मयो भूत्वा ।

स्वर्गं ँल्लोकमेति । आदित्यस्य सायुज्यं । य एवं ँवेद ।

देवभागो ह श्रौतर्.षः । सावित्रं ँविदां चकार ।

त॒ँ ह वागदृश्यमाना ऽभ्युवाच ॥ 33

T.B.3.10.9.12

सर्वम्बत गौतमो वेद । यः सावित्रं वेदेति । स होवाच ।

कैषा वागसीति । अयमह७ँ सावित्रः ।

देवाना-मुत्तमो लोकः । गुह्यं महो बिभ्रदिति ।

एतावति ह गौतमः । यज्ञोपवीतं कृत्वा-ऽधो निपपात ।

नमो नम इति ॥ 34

T.B.3.10.9.13

स होवाच । मा भैषी गौतम । जितो वै ते लोक इति ।

तस्माद्ये के च सावित्रं विदुः । सर्वे ते जितलोकाः ।

स यो हवै सावित्र-स्याष्टाक्षरं पद७ श्रिया ऽभिषिक्तं वेद ।

श्रिया हैवाभिषिच्यते । घृणिरिति द्वे अक्षरे ।

सूर्य इति त्रीणि । आदित्य इति त्रीणि ॥ 35

T.B.3.10.9.14

एतद्वै सावित्र-स्याष्टाक्षरं पद७ श्रियाभिषिक्तं । य एवं वेद ।

श्रिया हैवाभिषिच्यते । तदे-तदृचा-ऽभ्युक्तं ।

ऋचो अक्षरे परमे व्योमन्न् । यस्मिन् देवा अधि विश्वे निषेदुः ।
यस्तन्न वेद किमृचा करिष्यति ।
य इत् तद्विदुस्त इमे समासत इति ।
न हवा एतस्यर्चा न यजुषा न सामा-ऽर्थोऽस्ति ।
यः सावित्रं वेद ॥ **36**

T.B.3.10.9.15

तदेतत् परि यद्देवचक्रं । आर्द्रं पिन्वमान॰ स्वर्गे लोक एति ।
विजहद् विश्वा भूतानि संपश्यत् । आर्द्रो ह वै पिन्वमानः स्वर्गे
लोक एति । विजहन्. विश्वा भूतानि संपश्यन्न् ।
य एवं वेद । शूषो हवै वार्ष्णेयः । आदित्येन समाजगाम ।
त॰ होवाच । एहि सावित्रं विद्धि । अयं वै स्वर्ग्यो ऽग्निः
पारयिष्णु-रमृता-थ्संभूत इति । एष वाव स सावित्रः ।
य एष तपति । एहि मां विद्धि । इति हैवैनं तदुवाच ॥ **37**

T.B.3.10.10.1

इयं ँवाव सरघा । तस्या अग्निरेव सारघं मधु ।
या एताः पूर्व पक्षा-परपक्षयो रात्रयः । ता मधुकृतः ।
यान्यहानि । ते मधुवृषाः ।
स यो ह वा एता मधुकृतश्च मधुवृषा॑श्च वेद ।
कुर्वन्ति हास्यैता अग्नौ मधु । नास्येष्टापूर्तन् धयन्ति ।
अथ यो न वेद ॥ 38

T.B.3.10.10.2

न हास्यैता अग्नौ मधु कुर्वन्ति । धयन्त्य-स्येष्टापूर्तं ।
यो ह वा अहोरात्राणा-न्नामधेयानि वेद ।
नाहोरात्रेष्वार्ति-मार्च्छति । संज्ञानं ँविज्ञानं दर्.शा दृष्टेति ।
एता-वनुवाकौ पूर्वपक्षस्या-होरात्राणां नामधेयानि ।
प्रस्तुतं ँविष्टुत॑ं सुता सुन्वतीति ।
एतावनु-वाकाव-परपक्षस्या-होरात्राणां नामधेयानि ।
नाहोरात्रे-ष्वार्ति-मार्च्छति । य एवं ँवेद ॥ 39

T.B.3.10.10.3

यो ह वै मुहूर्तानां नामधेयानि वेद । न मुहूर्तेष्वार्ति-मार्च्छति ।

चित्रः केतु र्दाता प्रदाता सविता प्रसविता ऽभिशास्ता ऽनुमन्तेति ।

एतेऽनुवाका मुहूर्तानां नामधेयानि ।

न मुहूर्तेष्वार्ति-मार्च्छति । य एवं वेद ।

यो ह वा अर्धमासा-नाञ्च मासानाञ्च नामधेयानि वेद ।

नार्धमासेषु न मासेष्वार्ति-मार्च्छति ।

पवित्रं पवियिष्यन्-थ्सहस्वान्-थ्सहीयानरुणो ऽरुणरजा इति ।

एते ऽनुवाका अर्धमासानाञ्च मासानाञ्च नामधेयानि ॥ **40**

T.B.3.10.10.4

नार्धमासेषु न मासेष्वार्ति-मार्च्छति । य एवं वेद ।

यो ह वै यज्ञक्रतूनां चर्तूनां च सँवथ्सरस्य च नामधेयानि वेद ।

न यज्ञक्रतुषु नर्तुषु न सँवथ्सर आर्तिमार्च्छति ।

अग्निष्टोम उक्थ्यो-ऽग्निर्. ऋतुः प्रजापतिः सँवथ्सर इति ।

एते ऽनुवाका यज्ञक्रतूनां चर्तूनां च सँवथ्सरस्य च नामधेयानि ।
न यज्ञक्रतुषु नर्तुषु न सँवथ्सर आर्तिमार्च्छति ।
य एवं वेँद । यो ह वै मुहूर्तानां मुहूर्तान् वेद ।
न मुहूर्तानां मुहूर्तेष्वार्ति मार्च्छति ॥ 41

इदानीं तदानीमिति । एते वै मुहूर्तानां मुहूर्ताः ।
न मुहूर्तानां मुहूर्तेष्वार्ति-मार्च्छति । य एवं वेँद ।
अथो यथा क्षेत्रज्ञो भूत्वा ऽनु प्रविश्यान्न-मत्ति ।
एवमेवैतान् क्षेत्रज्ञो भूत्वा ऽनु प्रविश्यान्न-मत्ति ।
स एतेषामेव सलोकताँ सायुज्य-मश्नुते ।
अप पुनर्मृत्युं जयति । य एवं वेँद ॥ 42

T.B.3.10.11.1

कश्चिद्धवा अस्मा-ल्लोकात् प्रेत्य । आत्मानं वेँद ।
आय-मह-मस्मीति । कश्चित्स्वं लोँकं न प्रति प्रजानाति ।
अग्निमुग्धो हैव धुमतान्तः । स्वं लोँकं न प्रति प्रजानाति ।

अथ यो हैवैत–मग्निꣳ सावित्रं वेद ।
स एवास्मा ल्लोकात् प्रेत्य । आत्मानं वेद ।
अय–मह–मस्मीति ॥ 43

T.B.3.10.11.2

स स्वं लोकं प्रति प्रजानाति । एष उ वेवैनं तथ्सावित्रः ।
स्वर्गं लोक–मभि वहति । अहोरात्रै वा इदꣳ सयुग्भिः क्रियते ।
इति रात्राया ऽदीक्षिषत । इति रात्राय व्रत–मुपागुरिति ।
तानि हानेवं विदुषः । अमुष्मिन् लोके शेवधिं धयन्ति ।
धीतꣳ हैव स शेवधि–मनु परैति ।
अथ यो हैवैतमग्निꣳ सावित्रं वेद ॥ 44

T.B.3.10.11.3

तस्य हैवा–होरात्राणि । अमुष्मिन् लोके शेवधिं न धयन्ति ।
अधीतꣳ हैव स शेवधि–मनु परैति ।
भरद्वाजो ह त्रिभिरायुर्भि र्ब्रह्मचर्यमुवास ।

तꣳ ह जीर्णिꣳ स्थविरꣳ शयानं ।
इन्द्र उपव्रज्यो वाच । भरद्वाज । यत्ते चतुर्थमायु र्दद्यां ।
किमेनेन कुर्या इति । ब्रह्मचर्यमेवैनेन चरेयमिति होवाच ॥ **45**

T.B.3.10.11.4

तꣳ ह त्रीन् गिरि-रूपान विज्ञातानिव दर्.शयां चकार ।
तेषाꣳ हैकैकस्मान् मुष्टिनाऽऽददे । स होवाच ।
भरद्वाजेत्या मन्त्र्य । वेदा वा एते । अनन्ता वै वेदाः ।
एतद्वा एतै स्त्रिभि-रायुर्भि-रन्ववोचथाः ।
अथ त इतर-दननूक्तमेव । एहीमं ँविद्धि ।
अयं ँवै सर्व विद्येति ॥ **46**

T.B.3.10.11.5

तस्मै हैतमग्निꣳ सावित्रमुवाच । तꣳ स विदित्वा ।
अमृतो भूत्वा । स्वर्गं ँलोकमियाय । आदित्यस्य सायुज्यं ।
अमृतो हैव भूत्वा । स्वर्गं ँलोकमेति ।

आदित्यस्य सायुज्यं ।

य एवं वेँद । एषो एव त्रयी विद्या ॥ 47

T.B.3.10.11.6

यावन्त॑ ह वै त्रय्या विद्यया लोकं जयति । तावन्तं ँलोकं जयति ।

य एवं वेँद । अग्ने र्वा एतानि नामधेयानि ।

अग्नेरेव सायुज्य॑ सलोकता-माप्नोति ।

य एवं वेँद । वायो र्वा एतानि नामधेयानि ।

वायोरेव सायुज्य॑ सलोकता-माप्नोति ।

य एवं वेँद । इन्द्रस्य वा एतानि नामधेयानि ॥ 48

T.B.3.10.11.7

इन्द्रस्यैव सायुज्य॑ सलोकता-माप्नोति । य एवं वेँद ।

बृहस्पते र्वा एतानि नामधेयानि ।

बृहस्पतेरेव सायुज्य॑ सलोकता-माप्नोति ।

य एवं वेँद । प्रजापते र्वा एतानि नामधेयानि ।

प्रजापतेरेव सायुज्यँ सलोकता–माप्नोति । य एवं वेँद ।

ब्रह्मणो वा एतानि नामधेयानि ।

ब्रह्मण एव सायुज्यꣳ सलोकता–माप्नोति ।

य एवं वेँद । स वा एषो ऽग्नि–रपक्षपुच्छो वायुरेव ।

तस्याग्नि र्मुखं । असावादित्यः शिरः । स यदेते देवते अन्तरेण ।

तथ्सर्वꣳ सीव्यति । तस्माथ् सावित्रः ॥ 49

हरिः ओं

॥ इति तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके प्रथमः प्रश्नः समाप्तः ॥

3.2 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः

हरिः ओं

T.B.3.11.1.1

लोकोऽसि स्वर्गोऽसि । अनन्तोऽस्य पारोऽसि ।

अक्षितोऽस्य क्षय्योऽसि । तपसः प्रतिष्ठा ।

त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता ।

तन्त्वो-पदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवासीद ॥ **50**

T.B.3.11.1.2

तपोऽसि लोके श्रितं । तेजसः प्रतिष्ठा ।

त्वयीद-मन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्वꣳ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्तृ विश्वस्य जनयितृ ।

तत् त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं ।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवासीद ॥ 51

T.B.3.11.1.3

तेजोऽसि तपसि श्रितं । समुद्रस्य प्रतिष्ठा ।

त्वयीदमन्तः । विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्व॒ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्तृ विश्वस्य जनयितृ । तत् त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं ।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवासीद ॥ 52

T.B.3.11.1.4

समुद्रोऽसि तेजसि श्रितः । अपां प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः ।

विश्वं यक्षं विश्वं भूतं विश्व॒ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता ।

तं त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 53

T.B.3.11.1.5

आपस्स्थ-स्समुद्रे श्रिताः । पृथिव्याः प्रतिष्ठा युष्मासु ।

इदमन्तः । विश्वं यँक्षं विँश्वं भूतं विँश्व॒ँ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्त्र्यो विश्वस्य जनयित्र्यः ।

ता व उपदधे कामदुघा अक्षिताः । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ **54**

T.B.3.11.1.6

पृथिव्य-स्यफ्सु श्रिता । अग्नेः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः ।

विश्वं यँक्षं विँश्वं भूतं विँश्व॒ँ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्त्री विश्वस्य जनयित्री । तां त्वोपदधे कामदुघा-मक्षितां ।

प्रजापतिस्त्वा सादयतु । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ **55**

T.B.3.11.1.7

अग्निरसि पृथिव्या॒ँ श्रितः । अन्तरिक्षस्य प्रतिष्ठा ।

त्वयीदमन्तः । विश्वं यँक्षं विँश्वं भूतं विँश्व॒ँ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता ।

तं त्वोपदधे कामदुघ–मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया–ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 56

T.B.3.11.1.8

अन्तरिक्ष–मस्यग्नौ श्रितं । वायोः प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः ।

विश्वं ँयक्षं ँविश्वं भूतं ँविश्व ँ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्तृ विश्वस्य जनयितृ ।

तं त्वोपदधे कामदुघ–मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया–ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 57

T.B.3.11.1.9

वायुर–स्यन्तरिक्षे श्रितः । दिवः प्रतिष्ठा ।

त्वयीदमन्तः । विश्वं ँयक्षं ँविश्वं भूतं ँविश्व ँ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता ।

तं त्वोपदधे कामदुघ–मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया–ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 58

T.B.3.11.1.10

द्यौरसि वायौ श्रिता । आदित्यस्य प्रतिष्ठा ।

त्वयीदमन्तः । विश्वं ँयक्षं ँविश्वं भूतं ँविश्व(ँ) सुभूतं ।

विश्वस्य भर्त्रि विश्वस्य जनयित्री ।

तां त्वोपदधे कामदुघ–मक्षितां । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया–ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 59

T.B.3.11.1.11

आदित्योऽसि दिवि श्रितः । चन्द्रमसः प्रतिष्ठा ।

त्वयीदमन्तः । विश्वं ँयक्षं ँविश्वं भूतं ँविश्व(ँ) सुभूतं ।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता ।

तं त्वोपदधे कामदुघ–मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया–ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 60

T.B.3.11.1.12

चन्द्रमा अस्यादित्ये श्रितः । नक्षत्राणां प्रतिष्ठा ।

त्वयीदमन्तः । विश्वं ँयक्षं ँविश्वं भूतं ँविश्व(ँ) सुभूतं ।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता ।

तं त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 61

T.B.3.11.1.13

नक्षत्राणिस्थ चन्द्रमसि श्रितानि । सँवथ्सरस्य प्रतिष्ठा युष्मासु ।

इदमन्तः । विश्वं यँक्षं विँश्वं भूतं विँश्व्ँ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्तॄणि विश्वस्य जनयित्रॄणि ।

तानि व उपदधे कामदुघा-न्यक्षितानि । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 62

T.B.3.11.1.14

सँवथ्सरोऽसि नक्षत्रेषु श्रितः । ऋतूनां प्रतिष्ठा । त्वयीदमन्तः ।

विश्वं यँक्षं विँश्वं भूतं विँश्व्ँ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता ।

तं त्वोपदधे कामदुघ-मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 63

T.B.3.11.1.15

ऋतवस्स्थ सँवथ्सरे श्रिताः । मासानां प्रतिष्ठा युष्मासु ।

इदमन्तः । विश्वं यँक्षं विँश्वं भूतं विँश्व५ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः ।

तान्. व उपदधे कामदुघा–नक्षितान् । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया–ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 64

T.B.3.11.1.16

मासास्स्थर्तुषु श्रिताः । अर्ध मासानां प्रतिष्ठा युष्मासु ।

इदमन्तः । विश्वं यँक्षं विँश्वं भूतं विँश्व५ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः ।

तान्. व उपदधे कामदुघा–नक्षितान् । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।

तया देवतया–ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 65

T.B.3.11.1.17

अर्धमासा–स्स्थ मासु श्रिताः । अहोरात्रयोः प्रतिष्ठा युष्मासु ।

इदमन्तः । विश्वं यँक्षं विँश्वं भूतं विँश्व५ सुभूतं ।

विश्वस्य भर्तारो विश्वस्य जनयितारः ।
तान्. व उपदधे कामदुघा-नक्षितान् । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।
तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 66

T.B.3.11.1.18

अहोरात्रेस्थो ऽर्धमासेषु श्रिते ।
भूतस्य प्रतिष्ठे भव्यस्य प्रतिष्ठे । युवयो-रिदमन्तः ।
विश्वं ँयक्षं ँविश्वं भूतं ँविश्व७ँ सुभूतं ।
विश्वस्य भर्त्र्यौ विश्वस्य जनयित्र्यौ ।
ते वामुपदधे कामदुघे-अक्षिते । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।
तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 67

T.B.3.11.1.19

पौर्णमा-स्यष्टका ऽमावास्या । अन्नादाः स्थान्नदुघो युष्मासु ।
इदमन्तः । विश्वं ँयक्षं ँविश्वं भूतं ँविश्व७ँ सुभूतं ।
विश्वस्य भर्त्र्यो विश्वस्य जनयित्र्यः ।

ता व उपदधे कामदुघा–अक्षिताः । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।
तया देवतया–ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 68

T.B.3.11.1.20

राडसि बृहती श्रीरसीन्द्र–पत्नी धर्मपत्नी । विश्वं भूतमनु प्रभूता ।
त्वयीदमन्तः । विश्वं यँक्षं विँश्वं भूतं विँश्वꣳ सुभूतं ।
विश्वस्य भर्त्री विश्वस्य जनयित्री ।
तां त्वोपदधे कामदुघा–मक्षितां । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।
तया देवतया–ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 69

T.B.3.11.1.21

ओजोऽसि सहोऽसि । बलमसि भ्राजोऽसि ।
देवानां धा मामृतं । अमर्त्य–स्तपोजाः । त्वयीदमन्तः ।
विश्वं यँक्षं विँश्वं भूतं विँश्वꣳ सुभूतं ।
विश्वस्य भर्ता विश्वस्य जनयिता ।
तं त्वोपदधे कामदुघ–मक्षितं । प्रजापतिस्त्वा सादयतु ।
तया देवतया–ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ॥ 70

T.B.3.11.2.1

त्वमग्ने रुद्रो असुरो महो दिवः । त्व९ँ शर्द्धो मारुतं पृक्ष ईशिषे ।
त्वं ँवातैररुणै र्यासि शंगयः । त्वं पूषा विधतः पासि नुत्मनाः ।
देवा देवेषु श्रयद्ध्वं । प्रथमा द्वितीयेषु श्रयद्ध्वं ।
द्वितीया–स्तृतीयेषु श्रयद्ध्वं । तृतीया–श्चतुर्थेषु श्रयद्ध्वं ।
चतुर्थाः पञ्चमेषु श्रयद्ध्वं । पञ्चमाः षष्ठेषु श्रयद्ध्वं ॥ 71

T.B.3.11.2.2

षष्ठाः सप्तमेषु श्रयद्ध्वं । सप्तमा अष्टमेषु श्रयद्ध्वं ।
अष्टमा नवमेषु श्रयद्ध्वं । नवमा दशमेषु श्रयद्ध्वं ।
दशमा एकादशेषु श्रयद्ध्वं । एकदशा द्वादशेषु श्रयद्ध्वं ।
द्वादशा–स्त्रयोदशेषु श्रयद्ध्वं । त्रयोदशा–श्चतु र्देशेषु श्रयद्ध्वं ।
चतुर्दशाः पञ्चदशेषु श्रयद्ध्वं ।
पञ्चदशाः षोडशेषु श्रयद्ध्वं ॥ 72

T.B.3.11.2.3

षोडशाः सप्तदशेषु श्रयद्ध्वं । सप्तदशा अष्टादशेषु श्रयद्ध्वं ।

अष्टादशा एकान्न-वि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

एकान्न-वि॒ꣳशा वि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

वि॒ꣳशा एकवि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

एकवि॒ꣳशा द्वावि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

द्वावि॒ꣳशा-स्त्रयो-वि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

त्रयोवि॒ꣳशा-श्चतु र्वि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

चतुर्वि॒ꣳशाः पञ्चवि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

पञ्चवि॒ꣳशाः षड्-वि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ॥ 73

T.B.3.11.2.4

षड्वि॒ꣳशा-स्सप्त वि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

सप्तवि॒ꣳशा अष्टावि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

अष्टावि॒ꣳशा एकान्नत्रि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

एकान्नत्रि॒ꣳशा–स्त्रि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

त्रि॒ꣳशा एकत्रि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

एकत्रि॒ꣳशा द्वात्रि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

द्वात्रि॒ꣳशा–स्त्रयस्त्रि॒ꣳशेषु श्रयद्ध्वं ।

देवास्त्रिरे–कादशा–स्त्रिस्त्रय–स्त्रि॒ꣳशाः ।

उत्तरे भवत । उत्तर वर्त्तमान उत्तर सत्वानः ।

यत्काम इदं जुहोमि । तन्मे समृद्ध्यतां ।

वयꣴस्याम पतयो रयीणां । भूर्भुवस्वस्स्वाहा । **74**

T.B.3.11.3.1

अग्नाविष्णू सजोषसा । इमा वर्द्धन्तु वाङ्गिरः ।

द्युम्नै र्वाजेभि–रागतं । राज्ञी विराज्ञी । सम्राज्ञी स्वराज्ञी ।

अर्चिः शोचिः । तपो हरो भाः । अग्निः सोमो बृहस्पतिः ।

विश्वे देवा भुवनस्य गोपाः । ते सर्वे सङ्गत्य ।

इदं मे प्रावता वचः । वयꣴ स्याम पतयो रयीणां ।

भूर्–भुवस्–स्वस् स्वाहा ॥ **75**

T.B.3.11.4.1

अन्नपते ऽन्नस्य नो देहि । अनमीवस्य शुष्मिणः ।
प्रप्रदाता–रन्तारिषः । ऊर्जं नो धेहि द्विपदे चतुष्पदे ।
अग्ने पृथिवी पते । सोम वीरुधां पते । त्वष्टः समिधां पते ।
विष्ण–वाशानां पते । मित्र सत्यानां पते । वरुण धर्मणां पते ॥ 76

T.B.3.11.4.2

मरुतो गणानां पतयः । रुद्र पशूनां पते । इन्द्रौजसां पते ।
बृहस्पते ब्रह्मणस्पते । आरुचारोचे ऽह७ स्वयं ।
रुचा रुरुचे–रोचमानः । अतीत्यादः स्वराभरेह ।
तस्मिन्. योनौ प्रजनौ प्रजायेय । वय७ स्याम पतयो रयीणां ।
भूर्भुवस्स्वस्स्वाहा ॥ 77

T.B.3.11.5.1

सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वाः ।
सप्तर्.षयः सप्तधाम प्रियाणि । सप्त होत्रा अनुविद्वान् ।
सप्त योनी–रापृणस्वा घृतेन । प्राची दिक् । अग्नि र्देवता ।

अग्निꣳ स दिशां देवं देवताना-मृच्छतु । यो मैतस्यै

दिशो ऽभिदासति । दक्षिणा दिक् । इन्द्रो देवता ॥ 78

T.B.3.11.5.2

इन्द्रꣳ॑ स दिशां देवं देवताना-मृच्छतु ।

यो मैतस्यै दिशो ऽभिदासति । प्रतीची दिक् । सोमो देवता ।

सोमꣳ स दिशां देवं देवताना-मृच्छतु । यो मैतस्यै दिशो

ऽभिदासति । उदीची दिक् । मित्रा-वरुणौ देवता ।

मित्रा-वरुणौ स दिशां देवौ देवताना-मृच्छतु ।

यो मैतस्यै दिशो ऽभिदासति ॥ 79

T.B.3.11.5.3

ऊर्ध्वा दिक् । बृहस्पति र्देवता । बृहस्पतिꣳ॑ स दिशां देवं

देवताना-मृच्छतु । यो मैतस्यै दिशो ऽभिदासति ।

इयन्दिक् । अदिति र्देवता ।

अदितिꣳ॑ स दिशां देवीं देवताना-मृच्छतु ।

यो मैतस्यै दिशो ऽभिदासति ।
पुरुषो दिक् । पुरुषो मे कामान् थ्समर्द्धयतु ॥ **80**

T.B.3.11.5.4

अन्धो जागृविः प्राण । असावेहि । बधिर आक्रन्दयित–रपान ।
असावेहि । उषस–मुषस–मशीय । अहमसो ज्योतिरशीय ।
अहमसो ऽपोशीय । वय७ स्याम पतयो रयीणां ।
भूर्भुवस्स्वस्स्वाहा ॥ **81**

T.B.3.11.6.1

यत्ते ऽचितं यँदुचितन्ते अग्ने । यत्त ऊनं यँदुते ऽतिरिक्तं ।
आदित्यास्त–दङ्गिरस–श्चिन्वन्तु । विश्वे ते देवाश्चितिमा–पूरयन्तु ।
चितश्चासि सञ्चितश्चा–स्यग्ने ।
एतावा७श्चासि भूया७ श्चास्यग्ने । लोकं पृणच्छिद्रं पृण ।
अथो सीद शिवा त्वं । इन्द्राग्नी त्वा बृहस्पतिः ।
अस्मिन्. योना–वसीषदन्न् ॥ **82**

T.B.3.11.6.2

तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद । ता अस्य सूददोहसः ।
सोमꣳ श्रीणन्ति पृश्नयः । जन्मं देवानां ँविशः ।
त्रिष्वा रोचने दिवः । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद ।
अग्ने देवाꣳ इहावह । जज्ञानो वृक्त बर्.हिषे ।
असि होता न ईड्यः । अगन्म महा मनसा यविष्ठं ॥ 83

T.B.3.11.6.3

यो दीदाय समिद्धस्स्वे दुरोणे । चित्रभानू रोदसी अन्तरुर्वी ।
स्वाहुतं ँविश्वतः प्रत्यञ्चं । मेधाकारं ँविदथस्य प्रसाधनं ।
अग्निꣳ होतारं परिभूतमं मतिं । त्वामर्भस्य हविषः समानमित् ।
त्वां महो वृणते नरो नान्यं-त्वत् । मनुष्वत्वा निधीमहि ।
मनुष्वथ् समिधीमहि । अग्ने मनुष्व-दङ्गिरः ॥ 84

T.B.3.11.6.4

देवान् देवाय ते यज । अग्निर्.हि वाजिनं ँविशे ।
ददाति विश्वचर्.षणिः । अग्नी राये स्वाभुवं ।

स प्रीतो याति वार्यं । इषᳪं स्तोतृभ्य आभर ।

पृष्टो दिवि पृष्टो अग्निः पृथिव्यां । पृष्टो विश्वा ओषधी–राविवेश ।

वैश्वानरः सहसा पृष्टो अग्निः ।

स नो दिवा सरिषः पातु नक्तं ॥ 85

T.B.3.11.7.1

अयं ँवाव यः पवते । सोऽग्नि र्नाचिकेतः । स यत् प्राङ् पवते ।

तदस्य शिरः । अथ यद् दक्षिणा । स दक्षिणः पक्षः ।

अथ यत् प्रत्यक् । तत् पुच्छं । य दुदङ् । स उत्तरः पक्षः ॥ 86

T.B.3.11.7.2

अथ यथ् सँवाति । तदस्य समञ्चनं च प्रसारणं च ।

अथो संपदेवास्य सा । सᳪं ह वा अस्मै स कामः पद्यते ।

यत् कामो यजते । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।

य उ चैन–मेवं ँवेद । यो ह वा अग्ने र्नाचिकेतस्या–यतनं

प्रतिष्ठां ँवेद । आयतनवान् भवति । गच्छति प्रतिष्ठां ॥ 87

T.B.3.11.7.3

हिरण्यं ँवा अग्ने नाचिकेतस्या–यतनं प्रतिष्ठा । य एवं ँवेद ।

आयतनवान् भवति । गच्छति प्रतिष्ठां ।

यो ह वा अग्ने नाचिकेतस्य शरीरं ँवेद ।

स शरीर एव स्वर्गं ँलोकमेति । हिरण्यं ँवा अग्ने नाचिकेतस्य

शरीरं । य एवं ँवेद । स शरीर एव स्वर्गं ँलोकमेति ।

अथो यथा रुक्म उत्–तप्तो भाय्यात् ॥ 88

T.B.3.11.7.4

एवमेव स तेजसा यशसा । अस्मिꣳश्च लोके –ऽमुष्मिꣳश्च भाति ।

उरवो ह वै नामैते लोकाः । ये–ऽवरेणादित्यं ।

अथ हैते वरीयाꣳसो लोकाः । ये परेणादित्यं ।

अन्तवन्तꣳ ह वा एष क्षय्यं ँलोकं जयति । यो–ऽवरेणादित्यं ।

अथ हैषो–ऽनन्त–मपार–मक्षय्यं ँलोकं जयति ।

यः परेणादित्यं ॥ 89

T.B.3.11.7.5

अनन्तꣳ ह वा अपार-मक्षय्यं ँल्लोकं जयति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं ँवेद । अथो यथा रथे तिष्ठन् पक्षसी पर्या-वर्त्तमाने प्रत्यपेक्षते । एव-महोरात्रे प्रत्यपेक्षते । नास्या-होरात्रे लोकमाप्नुतः । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं ँवेद ॥ 90

T.B.3.11.8.1

उशन् ह वै वाजश्रवसः सर्ववेद संददौ । तस्य ह नचिकेता नाम पुत्र आस । तꣳ ह कुमारꣳ सन्तं । दक्षिणासु नीयमानासु श्रद्धा विवेश । स होवाच । तत कस्मै मां दास्यसीति । द्वितीयं तृतीयं । तꣳ ह परीत उवाच । मृत्यवे त्वा ददामीति । तꣳ ह स्मो-त्थितं ँवागभि-वदति ॥ 91

T.B.3.11.8.2

गौतम कुमारमिति । स होवाच । परेहि मृत्यो गृहान् । मृत्यवे वै त्वाऽदा-मिति । तं ँवै प्रवसन्तं गन्ता-सीति होवाच ।

तस्यस्म तिस्रो रात्री–रनाश्वान् गृहे वसतात् ।

स यदि त्वा पृच्छेत् । कुमार कति रात्री–रवाथ्सी–रिति ।

तिस्र इति प्रति ब्रूतात् । किं प्रथमाꣳ रात्रि–माश्ना इति ॥ **92**

T.B.3.11.8.3

प्रजां त इति । किं द्वितीया–मिति । पशूꣳस्त इति ।

किं त्रितीया–मिति । साधुकृत्यां त इति । तं ँवै प्रवसन्तं जगाम ।

तस्य ह तिस्रो रात्री–रनाश्वान् गृह उवास । तमागत्य पप्रच्छ ।

कुमार कति रात्री–रवाथ्सी–रिति । तिस्र इति प्रत्युवाच ॥ **93**

T.B.3.11.8.4

किं प्रथमाꣳ रात्रि–माश्ना इति । प्रजां त इति ।

किं द्वितीया–मिति । पशूꣳस्त इति । किं त्रितीया–मिति ।

साधुकृत्यां त इति । नमस्ते अस्तु भगव इति होवाच ।

वरं ँवृणीष्वेति । पितरमेव जीवन्नयानीति ।

द्वितीयं ँवृणीष्वेति ॥ **94**

T.B.3.11.8.5

इष्टापूर्त्तयो मे ऽक्षितिं ब्रूहीति होवाच ।
तस्मै है तमग्निं नाचिकेत–मुवाच ।
ततो वै तस्ये–ष्टापूर्त्ते ना क्षीयेते ।
नास्येष्टा–पूर्त्ते क्षीयेते । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।
य उ चैन–मेवं वेद । तृतीयं वृणीष्वेति ।
पुन र्मृत्यो मे ऽपजितिं ब्रूहीति होवाच ।
तस्मै है तमग्निं नाचिकेत–मुवाच ।
ततो वै सोऽप पुन र्मृत्यु–मजयत् ॥ **95**

T.B.3.11.8.5

अप पुन र्मृत्युं जयति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।
य उ चैन–मेवं वेद । प्रजापति वैं प्रजाकाम–स्तपो–ऽतप्यत ।
स हिरण्य–मुदास्यत् । त–दग्नौ प्रास्यत् ।
त–दस्मै नाच्छदयत् । तद् द्वितीयं प्रास्यत् ।

त-दस्मै नै वाच्छदयत् ।

तत् तृतीयं प्रास्यत् ॥ 96

T.B.3.11.8.6

त-दस्मै नै वाच्छदयत् । त-दात्म-न्नेव हृदय्येऽग्नौ

वैश्वानरे प्रास्यत् । त-दस्मा अच्छदयत् ।

तस्माद् हिरण्यं कनिष्ठं धनानां ।

भुञ्जत् प्रियतमं । हृदयजꣳ हि । स वै तमेव नाविन्दत् ।

यस्मै तां दक्षिणा-मनेष्यत् ।

ताꣳ स्वायैव हस्ताय दक्षिणायानयत् । तां प्रत्यगृह्णात् ॥ 97

T.B.3.11.8.7

दक्षाय त्वा दक्षिणां प्रतिगृह्णामीति । सो ऽदक्षत दक्षिणां प्रतिगृह्य ।

दक्षते ह वै दक्षिणां प्रतिगृह्य । य एवं ँवेद ।

एतद्धस्म वै तद् विद्वाꣳसो वाजश्रवसा गोतमाः ।

अप्यनूदेश्यां दक्षिणां प्रतिगृह्णन्ति । उभयेन वयं दक्षिष्यामह

एव दक्षिणां प्रतिगृह्येति । ते ऽदक्षन्त दक्षिणां प्रतिगृह्य ।

दक्षते ह वै दक्षिणां प्रतिगृह्य । य एवं वेँद ।
प्र हान्यं व्लीँनाति ॥ 98

T.B.3.11.9.1

तꣳ हैत-मेके पशुबन्ध एवोत्तर-वेद्यां चिन्वते ।
उत्तरवेदि सम्मित एषोऽग्निरिति वदन्तः ।
तन्न तथा कुर्यात् । एत-मग्निं कामेन व्यर्द्धयेत् ।
स एनं कामेन व्यृद्धः । कामेन व्यर्द्धयेत् ।
सौम्ये वावै नमध्वरे चिन्वीत ।
यत्र वा भूयिष्ठा आहुतयो हूयेरन्न् ।
एत-मग्निं कामेन समर्द्धयति । स एनं कामेन समृद्धः ॥ 99

T.B.3.11.9.2

कामेन समर्द्धयति । अथ हैनं पुरर्षयः ।
उत्तरवेद्या-मेव सत्रियम-चिन्वत । ततो वै तेऽविन्दन्त प्रजां ।
अभि स्वर्गं लोँक-मजयन्न् । विन्दत एव प्रजां ।

अभि स्वर्गं ँल्लोकं जयति । यो ऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।
य उ चैन-मेवं ँवेद । अथ हैनं ँवायु ऋद्धिकामः ॥ **100**

T.B.3.11.9.3

यथान्युप्त-मेवोपदधे । ततो वै स एता-मृद्धि-माद्ध्नोत् ।
यामिदं ँवायु ऋद्धः । एता-मृद्धि-मृद्ध्नोति ।
यामिदं ँवायु ऋद्धः । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।
य उ चैन-मेवं ँवेद । अथ हैनं गोबलो वार्ष्णः पशुकामः ।
पांक्तमेव चिक्ये । पञ्च पुरस्तात् ॥ **101**

T.B.3.11.9.4

पञ्च दक्षिणतः । पञ्च पश्चात् । पञ्चोत्तरतः । एकां मद्ध्ये ।
ततो वै स सहस्रं पशून् प्राप्नोत् । प्र सहस्रं पशू-नाप्नोति ।
योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते । य उ चैन-मेवं ँवेद ।
अथ हैनं प्रजापति र्ज्यैष्ठ्यकामो यशस्कामः प्रजननकामः ।
त्रिवृतमेव चिक्ये ॥ **102**

T.B.3.11.9.5

सप्त पुरस्तात् । तिस्रो दक्षिणतः । सप्त पश्चात् । तिस्र उत्तरतः ।
एकां मद्ध्ये । ततो वै स प्रयशो ज्यैष्ठ्य-माप्नोत् ।
एतां प्रजातिं प्राजायत । यामिदं प्रजाः प्रजायन्ते ।
त्रिवृद् वै ज्यैष्ठ्यं । माता पिता पुत्रः ॥ **103**

T.B.3.11.9.6

त्रिवृत् प्रजननं । उपस्थो योनि र्मद्ध्यमा ।
प्रयशो ज्यैष्ठ्य-माप्नोति । एतां प्रजातिं प्रजायते ।
यामिदं प्रजाः प्रजायन्ते । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।
य उ चैनमेवं वेँद । अथ हैन-मिन्द्रो ज्यैष्ठ्यकामः ।
ऊद्ध्र्वा एवो-पदधे । ततो वै स ज्यैष्ठ्यम-गच्छत् ॥ **104**

T.B.3.11.9.7

ज्यैष्ठ्यं गच्छति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।
य उ चैन-मेवं वेँद । अथ हैन-मसावादित्यः स्वर्गकामः ।

प्राचीरेवो–पदधे । ततो वै सोऽभि स्वर्गं ँलोक–मजयत् ।
अभि स्वर्गं ँलोकं जयति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।
य उ चैन–मेवं ँवेद । स यदीच्छेत् ॥ 105

T.B.3.11.9.8

तेजस्वी यशस्वी ब्रह्मवर्चसी स्यामिति । प्राङ होतु र्द्धिष्ण्या–
दुथ्सर्पेत् । येयं प्रागाद् यशस्वती । सा मा प्रोर्णोतु ।
तेजसा यशसा ब्रह्मवर्चसेनेति । तेजस्व्येव यशस्वी
ब्रह्मवर्चसी भवति । अथ यदीच्छेत् । भूयिष्ठं मे श्रद्दधीरन् ।
भूयिष्ठा दक्षिणा नयेयुरिति । दक्षिणासु नीयमानासु प्राच्येहि
प्राच्येहीति प्राची जुषाणा वेत्वाज्यस्य स्वाहेति
स्रुवेणो–पहत्या हवनीये जुहुयात् ॥ 106

T.B.3.11.9.9

भूयिष्ठ–मेवास्मै श्रद्दधते । भूयिष्ठा दक्षिणा नयन्ति ।
पुरीष–मुपधाय । चिति-क्लृप्तिभि–रभिमृश्य ।
अग्निं प्रणीयोप–समाधाय । चतस्र एता आहुती र्जुहोति ।

त्वमग्ने रुद्र इति शतरुद्रीयस्य रूपं ।

अग्ना-विष्णू इति वसोर्धारायाः । अन्नपत इत्यन्न होमः ।

सप्त ते अग्ने समिधः सप्त जिह्वा इति विश्वप्रीः ॥ 107

T.B.3.11.10.1

यां प्रथमा-मिष्टका-मुपदधाति । इमं तया लोक-मभि जयति ।

अथो या अस्मिन् ँलोके देवताः ।

तासा९ँ सायुज्य९ँ सलोकता-माप्नोति । यां द्वितीया-मुपदधाति ।

अन्तरिक्षलोकं तया-ऽभि जयति ।

अथो या अन्तरिक्ष लोके देवताः ।

तासा९ँ सायुज्य९ँ सलोकता-माप्नोति ।

यां तृतीया-मुपदधाति । अमुं तया लोक-मभि जयति ॥ 108

T.B.3.11.10.2

अथो या अमुष्मिन् ँलोके देवताः । तासा९ँ सायुज्य९ँ

सलोकता-माप्नोति । अथो या अमूरितरा अष्टादश ।

य एवामी उरवश्च वरीयाꣳसश्च लोकाः ।
तानेव ताभिरभि जयति । कामचारो ह वा अस्योरुषु च वरीयस्सु
च लोकेषु भवति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।
य उ चैन-मेवं वेँद । सँवथ्सरो वा अग्नि र्नाचिकेतः ।
तस्य वसन्तः शिरः ॥ **109**

T.B.3.11.10.3

ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षः । वर्षा उत्तरः । शरत् पुच्छं ।
मासाः कर्मकाराः । अहोरात्रे शतरुद्रीयं । पर्जन्यो वसोर्धारा ।
यथा वै पर्जन्यः सुवृष्टं वृँष्ट्वा ।
प्रजाभ्यः सर्वान् कामान्थ् संपूरयति । एव-मेव स तस्य सर्वान्
कामान्थ् संपूरयति । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ॥ **110**

T.B.3.11.10.4

य उ चैन-मेवं वेँद । सँवथ्सरो वा अग्नि र्नाचिकेतः ।
तस्य वसन्तः शिरः । ग्रीष्मो दक्षिणः पक्षः ।
वर्षाः पुच्छं । शरदुत्तरः पक्षः । हेमन्तो मद्ध्यं ।

पूर्व पक्षाश्चितयः । अपर पक्षाः पुरीषं । अहोरात्राणीष्टकाः ।
एष वाव सोऽग्नि-रग्निमयः पुनर्णवः ।
अग्निमयो ह वै पुनर्णवो भूत्वा । स्वर्गं ँलोक-मेति ।
आदित्यस्य सायुज्यं । योऽग्निं नाचिकेतं चिनुते ।
य उ चैन-मेवं ँवेद ॥ 111

हरिः ओं

॥ इति तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके द्वितीयः प्रश्नः समाप्तः ॥

==============================

3.3 तैत्तरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीयः प्रश्नः

॥ हरिः ओं ॥

T.B.3.12.1.1

तुभ्यन्ता अङ्गिरस्त-माश्याम तङ्काममग्ने ।
आशानां त्वा विश्वा आशाः । अनु नोऽद्यानुमति-रन्वि-दनुमते त्वं ।
कामो भूतस्य कामस्तदग्रे । ब्रह्म जज्ञानं पिता विराजां ।
यज्ञो रायोऽयं ँयज्ञः । आपो भद्रा आदित्पश्यामि ।
तुभ्यं भरन्ति यो देह्यः । पूर्वं देवा अपरेण प्राणापानौ ।
हव्यवाह७ स्विष्टं ॥ 112

T.B.3.12.2.1

देवेभ्यो वै स्वर्गो लोकस्तिरो ऽभवत् । ते प्रजापति-मब्रुवन्न् ।
प्रजापते स्वर्गो वै नो लोकस्तिरो ऽभूत् । तमन्विच्छेति ।
तं ँयज्ञक्रतुभि-रन्वैच्छत् । तं ँयज्ञक्रतुभि-र्नान्वविन्दत् ।
तमिष्टिभि-रन्वैच्छत् । तमिष्टिभि-रन्वविन्दत् ।

तदिष्टीना–मिष्टित्वं । एष्टयो हवै नाम ।
ता इष्टय इत्याचक्षते परोक्षेण । परोक्ष प्रिया इव हि देवाः ॥ 113

T.B.3.12.2.2

तमाशा–ऽब्रवीत् । प्रजापत आशया वै श्राम्यसि ।
अहमुवा आशाऽस्मि । मां नु यजस्व ।
अथ ते सत्याऽऽशा भविष्यति । अनु स्वर्गं ँल्लोकं ँवेथ्स्यसीति ।
स एतमग्नये कामाय पुरोडाश–मष्टाकपालं निरवपत् ।
आशायै चरुं । अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्या–ऽऽशा ऽभवत् ।
अनु स्वर्गं ँल्लोक–मविन्दत् । सत्या ह वा अस्याशा भवति ।
अनु स्वर्गं ँल्लोकं ँविन्दति । य एतेन हविषा यजते ।
य उ चनैदेवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति ।
अग्नये कामाय स्वाहा–ऽऽशायै स्वाहा ।
अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।
स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ 114

T.B.3.12.2.3

तं कामो ऽब्रवीत् । प्रजापते कामेन वै श्राम्यसि ।
अहमुवै कामोऽस्मि । मां नु यजस्व । अथ ते सत्यः कामो
भविष्यति । अनु स्वर्गं ँलोकं ँवेथ्स्यसीति । स एतमग्नये
कामाय पुरोडाश–मष्टाकपालं निरवपत् । कामाय चरुं ।
अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्यः कामोऽभवत् ।
अनु स्वर्गं ँलोकमविन्दत् । सत्यो ह वा अस्य कामो भवति ।
अनु स्वर्गं ँलोकं ँविन्दति । य एतेन हविषा यजते ।
य उ चैनदेवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति । अग्नये कामाय स्वाहा
कामाय स्वाहा । अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।
स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ 115

T.B.3.12.2.4

तं ब्रह्माऽब्रवीत् । प्रजापते ब्रह्मणा वैश्राम्यसि । अहमुवै ब्रह्माऽस्मि ।
मां नु यजस्व । अथ ते ब्रह्मण्वान्. यज्ञो भविष्यति ।
अनु स्वर्गं ँलोकं ँवेथ्स्यसीति ।

स एतमग्नये कामाय पुरोडाश–मष्टाकपालं निरवपत् ।
ब्रह्मणे चरुं । अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य ब्रह्मण्वान् यज्ञोऽभवत् ।
अनु स्वर्गं ँलोकमविन्दत् । ब्रह्मण्वान् ह वा अस्य यज्ञो भवति ।
अनु स्वर्गं ँलोकं ँविन्दति । य एतेन हविषा यजते ।
य उचैनदेवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति ।
अग्नये कामाय स्वाहा ब्रह्मणे स्वाहा ।
अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।
स्वर्गाय लोकाय स्वाहा ऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ **116**

T.B.3.12.2.5

तं ँयज्ञोऽब्रवीत् । प्रजापते यज्ञेन वैश्राम्यसि ।
अहमुवै यज्ञोऽस्मि । मां नु यजस्व ।
अथ ते सत्यो यज्ञो भविष्यति । अनु स्वर्गं ँलोकं ँवेथ्स्यसीति ।
स एतमग्नये कामाय पुरोडाश–मष्टाकपालं निरवपत् ।
यज्ञाय चरुं । अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्यो यज्ञोऽभवत् ।

अनु स्वर्गं ँलोकमविन्दत् । सत्यो ह वा अस्य यज्ञो भवति ।
अनु स्वर्गं ँलोकं ँविन्दति । य एतेन हविषा यजते ।
य उचैनदेवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति ।
अग्नये कामाय स्वाहा यज्ञाय स्वाहा ।
अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।
स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ **117**

T.B.3.12.2.6

तमापो–ऽब्रुवन्न् । प्रजापतेऽफ्सु वै सर्वे कामाः श्रिताः ।
वयमु वा आपस्स्मः । अस्मान्नु यजस्व ।
अथ त्वयि सर्वे कामाः श्रयिष्यन्ते ।
अनु स्वर्गं ँलोकं ँवेथ्स्यसीति । स एतमग्नये कामाय पुरोडाश–
मष्टाकपालं निरवपत् । अद्भ्यश्चरुं । अनुमत्यै चरुं ।
ततो वै तस्मिन्थ्–सर्वे कामा अश्रयन्त । अनुस्वर्गं ँलोकमविन्दत् ।
सर्वे ह वा अस्मिन् कामाः श्रयन्ते । अनु स्वर्गं ँलोकं ँविन्दति ।

य एतेन हविषा यजते । य उचैनदेवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति ।
अग्नये कामाय स्वाहा ऽद्भ्यस्स्वाहा ।
अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।
स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ **118**

T.B.3.12.2.7

तमग्नि र्बलिमान ब्रवीत् । प्रजापते ऽग्नये वै बलिमते सर्वाणि
भूतानि बलिं॑ हरन्ति । अहमु वा अग्नि र्बलिमानस्मि ।
मां नु यजस्व । अथ ते सर्वाणि भूतानि बलिं॑ हरिष्यन्ति ।
अनु स्वर्गं ँलोकं ँवेथ्स्यसीति । स एतमग्नये कामाय पुरोडाश–
मष्टाकपाल–न्निरवपत् । अग्नये बलिमते चरुं । अनुमत्यै चरुं ।
ततो वै तस्मै सर्वाणि भूतानि बलि–महरन्न् ।
अनु स्वर्गं ँलोकमविन्दत् ।
सर्वाणि ह वा अस्मै भूतानि बलिं॑ हरन्ति ।
अनु स्वर्गं ँलोकं ँविन्दति । य एतेन हविषा यजते ।

य उचैनदेवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति ।

अग्नये कामाय स्वाहा ऽग्नये बलिमते स्वाहा ।

अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।

स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ **119**

T.B.3.12.2.8

तमनुवित्तिर-ब्रवीत् । प्रजापते स्वर्गं ँवै लोकमनु-विविथ्ससि ।

अहमु वा अनुवित्तिरस्मि । मां नु यजस्व ।

अथ ते सत्या ऽनुवित्ति-र्भविष्यति ।

अनु स्वर्गं ँलोकं ँवेथ्स्यसीति । स एतमग्नये कामाय पुरोडाश-

मष्टाकपालं निरवपत् । अनुवित्त्यै चरुं । अनुमत्यै चरुं ।

ततो वै तस्य सत्या ऽनुवित्तिर भवत् ।

अनु स्वर्गं ँलोक-मविन्दत् । सत्या ह वा अस्यानुवित्ति-र्भवति ।

अनु स्वर्गं ँलोकं ँविन्दति । य एतेन हविषा यजते ।

य उचैनदेवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति ।

अग्नये कामाय स्वाहा-ऽनुवित्त्यै स्वाहा ।

अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।

स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति ॥ **120**

T.B.3.12.2.9

ता वा एतास्स्सप्त स्वर्गस्य लोकस्य द्वारः ।

दिवः श्येनयो ऽनुवित्तयो नाम । आशा प्रथमा॑ रक्षति ।

कामो द्वितीयां । ब्रह्म तृतीयां । यज्ञश्चतुर्थी । आपः पञ्चमीं ।

अग्नि र्बलिमान्-थ्षष्ठीं । अनुवित्तिः सप्तमीं ।

अनु ह वै स्वर्गं लोकं विन्दति ।

कामचारोऽस्य स्वर्गे लोके भवति । य एताभि-रिष्टिभि-र्यजते ।

य उचैना एवं वेद । तास्वन्विष्टि ।

पष्ठौही वरां दद्यात् क॑ सञ्च ।

स्त्रियै चाभार॑ समृद्ध्यै ॥ **121**

T.B.3.12.3.1

तपसा देवा देवता-मग्र आयन्न् । तपसर्.षयस्स्व-रन्वविन्दन्न् ।
तपसा सपत्नान् प्रणुदामारातीः । येनेदं ँविश्वं परिभूतं ँयदस्ति ।
प्रथमजं देव९ँ हविषा विधेम । स्वयंभु ब्रह्म परमं तपो यत् ।
स एव पुत्रः स पिता स माता । तपो ह यक्षं प्रथम९ँ संबभूव ।
श्रद्धया देवो देवत्व-मश्नुते । श्रद्धा प्रतिष्ठा लोकस्य देवी ॥ **122**

T.B.3.12.3.2

सा नो जुषाणोप यज्ञ-मागात् । कामवथ्सा ऽमृतं दुहाना ।
श्रद्धा देवी प्रथमजा ऋतस्य । विश्वस्य भर्त्री जगतः प्रतिष्ठा ।
ता९ँ श्रद्धा९ँ हविषा यजामहे । सा नो लोक-ममृतं दधातु ।
ईशाना देवी भुवनस्याधि पत्नी । आगाथ्सत्य९ँ हविरिदं जुषाणं ।
यस्माद्देवा जज्ञिरे भुवनञ्च विश्वे ।
तस्मै विधेम हविषा घृतेन ॥ **123**

T.B.3.12.3.3

यथा देवैः सधमादं मदेम । यस्य प्रतिष्ठो-र्वन्तरिक्षं ।

यस्माद्देवा जज्ञिरे भुवनञ्च सर्वे । तथ्सत्य-मर्चदुप-यज्ञं न

आगात् । ब्रह्माहुती-रुप मोदमानं । मनसो वशे सर्वमिदं बभूव ।

नान्यस्य मनो वशमन्वियाय । भीष्मो हि देवः सहसः सहीयान् ।

स नो जुषाण उप यज्ञमागात् ।

आकूतीना-मधिपतिं चेतसां च ॥ **124**

T.B.3.12.3.4

सङ्कल्पजूतिं देवं ँविपश्चिं । मनो राजानमिह वर्द्धयन्तः ।

उपहवे ऽस्य सुमतौ स्याम । चरणं पवित्रं ँविततं पुराणं ।

येन पूतस्तरति दुष्कृतानि । तेन पवित्रेण शुद्धेन पूताः ।

अति पाप्मान-मरातिं तरेम । लोकस्य द्वार-मर्चिमत् पवित्रं ।

ज्योतिष्मद् भ्राजमानं महस्वत् । अमृतस्य धारा बहुधा दोहमानं ।

चरणं नो लोके सुधितां दधातु । अग्नि र्मूर्धा भुवः ।

अनु नोऽद्यानुमतिरन्वि-दनुमतेत्वं । हव्यवाह७ स्विष्टं ॥ **125**

T.B.3.12.4.1

देवेभ्यो वै स्वर्गो लोकस्तिरो ऽभवत् । ते प्रजापति–मब्रुवन्न् ।
प्रजापते स्वर्गो वै नो लोकस्तिरोऽभूत् । तमन्विच्छेति ।
तं यज्ञक्रतुभि–रन्वैच्छत् । तं यज्ञक्रतुभि र्नान्वविन्दत् ।
तमिष्टिभि–रन्वैच्छत् । तमिष्टिभि–रन्वविन्दत् ।
तदिष्टीना–मिष्टित्वं । एष्टयो ह वै नाम । ता इष्टय इत्या चक्षते
परोक्षेण । परोक्षप्रिया इव हि देवाः ॥ 126

T.B.3.12.4.2

तं तपोऽ ब्रवीत् । प्रजापते तपसा वै श्राम्यसि ।
अहमु वै तपोऽ स्मि । मां नु यजस्व ।
अथ ते सत्यं तपो भविष्यति । अनु स्वर्गं लोकं वेथ्स्यसीति ।
स एतमाग्नेय–मष्टाकपालं निरवपत् । तपसे चरुं ।
अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्यं तपो ऽभवत् ।
अनु स्वर्गं लोकमविन्दत् । सत्य ँ ह वा अस्य तपो भवति ।
अनु स्वर्गं लोकं विन्दति । य एतेन हविषा यजते ।

य उ चैनदेवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति । अग्नये स्वाहा तपसे स्वाहा ।
अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।
स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति । **127**

T.B.3.12.4.3

त७ श्रद्धा-ऽब्रवीत् । प्रजापते श्रद्धया वै श्राम्यसि ।
अहमुवै श्रद्धाऽस्मि । मां नु यजस्व ।
अथ ते सत्या श्रद्धा भविष्यति । अनु स्वर्गं ँलोकं ँवेथ्स्यसीति ।
स एतमाऽग्नेय-मष्टाकपालं निरवपत् । श्रद्धायै चरुं ।
अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्या श्रद्धाऽभवत् ।
अनु स्वर्गं ँलोकमविन्दत् । सत्या ह वा अस्य श्रद्धा भवति ।
अनु स्वर्गं ँलोकं ँविन्दति । य एतेन हविषा यजते ।
य उ चैनदेवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति ।
अग्नये स्वाहा श्रद्धायै स्वाहा ।

अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।
स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति । **128**

T.B.3.12.4.4

तॅ सत्य-मब्रवीत् । प्रजापते सत्येन वै श्राम्यसि ।
अहमु वै सत्यमस्मि । मां नु यजस्व ।
अथ ते सत्यॅ सत्यं भविष्यति । अनु स्वर्गं ँलोकं ँवेथ्स्यसीति ।
स एतमाऽग्नेय-मष्टाकपालं निरवपत् । सत्याय चरुं ।
अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्यॅ सत्यमभवत् ।
अनु स्वर्गं ँलोकमविन्दत् । सत्यॅ ह वा अस्य सत्यं भवति ।
अनु स्वर्गं ँलोकं ँविन्दति । य एतेन हविषा यजते ।
य उचैनदेवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति । अग्नये स्वाहा सत्याय स्वाहा ।
अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।
स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति । **129**

T.B.3.12.4.5

तं मनोऽब्रवीत् । प्रजापते मनसा वै श्राम्यसि ।

अहमु वै मनोऽस्मि । मां नु यजस्व ।

अथ ते सत्यं मनो भविष्यति । अनु स्वर्गं ँलोकं ँवेथ्स्यसीति ।

स एतमाऽग्नेय-मष्टाकपालं निरवपत् । मनसे चरुं ।

अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्यं मनोऽभवत् ।

अनु स्वर्गं ँलोकमविन्दत् । सत्यꣳ ह वा अस्य मनो भवति ।

अनु स्वर्गं ँलोकं ँविन्दति । य एतेन हविषा यजते ।

य उचैन देवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति । अग्नये स्वाहा मनसे स्वाहा ।

अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।

स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति । **130**

T.B.3.12.4.6

तं चरणम-ब्रवीत् । प्रजापते चरणेन वै श्राम्यसि ।

अहमु वै चरणमस्मि । मां नु यजस्व ।

अथ ते सत्यं चरणं भविष्यति । अनु स्वर्गं ँलोकं ँवेत्स्यसीति ।

स एतमाऽग्नेय-मष्टाकपालं निरवपत् । चरणाय चरुं ।

अनुमत्यै चरुं । ततो वै तस्य सत्यं चरणमभवत् ।

अनु स्वर्गं ँलोकमविन्दत् । सत्यꣳह वा अस्य चरणं भवति ।

अनुस्वर्गं ँलोकं ँविन्दति । य एतेन हविषा यजते ।

य उचैनदेवं ँवेद । सोऽत्र जुहोति ।

अग्नये स्वाहा चरणाय स्वाहा । अनुमत्यै स्वाहा प्रजापतये स्वाहा ।

स्वर्गाय लोकाय स्वाहाऽग्नये स्विष्टकृते स्वाहेति । **131**

T.B.3.12.4.7

ता वा एताः पञ्च स्वर्गस्य लोकस्य द्वारः ।

अपाघा अनुवित्तयो नाम । तपः प्रथमाꣳ रक्षति ।

श्रद्धा द्वितीयां । सत्यं तृतीयां । मनश्चतुर्थीं । चरणं पञ्चमीं ।

अनु हवै स्वर्गं ँलोकं ँविन्दति । कामचारोऽस्य स्वर्गे

लोके भवति । य एताभि-रिष्टिभि-र्यजते । य उचैना एवं ँवेद ।

तास्वन्विष्टि । पष्ठौही वरां दद्यात् क७ सञ्च ।
स्त्रियै चाभार७ समृद्ध्यै । **132**

T.B.3.12.5.1

ब्रह्म वै चतु र्होतारः । चतुर्.होतृभ्योऽधि यज्ञो निर्मितः ।
नैन७ शप्तं । नाभिचरित–मागच्छति ।
य एवं वेद । यो ह वै चतुर्.होतृणां चतुर्.होतृत्वं वेद ।
अथो पञ्च होतृत्वं । सर्वा हास्मै दिशः कल्पन्ते ।
वाचस्पतिर्. होता दशहोतृणां । पृथिवी होता चतु र्होतृणां । **133**

T.B.3.12.5.2

अग्नि र्होता पञ्चहोतृणां । वाग्घोता षड्ढोतृणां ।
महाहविर्. होता सप्तहोतृणां । एतद्वै चतुर्.होतृणां चतुर्.होतृत्वं ।
अथो पञ्चहोतृत्वं । सर्वा हास्मै दिशः कल्पन्ते । य एवं वेद ।
एषा वै सर्व विद्या । एतद् भेषजं ।
एषा पङ्क्तिः स्वर्गस्य लोकस्यां जसायनिः स्रुतिः । **134**

T.B.3.12.5.3

एतान् योऽद्ध्यै-त्यच्छदिर्-दर्.शे यावत्तरसं ।
स्वरेति । अनपब्रवः सर्वमायुरेति । विन्दते प्रजां ।
रायस्पोषं गौपत्यं । ब्रह्मवर्चसी भवति । एतान्. योऽद्ध्यैति ।
स्पृणोत्यात्मानं । प्रजां पितॄन् ।
एतान्. वा अरुण औपवेशि र्विदाञ्चकार । **135**

T.B.3.12.5.4

एतैरधि-वादमपा-जयत् । अथो विश्वं पाप्मानं ।
स्वर्ययौ । एतान्. योऽद्ध्यैति । अधिवादं जयति ।
अथो विश्वं पाप्मानं । स्वरेति । एतैरग्निं चिन्वीत स्वर्गकामः ।
एतैरायुष्कामः । प्रजा पशुकामो वा । **136**

T.B.3.12.5.5

पुरस्ता-द्दशहोतार-मुदञ्च-मुपदधाति यावत्पदं ।
हृदयं ँयजुषी पत्न्यौ च । दक्षिणतः प्राञ्चं चतुर्.होतारं ।
पश्चादुदञ्चं पञ्च होतारं । उत्तरतः प्राञ्च(ग्ं) षड्ढोतारं ।
उपरिष्टात् प्राञ्च(ग्ं) सप्तहोतारं । हृदयं ँयजू(ग्ं)षि पत्न्यश्च ।

यथावकाशं ग्रहान् । यथावकाशं प्रतिग्रहान् ँलोकं पृणाश्च ।

सर्वा हास्यैता देवताः प्रीता अभीष्टा भवन्ति । **137**

T.B.3.12.5.6

सदेवमग्निं चिनुते । रथसंमित-श्चेतव्यः । वज्रो वै रथः ।

वज्रेणैव पाप्मानं भ्रातृव्य७ स्तृणुते । पक्षः संमित-श्चेतव्यः ।

एतावान्. वै रथः । यावत्पक्षः । रथसंमितमेव चिनुते ।

इममेव लोकं पशुबन्धेनाभि जयति । अथो अग्निष्टोमेन । **138**

T.B.3.12.5.7

अन्तरिक्ष-मुक्थ्येन । स्वरति-रात्रेण । सर्वान् ँलोकानहीनेन ।

अथो सत्रेण । वरो दक्षिणा । वरेणैव वर७ स्पृणोति ।

आत्मा हि वरः । एकवि७्शति र्दक्षिणा ददाति ।

एकवि७्शो वा इतः स्वर्गो लोकः ।

प्रस्वर्गं ँलोकमाप्नोति । **139**

T.B.3.12.5.8

असावादित्य एकविꣳशः । अमुमेवा-दित्यमाप्नोति ।
शतं ददाति । शतायुः पुरुषः शतेन्द्रियः ।
आयुष्येवेन्द्रिये प्रतितिष्ठति । सहस्रं ददाति ।
सहस्र संमितः स्वर्गो लोकः । स्वर्गस्य लोकस्या-भिजित्यै ।
अन्विष्टकं दक्षिणा ददाति । सर्वाणि वयाꣳसि । **140**

T.B.3.12.5.9

सर्वस्याप्त्यै । सर्वस्या-वरुद्ध्यै । यदि न विन्देत ।
मन्थाने-तावतो दद्यादोदनान्. वा । अश्नुते तं कामं ।
यस्मै कामाया-ग्निश्चीयते । पष्ठौहीं त्वन्तर्वतीं दद्यात् ।
सा हि सर्वाणि वयाꣳसि । सर्वस्याप्त्यै । सर्वस्या-वरुद्ध्यै । **141**

T.B.3.12.5.10

हिरण्यं ददाति । हिरण्य-ज्योतिरेव स्वर्गं ँलोकमेति ।
वासो ददाति । तेनायुः प्रतिरते । वेदितृतीये यजेत ।
त्रिषत्या हि देवाः । स सत्यमग्निं चिनुते ।

तदेतत् पशुबन्धे ब्राह्मणं ब्रूयात् । नेतरेषु यज्ञेषु ।
यो ह वै चतर्. होतॄ–ननुसवनं–तर्पयितव्यान् वेद । **142**

T.B.3.12.5.11

तृप्यति प्रजया पशुभिः । उपैनꣳ सोमपीथो नमति ।
एते वै चतुर्.होतारो ऽनुसवनं तर्पयितव्याः । ये ब्राह्मणा बहुविदः ।
तेभ्यो यद्दक्षिणा न नयेत् । दुरिष्टꣳस्यात् ।
अग्निमस्य वृञ्जीरन्न् । तेभ्यो यथा श्रद्धं दद्यात् ।
स्विष्टमे वै तत्क्रियते । नास्याग्निं ँवृञ्जते । **143**

T.B.3.12.5.12

हिरण्येष्टको भवति ।
यावदुत्तम–मङ्गुलि–काण्डं ँयज्ञ परुषा संमितं ।
तेजो हिरण्यं । यदि हिरण्यं न विन्देत् । शर्करा अक्ता उपदध्यात् ।
तेजो घृतं । सतेजसमे–वाग्निं चिनुते ।
अग्निञ्चित्वा सौत्रामण्या यजेत मैत्रावरुण्या वा ।

वीर्येण वा एष व्यृद्ध्यते । योऽग्निञ्चिनुते । 144

यावदेव वीर्यं । तदस्मिन् दधाति । ब्रह्मणः सायुज्यꣳ सलोकता-

माप्नोति । एतासामेव देवतानाꣳ सायुज्यं ।

सार्ष्टिताꣳ समान लोकता-माप्नोति । य एतमग्निं चिनुते ।

य उचैनमेवं वेद । एतदेव सावित्रे ब्राह्मणं ।

अथो नाचिकेते । 145

T.B.3.12.6.1

यच्चामृतं यच्च मर्त्यं । यच्च प्राणिति यच्च न ।

सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा । उप कामदुघा दधे ।

तेनर्.षिणा तेन ब्रह्मणा । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवा सीद ।

सर्वाः स्त्रियः सर्वान् पुꣳ सः । सर्वं न स्त्री-पुमञ्च यत् ।

सर्वास्ताः । यावन्तः पाꣳसवो भुमेः । 146

T.B.3.12.6.2

सङ्ख्याता देवमायया । सर्वास्ताः । यावन्त ऊषाः पशूनां ।

पृथिव्यां पुष्टिर्. हिताः । सर्वास्ताः । यावतीः सिकताः सर्वाः ।

अफ्स्वन्तश्च याः श्रिताः । सर्वास्ताः । यावतीः शर्करा धृत्यै ।
अस्यां पृथिव्यामधि । 147

T.B.3.12.6.3

सर्वास्ताः । यावन्तो–ऽश्मानो–ऽस्यां पृथिव्यां ।
प्रतिष्ठासु प्रतिष्ठिताः । सर्वास्ताः । यावती वीरुधः सर्वाः ।
विष्ठिताः पृथिवीमनु । सर्वास्ताः । यावतीरोषधीः सर्वाः ।
विष्ठिताः पृथिवीमनु । सर्वास्ताः । 148

T.B.3.12.6.4

यावन्तो वनस्पतयः । अस्यां पृथिव्यामधि । सर्वास्ताः ।
यावन्तो ग्राम्याः पशवः सर्वे । आरण्याश्च ये ।
सर्वास्ताः । ये द्विपाद–श्चतुष्पादः । अपाद उदरसर्पिणः ।
सर्वास्ताः । यावदाञ्जन मुच्यते । 149

T.B.3.12.6.5

देवत्रा यच्च मानुषं । सर्वास्ताः । यावत्कृष्णाय स७ सर्वं ।

देवत्रा यच्च मानुषं । सर्वास्ताः । याव ल्लोहाय स७ सर्वं ।

देवत्रा यच्च मानुषं । सर्वास्ताः । सर्व७ सीस७ सर्वं त्रपु ।

देवत्रा यच्च मानुषं । **150**

T.B.3.12.6.6

सर्वास्ताः । सर्व७ हिरण्य७ रजतं । देवत्रा यच्च मानुषं ।

सर्वास्ताः । सर्व७ सुवर्ण७ हरितं । देवत्रा यच्च मानुषं ।

सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा । उपकामदुघा दधे ।

तेनर्.षिणा तेन ब्रह्मणा । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद् ध्रुवासीद । **151**

T.B.3.12.7.1

सर्वा दिशो दिक्षु । यच्चान्त भूतं प्रतिष्ठितं ।

सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा । उप कामदुघा दधे ।

तेनर्षिणा तेन ब्रह्मणा । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवासीद ।

अन्तरिक्षञ्च केवलं । यच्चास्मि-न्नन्तराहितं ।

सर्वास्ताः । आन्तरिक्ष्यश्च याः प्रजाः । **152**

T.B.3.12.7.2

गन्धर्वा-फ्सरसश्च ये । सर्वास्ताः । सर्वा-नुदारान्-थ्सलिलान् ।
अन्तरिक्षे प्रतिष्ठितान् । सर्वास्ताः । सर्वा-नुदारान्-थ्सलिलान् ।
स्थावराः प्रोष्याश्च ये । सर्वास्ताः ।
सर्वां धुनिं सर्वान्-ध्वंसान् । हिमो यच्च शीयते । **153**

T.B.3.12.7.3

सर्वास्ताः । सर्वान् मरीचीन्. विततान् । नीहारो यच्च शीयते ।
सर्वास्ताः । सर्वा विद्युतः सर्वान्थ् स्तनयित्नून् ।
ह्रादुनी र्यच्च शीयते । सर्वास्ताः । सर्वाः स्रवन्तीः सरितः ।
सर्वमफ्सु चरञ्च यत् । सर्वास्ताः । **154**

T.B.3.12.7.4

याश्च कूप्या याश्च नाद्याः समुद्रियाः ।
याश्च वैशन्तीरुत प्रासचीर्याः । सर्वास्ताः ।
ये चोत्तिष्ठन्ति जीमूताः । याश्च वर्.षन्ति वृष्टयः ।

सर्वास्ताः । तपस्तेज आकाशं । यच्चाकाशे प्रतिष्ठितं ।
सर्वास्ताः । वायुं ँवयाꣳसि सर्वाणि । **155**

T.B.3.12.7.5

अन्तरिक्षचरञ्च यत् । सर्वास्ताः । अग्निꣳ सूर्यं चन्द्रं ।
मित्रं ँवरुणं भगं । सर्वास्ताः । सत्यꣳ श्रद्धां तपो दमं ।
नाम रूपञ्च भूतानां । सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा ।
उप कामदुघा दधे । तेनर्.षिणा तेन ब्रह्मणा ।
तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद्-ध्रुवा सीद । **156**

T.B.3.12.8.1

सर्वां दिवꣳ सर्वान् देवान् दिवि । यच्चान्त र्भूतं प्रतिष्ठितं ।
सर्वास्ता इष्टकाः कृत्वा । उप कामदुघा दधे ।
तेनर्.षिणा तेन ब्रह्मणा । तया देवतया-ऽङ्गिरस्वद-ध्रुवा सीद ।
यावती स्तारकाः सर्वाः । वितता रोचने दिवि । सर्वास्ताः ।
ऋचो यजूꣳषि सामानि । **157**

T.B.3.12.8.2

अथर्वाङ्गिरसश्च ये । सर्वास्ताः । इतिहासपुराणञ्च ।
सर्पदेवजनाश्च ये । सर्वास्ताः । ये च लोका ये चालोकाः ।
अन्त र्भूतं प्रतिष्ठितं । सर्वास्ताः । यच्च ब्रह्म यच्चाब्रह्म ।
अन्त र्ब्रह्मन् प्रतिष्ठितं । **158**

T.B.3.12.8.3

सर्वास्ताः । अहोरात्राणि सर्वाणि । अर्धमासाॆश्च केवलान् ।
सर्वास्ताः । सर्वानृतून्–थ्सर्वान् मासान् । सँवथ्सरञ्च केवलं ।
सर्वास्ताः । सर्वं भूतॆं सर्वं भव्यं । यच्चातोऽधि भविष्यति ।
सर्वास्ताः इष्टकाः कृत्वा । उप कामदुघा दधे ।
तेनर्.षिणा तेन ब्रह्मणा । तया देवतया–ऽङ्गिरस्वद्–ध्रुवा सीद । **159**

T.B.3.12.9.1

ऋचां प्राची महती दिगुच्यते । दक्षिणा–माहुर्य जुषामपारां ।
अथर्वणा–मङ्गिरसां प्रतीची । साम्ना–मुदीची महती दिगुच्यते ।
ऋग्भिः पूर्वाह्णे दिवि देव ईयते । यजुर्वेदे तिष्ठति मद्ध्ये अह्नः ।

सामवेदे–नास्तमये महीयते । वेदै–रशून्य–स्त्रिभिरेति सूर्यः ।
ऋग्भ्यो जाता৺ सर्वशो मूर्त्ति–माहुः ।
सर्वा गति र्याजुषी हैव शश्वत् ॥ **160**

T.B.3.12.9.2

सर्वं तेज स्सामरूप्य৺ ह शश्वत् । सर्व৺ हेदं ब्रह्मणा हैव सृष्टं ।
ऋग्भ्यो जातं वैँश्यं वँर्ण–माहुः । यजुर्वेदं क्षत्रियस्या–हुर्योनिं ।
सामवेदो ब्राह्मणानां प्रसूतिः । पूर्वे पूर्वेभ्यो वच एत–दूचुः ।
आदर्श–मग्निं चिन्वानाः । पूर्वे विश्व सृजोऽमृताः ।
शतं वर्.ष सहस्राणि । दीक्षिता स्सत्र–मासत ॥ **161**

T.B.3.12.9.3

तप आसीद् गृहपतिः । ब्रह्म ब्रह्माभवथ् स्वयं ।
सत्य৺ ह हो तैषामासीत् । यद् विश्वसृज आसत ।
अमृत–मेभ्य उदगायत् । सहस्रं परिवथ्सरान् ।
भूत৺ ह प्रस्तो तैषामासीत् । भविष्यत् प्रति चाहरत् ।
प्राणो अद्ध्वर्यु–रभवत् । इद৺ सर्व৺ सिषासतां ॥ **162**

T.B.3.12.9.4

अपानो विद्वा–नावृतः । प्रति प्रातिष्ठ–दद्ध्वरे ।

आर्त्तवा उपगातारः । सदस्या ऋतवो–ऽभवन्न् ।

अर्द्धमासाश्च मासाश्च । चमसा–द्ध्वर्यवो–ऽभवन्न् ।

अश८ सद् ब्रह्मण–स्तेजः । अच्छावाको ऽभवद् यशः ।

ऋत–मेषां प्रशास्ता–ऽऽसीत् । यद् विश्व सृज आसत ॥ 163

T.B.3.12.9.5

ऊर्ग् राजान–मुदवहत् । ध्रुव गोप स्सहो–ऽभवत् ।

ओजो–ऽभ्यष्टौद् ग्राव्णः । यद् विश्व सृज आसत ।

अपचितिः पोत्रीया–मयजत् । नेष्ट्रीया–मयजत् त्विषिः ।

आग्नीद्ध्राद् विदुषी सत्यं । श्रद्धा हैवा यजथ् स्वयं ।

इरा पत्नी विश्व सृजां । आकूति–रपिनड्ढविः ॥ 164

T.B.3.12.9.6

इद्ध्म८ ह क्षुच् चैभ्य उग्रे । तृष्णा चा वहतामुभे ।

वागेषा८ सुब्रह्मण्या–ऽऽसीत् । छन्दो योगान् विजानती ।

कल्पतन्त्राणि तन्वाना–ऽहः । स७ स्थाश्च सर्वशः ।
अहोरात्रे पशुपाल्यौ । मुहूर्त्ताः प्रेष्या अभवन्न् ।
मृत्युस् तद–भव–द्धाता । शमितो ग्रो विशां पतिः ॥ **165**

T.B.3.12.9.7

विश्वसृजः प्रथमा स्सत्र–मासत । सहस्र समं प्रसुतेन यन्तः ।
ततो ह जज्ञे भुवनस्य गोपाः । हिरण्मय श्शकुनि ब्र्रह्म नाम ।
येन सूर्य–स्तपति तेजसे–द्धः । पिता पुत्रेण पितृमान्. योनियोनौ ।
नावेदविन् मनुते तं बृहन्तं । सर्वानुभु–मात्मान७ संपराये ।
एष नित्यो महिमा ब्राह्मणस्य ।
न कर्मणा वर्द्धते नो कनीयान् ॥ **166**

T.B.3.12.9.8

तस्यैवात्मा पदवित्तं ँविदित्वा । न कर्मणा लिप्यते पापकेन ।
पञ्चपञ्चा शत–स्त्रिवृत स्संवथ्सराः ।
पञ्चपञ्चा शतः पञ्चदशाः । पञ्च पञ्चाशत स्सप्तदशाः ।

पञ्चपञ्चा शत एकवि्ँशाः ।

विश्वसृजाँ् सहस्र संवथ्सरं ।

एतेन वै विश्वसृज इदं ँविश्व-मसृजन्त । यद् विश्व-मसृजन्त ।

तस्माद् विश्वसृजः । विश्व-मेना-ननु प्रजायते ।

ब्रह्मण स्सायुज्यँ् सलोकतां ँयन्ति ।

एतासामेव देवतानाँ् सायुज्यं । सार्ष्टिताँ् समान लोकतां ँयन्ति ।

य एत-दुपयन्ति । ये चैनत् प्राहुः ।

येभ्य-श्चैनत् प्राहुः ॥ ओं ॥ **167**

हरिः ओं

॥ इति तैत्तिरीय यजुर्ब्राह्मणे काठके तृतीय प्रश्नः समाप्तः ॥